

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Taimi Jõgi

**TAKISTUSED JÄLITUSTOIMINGUTE TEOSTAMISEL ÕIGUSABITAOTLUSTE
ALUSEL**

Magistritöö

Juhendaja: mag. iur Andres Parmas

Tallinn

2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. JÄLITUSTOIMINGUD JA NENDE TEGEMINE ÕIGUSABITAOTLUSE ALUSEL.....	7
1.1. Jälitustoimingute olemus ja nende tegemise üldised tingimused ja alused	7
1.2. Jälitustoimingutest teavitamine ja nendega kogutud andmete tutvustamine	14
1.3. Vastastikune abistamine õigusabitaotluste alusel	20
2. ÕIGUSABITAOTLUSTE ALUSEL JÄLITUSTOIMINGUTE TEGEMISEL ESINEVAD TAKISTUSED	34
2.1. Jälitustoimingust teavitamise olulisus	34
2.2. Õigusabitaotluste alusel jälitustoimingute tegemisel esinevad takistused.....	47
2.2.1. Takistused jälitustoimingutest teavitamisel.....	47
2.2.2. Piiriülese jälgimise regulatsiooni ebaselgus	52
2.2.3. Elektroonilise side pealtkuulamisest ja -vaatamisest teavitamise korra ebaselgus .	57
2.3. Järeldused ja ettepanekud	61
KOKKUVÕTE	68
ПРЕПЯТСТВИЯ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНЫХ ДЕЙСТВИЙ В ХОДЕ ИСПОЛНЕНИЯ ХОДАТАЙСТВ ОБ ОКАЗАНИИ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ.....	71
LÜHENDID	80
KASUTATUD KIRJANDUS	82
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	87
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	91
LISA	93

SISSEJUHATUS

Globaliseerumine ja inimeste järjest suurenev liikumine ning piirikontrolli kadumine Schengeni alal on loonud kogu Euroopa Liidus soodsad võimalused rahvusvaheliseks kauplemiseks ja äritehinguteks, kuid pakkunud ka arvukalt uusi võimalusi piiriüleseks kuritegevuseks. Samuti reisitakse üha rohkem Euroopa Liidust väljapoole. Praegusel ajastul järjest kasvav rahvusvaheline kuritegevus toob kaasa riikidevahelise õiguskaitse kasutamise kasvu kriminaalasjades ja rahvusvahelise kontrolli ning koostöö kuritegevuse üle¹. Euroopa Liidu raske ja organiseeritud kuritegevuse põhjustatud 2021. aasta ohtude hinnangu (SOCTA 2021) järgi iseloomustab organiseeritud kuritegevust võrgustike keskkond, kus kurjategijate vaheline koostöö on kiiresti muutuv, süstemaatiline ja tulu saamisele orienteeritud. Peaaegu 70 % kuritegelikest võrgustikest tegutseb enam kui kolmes liikmesriigis, umbes 65 % EL-i liikmesriikides tegutsevatest kuritegelikest võrgustikest koosneb mitme riigi kodanikest ning üle 80 % teatatud kuritegelikest võrgustikest on seotud piiriüleste kuritegudega, mis hõlmavad uimastikaubandust, varavastast kuritegevust, inimkaubandust ja rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist.² Seega on rahu ja turvalise olukorra loomisel ja hoidmisel riikides tänapäeval väga oluline roll lisaks riigisisesele tööle ka rahvusvahelisel koostööl. Koostöö on eriti oluline siis, kui riik teostab jurisdiktsiooni teo üle, mis on toime pandud teises riigis, kuid võib olla kasulik ka sellisel juhul, kui riik uurib kuritegusid, mis on toime pandud tema enda territooriumil³.

Rahvusvaheline koostöö on olnud ja on siiani pidevas arengus, nii ka EL-s alates 1950ndatel vastu võetud esimeste konventsioonidest. Pidevalt uueneb õigusraamistik, mille alusel koostöö toimub: võetakse vastu uusi määruseid ja direktiive, sõlmitakse uusi lepingud ja liitutakse konventsioonidega. Viimastel aastakümnetel on EL liikmesriigid suurendanud oma jõupingutusi võitluses organiseeritud kuritegevuse, terrorismi ja illegaalse immigratsiooniga, sest just need kuriteod ületavad üha rohkem riigipiire. Vajadus tihedama rahvusvahelise koostöö järele, et vältida raskeid kuritegusid ja saavutada kiire ja tõhus reageerimine, on ülimalt tähtis.⁴ Selleks et tihendada

---

¹ Andreas, P., Nadelmann, E. Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations. New York: Oxford University Press 2006, lk 7.

² Europol. EU SOCTA 2021 - Serious and Organised Crime Threat Assessment, lk 19. – <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report> (08.04.2022).

³ Cryer, R. jt. An Introduction to International Criminal law and Procedure. Cambridge: Cambridge University Press 2014, lk 90.

⁴ Sallavaci, O. Strengthening cross-border law enforcement cooperation in the EU: the Prüm network of data Exchange. - European Journal on Criminal Policy and Research, sept 2018, lk 219. - <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10610-017-9355-0.pdf> (08.04.2022).

ja muuta efektiivsemaks liikmesriikide vahelist politseikoostööd ja seeläbi paremini võidelda rahvusvahelise kuritegevuse vastu, tegi Euroopa Komisjon 08.12.2021 ettepaneku Euroopa Liidu Nõukogule politsei operatiivkoostöö muutmise kohta, mille kohaselt oleks politseiametnikel lihtsam tegutseda teises liikmesriigis. Uued eeskirjad looksid ühtsed alused ja reeglid paremaks koostööks ning selle alusel oleks muuhulgas võimalik ühe riigi ametnikel teostada piiriülest jälgimist teises liikmesriigis ning kasutada selle käigus vajadusel ka relva, samuti oleks võimalik teha ühiseid politseioperatsioone.⁵

Kuna ühiskonnas toimuvad pidevad muutused, siis sellega seoses muudetakse pidevalt ka riigisiseseid õigusakte, mis peavad olema kooskõlas rahvusvaheliste õigusaktidega ja toetama tõhusat piiriülest koostööd. Käesoleva magistritöö uurimisprobleem seisneb selles, et ei ole kindel, kas välisriigi taotluse alusel Eesti Vabariigis jälitustoimingute tegemine ja välisriigilt jälitustoimingute tegemise taotlemine on kriminaalmenetluse seadustikus⁶ piisavalt selgelt ja detailselt reguleeritud. Valitseb ebaselge olukord, kuna ühelt poolt tuleks järgida siseriiklikke õigusakte, teiselt poolt tuleks lähtuda ka nt Euroopa uurimismääruse regulatsioonist. Mõlemaid nõudeid korruga praktikas täita aga ei ole võimalik ning taotluse täitjatel ei ole alati selge, mil määral ja millistest õigusaktidest lähtuma peaks. Samuti on osa regulatsioonist puudulik, andes vaid üldised suunised, jättes täpsustamata vajalikud üksikasjad.

Kirjeldatud olukord võib seada takistused piiriüleste jälitustoimingute taotlemiseks ja tegemiseks, mille tõttu võib kannatada kiire ja efektiivne rahvusvaheline võitlus kuritegevuse vastu. Samuti võivad regulatsiooni ebaselguse tõttu saada kahjustada isikute õigused, kelle suhtes jälitustoiminguid läbi viiakse. Jälitustegevus riivab alati isiku põhiõigusi, sest see toimub varjatult, ja seega ei saa isik enda põhiõiguste riivest kohe teada. See võib olla täiesti õigustatud, kui eksisteerivad muud kaalukad huvid, mis seda õigustavad. Kui isik aga ilma mõjuva legitiimse põhjuseta jälitustoimingust teavitamata jäetakse, rikutakse sellega tema põhiõigusi. Seega on isikute põhiõiguste tagamisel väga oluline lisaks jälitustoimingute korrektsele vormistamisele ja teostamisele ka nendest teavitamine ning seda puudutav regulatsioon peaks olema selge ja arusaadav.

---

⁵ Euroopa Komisjon. Ettepanek: Nõukogu soovitus politsei operatiivkoostöö kohta - SWD(2021) 375, COM(2021) 780. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/dokumendiregister/dokument/b50327d2-c8dd-4484-aaf2-9dcd5e861614> (08.04.2022).

⁶ Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 22.12.2021, 45.

Teema aktuaalsust kinnitab asjaolu, et hetkel on Eestis käimas kriminaalmenetlusõiguse revisjoni II etapp, mille raames on muuhulgas tõdetud, et esineb mitmeid takistusi piiriüleste jälitustoimingute läbiviimisel, millele püütakse lahendusi leida. Käesoleva töö kirjutamise ajal ei ole revisjoni käigus jõutud veel kaugemale väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamisest ja arvamuste kogumisest. Hoolimata mitmetest magistritöödest, mis seonduvad kas jälitustoimingutega või rahvusvahelise kriminaalmenetlusalase koostööga, ei ole jälitustoimingute tegemise temaatikat vastastikuse abistamise käigus kriminaalmenetluse raames siiani käsitletud.

Tulenevalt probleemist on autori eesmärgiks käesoleva töö kirjutamisel välja selgitada, kas ja millised takistused esinevad õigusabitaotluste alusel tehtavate jälitustoimingute puhul. Autor püstatab siinkohal järgmised hüpoteesid:

1. Euroopa uurimismääruse ja teiste õigusabitaotluste alusel Eesti Vabariigis tehtavate, samuti Eesti Vabariigi poolt taotletud välisriigis tehtavate jälitustoimingute puhul ei ole võimalik täita kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud jälitustoimingust teavitamise regulatsiooni.
2. Kriminaalmenetluse seadustiku § 472 regulatsioon on ebaselge, jättes sätestamata, millal tuleks Eesti Vabariigil anda luba jälitustoiminguks, kui välisriigi taotletav piiriülene jälgimine toimub Eesti territooriumil Schengeni konventsiooni⁷ art 40 alusel edasilükkamatul juhul. Samuti on ebaselge, millised sätted reguleerivad Eesti poolt taotletavat piiriülest jälgimist ning millised Eesti poolt välisriigi taotlusel läbi viidavat piiriülest jälgimist.

Kui nimetatud hüpoteesid leiavad kinnitust, seab autor eesmärgiks leida lahenduse: kuidas tuleks vastav regulatsioon siseriiklikult sätestada nii, et see oleks selge ja lihtne ning selle täitmisel ei esineks takistusi.

Hüpoteeside kontrollimiseks ja eesmärkide täitmiseks on autor käesoleva uurimistöo jaganud kaheks peatükiks ja alapeatükkideks. Töö esimeses peatükis on antud teoreetilised lähtekohad teises peatükis toodud praktilisemale käsitlusele.

Esimeses peatükis antakse töö sisu paremaks mõistmiseks esmalt ülevaade jälitustoimingute regulatsioonist üldiselt, sealjuures on autor pühendanud terve alapeatüki jälitustoimingutest

---

⁷ 14. juuni 1985. aasta konventsioon, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta. - ELT L 239, lk 19-62.

teavitamise ja nendega kogutud andmete tutvustamise regulatsioonile. Lisaks tutvustatakse esimeses peatükis vastastikuse abistamise üldiseid aluseid ja korda kriminaalmenetluses.

Teises peatükis annab autor esmalt ülevaate jälitustoimingutest teavitamise tähtsusest, tuginedes õigusteoreetilisele kirjanduse ning kohtupraktika analüüsile. Seejärel toob autor välja takistused, mis esinevad õigusabitaotluste alusel tehtavate jälitustoimingute käigus ja tulenevad käesoleval hetkel kehtiva kriminaalmenetluse seadustiku regulatsiooni ebaselgusest. Töö viimases alapeatükis võtab autor kokku töö tähtsamad järeldused ja teeb nende alusel oma ettepanekud.

Töö kirjutamisel kasutab autor lisaks kirjanduse ja kohtupraktika analüüsile ajaloolist meetodit ülevaate andmiseks rahvusvahelise õigusala seostest ja kujunemisest ning võrdlevat ja süsteemset meetodit. Autor käsitleb seostatult teemasse puutuvaid probleeme ning võrdleb siseriiklikku õigust probleemikeskselt välisriikide ja rahvusvahelise õiguse normidega ning tõlgendab neid süsteemselt koos kohtupraktika analüüsiga.

Uurimuse põhiallikateks on direktiivid, määrused, konventsioonid, seadused ja nende kommentaarid ning eelnõude seletuskirjad, Riigikohtu, EIK ja EK lahendid, samuti on kasutatud Juridica artikleid ja muud erialakirjandust. Kõikidele magistr töö kirjutamisel aluseks olevatele allikatele on viidatud joonealust viitetechnikast kasutades.

Magistr töö kõige enam iseloomustavad märksõnad on: jälitustegevus, kriminaalmenetlus, rahvusvaheline koostöö, õigusabi.

1. JÄLITUSTOIMINGUD JA NENDE TEGEMINE ÕIGUSABITAOTLUSE ALUSEL

1.1. Jälitustoimingute olemus ja nende tegemise üldised tingimused ja alused

Riigivõimu üks eesmärke teiste seas on ka rahu ja korra ning isikute turvalisuse tagamine. Selleks kasutavad õiguskaitseasutused mitmeid vahendeid, millest osad on isikute eest varjatud – nt informaatorite ja salaagentide kasutamine, salajane teabe pealtkuulamine, varjatud jälgimine jt. Jälitustegevus on alati olnud kuritegevuse vastase võitluse lahutamatu osis, seejuures on mitmeid kordi isegi väidetud, et jälitamine on veel vanem elukutse kui vanim elukutse⁸. Erinevatel aegadel on jälitustegevuse tähendust ja osakaalu mõistetud ja hinnatud erinevalt⁹. M. Normet on öelnud, et jälgimine kui mõiste on nüüdisaegse ühiskonna üks võtmelementidest. Kui mõisted „postmodernism“, „üleilmastumine“ ja „infoühiskond“ tähistavad praegusaja peamisi sotsiaalseid muutusi, siis „jälgimisühiskond“ on nende nähtuste kaasanne. Infoühiskond on jälgimisühiskond. Üleilmastunud maailm on jälgimismaailm. Kõik ühiskonnad, milles kommunikatsiooni- ja infotehnoloogiat kasutatakse administreerimiseks ja kontrollimiseks, on jälgimisühiskonnad.¹⁰ Tänapäevaks on tehnoloogia areng loonud üha rohkem võimalusi varjatud toiminguteks ja neid kasutatakse agaralt, kuid peab meeles pidama, et kuigi jälitustoiming on tulemuslik vahend, siis peab selle teostamine olema piiratud ja rangelt ning selgelt reglementeeritud, sest sellega riivatakse isikute põhiõigusi. Ka E. Kergandberg on öelnud, et temale kriminaalkohtunikuna teeb ausa kohtumenetluse kontekstis kõige enam muret just jälitustegevus¹¹.

Kriminaalmenetluse seadustik võimaldab kuritegude tõkestamiseks, avastamiseks ja kriminaalmenetluste läbiviimiseks koguda andmeid muuhulgas jälitustoimingutega. Jälitustoimingu mõiste tuleneb KrMS § 126¹ lg-st 1, mille kohaselt on see isikuandmete töötlemine seaduses sätestatud ülesande täitmiseks eesmärgiga varjata andmete töötlemise fakti ja sisu andmesubjekti eest. Riigikohus on üldistavalt öelnud, et jälitustoimingutega kogutakse ja töödeldakse salaja või varjatult isikuandmeid, mille käigus sekkutakse jälitatava ning tihti ka kolmandate isikute põhiseadusega kaitstavate õiguste sfääri¹². Seega on jälitustoiming isikuandmete kogumine seaduses ette nähtud eesmärgil, kusjuures see toimub andmesubjekti enda

⁸ Kergandberg, E. Jälitustegevus kui riigisaladus ja jälitustegevuse tulemina saadud tõendi spetsiifika. – *Juridica* 2000/IX, lk 604.

⁹ Kergandberg, E. jt. Kriminaalmenetlus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2004, lk 67.

¹⁰ Normet, M. Jälgimisühiskond ja mobiiltelefon. – *Akadeemia* 2005/5, lk 949.

¹¹ Kergandberg, E. Per aspera ad fair trial. – *Juridica* 2011/I, lk 73-74.

¹² RKKKo 3-1-1-5-09, p 10.

teadmata, st salaja ja selle käigus riivatakse andmesubjekti enda ning tihti lisaks ka kolmandate isikute põhiõigusi.

Üldiselt on ja peab olema riigivõimu teostamine võimalikult läbipaistev ja kõigile arusaadav ning kontrollitav, kuid jälitustoimingud on vastupidiselt salajased. Jälitustegevuse näol on tegemist riigi ebatraditsionaalse tegevusega, sest selle käigus riivatakse isikute põhiõigusi ja see riive võib olla väga intensiivne. E. Kergandberg on selgitanud, et jälitustegevus riivab põhiõigusi kahes liinis. Esimesena ründab (piirab) mingi konkreetne jälitustegevus mingit konkreetset põhiõigust, nt varjatud sisenemine eluruumi piirab PS §-s 33 sätestatud korteripuutumast, telefonikõne salajane pealtkuulamine PS §-s 43 sätestatud kaugkommunikatsioonivahendite abil edastatava teabe salajasust jne. Kui kuriteo matkimine kõrvale jätta, siis kõikide teiste jälitustoimingutega piiratakse vähemalt mingil määral ka privaatsust (ehk PS §-s 26 sätestatud eraelu puutumast).¹³ EIÕK-s on need põhiõigused kokku võetud art-s 8, kus neile on ette nähtud ühesugused piiranguklauslid.¹⁴ E. Kergandberg on välja toonud, et teise rünnakuga ei piirata aktuaalselt mitte konkreetseid põhiõiguseid endid, vaid põhiõiguste realiseerimise ja kaitsmise võimalusi – teisisõnu PS § 15 lg-s 1 sätestatud kohtusse pöördumise õigust – sellega, et jälitustegevuse paiknemise tõttu riigisaladuse kaitsealas ei saa isik oma põhiõiguste rikkumisest teada.¹⁵ Lisaks mitmete põhiõiguste realiseerimise ja kaitsmise võimaluste äravõtmisele kujutab kõnealune rünnak endast ka ühe konkreetse põhiõiguse – informatsioonilise enesemääramisõiguse – piiramist.¹⁶

Jälitustegevus on üldtunnustatult enim ja kõige intensiivsemalt põhiõigusi riivav riiklik tegevus¹⁷. Jälitustoiminguga isiku põhiõiguste sfääri sekkumine võib kaasa tuua kas õiguse rikkumise või riive. Põhiõiguse riivet ja rikkumist tuleb eristada. Põhiõiguse rikkumine on põhiõiguse ebaseaduslik piiramine.¹⁸ Põhiõiguse riive on lubatud põhiseaduse¹⁹ §-s 11 ette nähtud tingimustel. Sellest sättest tuleneb proportsionaalsuse põhimõte, mida tuleb jälitustoimingute puhul alati järgida. Ka Riigikohus on öelnud, et põhiõiguse riivet saab pidada õigustatuks vaid siis, kui on järgitud proportsionaalsuse põhimõtet ja sellega peavad arvestama nii õiguse kohaldaja kui ka

---

¹³ Kergandberg, E. Õiguskaitsevahendid kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2020, lk 62.

¹⁴ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2019, lk 482.

¹⁵ Kergandberg, E. Õiguskaitsevahendid kriminaalmenetluses, lk 62.

¹⁶ Kergandberg, E. Jälitustegevus kui riigisaladus ja jälitustegevuse tulemina saadud tõendi spetsiifika. – *Juridica* 2000/IX, lk 607.

¹⁷ Kergandberg, E. *Per aspera ad fair trial*, lk 74.

¹⁸ Anepaio, T. jt. Sissejuhatus õigusteadusesse. Tallinn: Juura 2003, lk 69.

¹⁹ Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.

seadusandja.²⁰ Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt peavad rakendatavad meetmed olema: 1) eesmärgi saavutamiseks sobivad, 2) vajalikud, st puuduvad sama tõhusad leebemad meetmed, 3) mõõdukad, st abinõud ei tohi olla ebaproportsionaalsed, arvestades nende poolt põhjustatavaid piiranguid (proportsionaalsed kitsamas tähenduses)²¹. Seega on riigil jälitustegevusega seoses vaja täita raske ülesanne – tuleb leida õiglane tasakaal läbi viidavate jälitustoimingute eesmärkide ehk õigustuste ja nendega kaasnevate riivete vahel, et põhiõiguste riive ei läheks üle põhiõiguste rikkumiseks. On leitud, et sellise tasakaalu leidmine on kujunenud 21. sajandi üheks suurimaks väljakutseks²².

Riigikohus on asunud seisukohale, et kuna jälitustoimingute teostamine toimub enamasti varjatult ja toob seega kaasa põhiõiguste intensiivse riive, siis kehtivad jälitustegevuse regulatsioonile kõrgemad põhiseaduslikud nõuded²³. EIK on öelnud, et olukorras, kus täitevvõimu teostatakse salaja, on omavoli võimalus ilmne ja see võib lõpuks ohustada demokraatiat tervikuna²⁴. Kohus on rõhutanud, et salajase jälgimise puhul peab seadus andma piisavalt selgelt teada, millistel asjaoludel ja tingimustel on kodanike jälgimine lubatud. Kuna täidesaatvale võimule on antud õigus jälitustoiminguid teostada ja see toimub salaja, siis on omavoli oht ilmselge ning seetõttu on oluline omada selgeid ja üksikasjalikke eeskirju nende toimingute teostamiseks. Seadus peab ette nägema minimaalsed standardid kuritarvitamise ärahoidmiseks.²⁵ Seega peab jälitustoimingute teostamine olema siseriiklikult väga rangelt ja selgelt reglementeeritud ja toiminguid peab saama teostada ainult seaduses ette nähtud eesmärkidel ja alustel. Mida suuremad võimalused on antud jälitusega tegelevatele asutustele informatsiooni kogumiseks ja põhiõiguste riiveks, seda selgemad peavad olema jälitustegevust reguleerivad normid ja rangem kontroll jälitustegevuse üle²⁶.

Põhiseaduse § 3 lg 1 alusel teostatakse riigivõimu ainult põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Andmete ja tõendite kogumine jälitustoimingutega on reguleeritud KrMS peatükis 3¹. Üks oluline põhimõte, mida jälitustoimingute teostamisel järgida tuleb, on sätestatud

---

²⁰ RKPJKo 3-4-1-2-0, p 16.

²¹ Triipan, M. Proportsionaalsuse põhimõtte Euroopa Liidu õiguses. – *Juridica* 2006/III, lk 154.

²² Adler, T. Privacy implications of commercial office building security technology in the post-9/11 era. – *The Columbia science and technology law review* 2007/8, lk 92. – <https://journals.library.columbia.edu/index.php/stlr/article/view/3810> (08.04.2022).

²³ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 45.

²⁴ EIKo 5029/71, *Klass jt vs Saksamaa*, p 56; EIKo 26839/05, *Kennedy vs Ühendkuningriik*, p 167.

²⁵ EIKo 54934/00, *Weber ja Saravia vs Saksamaa*, p-d 93-95.

²⁶ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 309.

KrMS § 126¹ lg-s 2 – *ultima ratio* põhimõte. Selle järgi võib toimingu läbi viia ainult siis, kui tõendite kogumine muude menetlustoimingutega on välistatud või oluliselt raskendatud²⁷. Jälitustoiminguks loa andmisel ei pea kohus siiski näitama, et teiste tõendite kogumisviiside kasutamine on täiesti välistatud. On piisav, et konkreetse juhtumi asjaolude põhjal on mõistlik põhjus seda eeldada. Samuti ei ole vajalik, et menetleja on enne jälitustoimingute tegemist reaalselt muude toimingutega üritanud juba tõendeid koguda. Selleks, et järeldada, et tõendite õigeaegne kogumine on välistatud või oluliselt raskendatud, võib tugineda mh kriminoloogilistele teadmistele, tähtsad asjaolud võivad olla nt kuriteo kõrge organiseeritusaste, konspiratiivsus, variisikute kasutamine. Oluline on, et kokkuvõtlikult nähtuks, missuguse tõendusteabe alusel otsustati loa andmine jälitustoiminguks.²⁸ Kui menetleja on valinud jälitustegevuse teostamise, siis peab ta alati igal juhul suutma põhjendada, miks on põhiõigusi vähem riivavad meetodid välistatud või nende kasutamine oluliselt raskendatud ning milles need raskused konkreetsetel seisneksid²⁹.

Seadusandja lõi 01.01.2013 kehtima hakanud ja praegu kehtivasse kriminaalmenetluse seadustikku jälitustoimingute teostamise eeldusena nn kuriteokataloogi: KrMS § 126² lg-s 2 on ammendav loetelu kuritegudest, mille ettevalmistamise kohta selle avastamise või tõkestamise eesmärgil on lubatud koguda teavet jälitustoimingutega. Neid kuritegusid peetakse nii piisavalt raskeks, et nende avastamisel ja tõkestamisel võib riivata kahtlustatava ja süüdistatava menetluspõhiõigusi. Kataloogi koostamisel lähtuti eelkõige *ultima ratio* põhimõttest: selles sisalduvad nn peitkuriteod (nt korruptsioon, narkokuriteod), mille puhul ei pruugi inimesed küll selle teo tagajärgi vahetult tajuda, kuid millel on suur mõju ühiskonnale; kuriteod, mis pannakse toime pikaajalise ja organiseeritud tegevuse käigus - nt maksukuriteod, mille puhul pannakse tegu toime pikaajalise kuritegeliku skeemiga, mille eesmärgiks on maksupettus, ning kus iga inimese tegevus eraldi võetuna ei pruugigi üldse kuriteokoosseisu moodustada; organiseeritud kuriteod, mis on keerukad ja millega kaasnevad tavaliselt ka suured tagajärjed riigile; samuti riigile prioriteetsed kuriteod³⁰. Seega on jälitustoiminguga kogutud teabe lubatavuse seisukohast lisaks toimingu enda

---

²⁷ RKKKo 3-1-1-3-15, p 10.

²⁸ Sikka, K. Jälitustoimingud. Riigikohtu praktika ülevaade seisuga 20.05.2019. Tartu: 2019, lk 27. - <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/kohtupraktika%20anal%C3%BC%C3%BCs/J%C3%A4litustoimingud%20-%20Riigikohtu%20praktika%20%C3%BCleuvaade.pdf> (08.04.2022).

²⁹ Kergandberg, A. Per aspera ad fair trial, lk 77.

³⁰ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 175 SE II, lk 9. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/86dde8ff-c50e-48ba-a39e-a325fe15a3f0/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus> (08.04.2022).

seaduslikkusele oluline ka isiku süüdistamine sellises kuriteos, mille kohtulik arutamisel on tema menetluspõhiõiguste piiramine lubatud³¹.

Jälitustoimingu väärtus sõltub suuresti konkreetsest uuritavast teost. Mõningaid tegusid (nt pettus) on võimalik toime panna sidevahendite abil, seega on sellisel juhul ilmselgelt kasulik dokumenteerida asjasse puutuva suhtluse sisu ja abiks on telefonide pealtkuulamine. Teiste tegude puhul, nt suurema osa ründekuritegude puhul on telefoni pealtkuulamine andmete või tõendite saamiseks aga harva kasu toov, sest need teod sooritatakse isikute poolt enamasti spontaanselt. Üldiselt võib öelda, et jälitustegevus on kõige kasulikum gruppide poolt eelnevalt planeeritud kuritegude uurimisel, nt kuriteod riikliku turvalisuse valdkonnas, rahapesuga seotud kuriteod, narkootikumidega seotud kuriteod jms.³²

Jälitustoimingute teostamise õigus on eespool kirjeldatud põhjustel väga piiratud. Vastavalt KrMS 126² lg-le 1 on jälitustoiminguid lubatud teha Politsei- ja Piirivalveametil, Kaitsepolitseiametil, Maksu- ja Tolliametil, Sõjaväepolitseil ning Justiitsministeeriumi vanglate osakonnal ja vanglal vastavalt seaduses sätestatud uurimisalluvusele. Kõikidel nimetatud asutustel ei ole täispädevust, st neil ei ole õigust viia läbi kõiki jälitustoiminguid. Näiteks ei ole Maksu- ja Tolliametil õigust kuulata salaja pealt teavet või kasutada politseiagenti. Samas võib õigusabitaotlus, milles palutakse muuhulgas läbi viia salajane pealtkuulamine, minna menetlusalluvuse järgi täitmiseks just sellesse asutusse. Sellisel juhul lahendatakse olukord nii, et Maksu- ja Tolliamet palub ametiabi korras Politsei- ja Piirivalveametilt abi, st viimane viib ise läbi palutud toimingu ja saadab siis kogutud tõendid Maksu- ja Tolliametile, kes saadab välja vastuse õigusabitaotlusele.

Seadusega on sätestatud, millistel eesmärkidel on lubatud jälitustoiminguid teha: kui esineb vajadus koguda teavet kuriteo ettevalmistamise kohta selle avastamise või tõkestamise eesmärgil; kui täidetakse tagaotsitavaks kuulutamise määrust; vajadusel koguda teavet konfiskeerimismenetluses ning teabe kogumisel kuriteo kohta kriminaalmenetluses.

Kriminaalmenetluse seadustikuga on kindlaks määratud isikute ring, kelle suhtes on lubatud teha jälitustoiminguid. Selleks on isik, kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või kelle puhul on

---

³¹ RKKKo 3-1-1-31-12, p 8.5.

³² Cameron, I. National Security and the European Convention on Human Rights. The Hague: Kluwer Law International 2000, lk 87.

põhjendatult alust arvata, et ta pani või paneb toime jälitustoimingu tegemist lubava kuriteo, samuti tagaotsitavaks kuulutatud isik ja isik, kellele kuulub konfiskeerimisobjektiks olev vara või kes seda valdab. Tagaotsitavaks kuulutamise määruse täitmise raames, konfiskeerimismenetluse raames ja kriminaalmenetluses kuriteo kohta teabe kogumise käigus tohib teostada jälitustoiminguid ka isiku suhtes, kelle osas on põhjendatud kahtlus, et ta suhtleb isikuga, kes on tagaotsitav, kellele kuulub või kelle valduses on konfiskeerimismenetluse objektiks olev vara, või isik, kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või on alust arvata, et ta pani või paneb toime kuriteokataloogis oleva kuriteo. Nt kui kuulatakse salaja pealt kahtlustatava telefonivestlusi või teostatakse tema suhtes varjatud jälgimist, on nimetatud toimingute tegemine lubatud ka kahtlustatavaga vahetult suhtleva isiku osas. Riigikohus on öelnud, et kui ühe isiku suhtes on jälitustoimingu luba antud, laieneb see ka isikule, kellega jälitustoimingule allutatud isik vahetult suhtleb³³.

Kriminaalmenetluse seadustiku peatükis 3¹ nähakse ette järgmised jälitustoimingud:

- 1) isiku, asja või paikkonna varjatud jälgimine;
- 2) võrdlusmaterjali varjatud kogumine;
- 3) asja varjatud läbivaatamine;
- 4) asja varjatud asendamine;
- 5) postisaadetise varjatud läbivaatus;
- 6) teabe salajane pealtkuulamine või -vaatamine;
- 7) kuriteo matkimine;
- 8) politseiagendi kasutamine.

Jälitustoimingu tegemiseks on nõutav kas prokuratuurilt või kohtult eelnevalt saadud kirjalik luba. Kuna kuritegude avastamisel ja tõkestamisel on tihti vaja toiminguid läbi viia kiirelt ja ette planeerimata, on seadusandja selleks ette näinud nn erandjuhu tavalisest korrast: kui on tegemist edasilükkamatu juhuga, siis tohib KrMS § 126⁴ lg-te 2 ja 3 järgi jälitustoimingu läbi viia vastavalt kas prokuratuuri või kohtu taasesitamist võimaldava loa alusel, mis tuleb kirjalikult vormistada 24 tunni jooksul alates toimingu läbi viimisest. Kuna seaduses ei ole sätestatud kirjalikku taasesitamist nõudva loa nõuet, siis võib edasilükkamatul juhul antud luba olla ka antud suuliselt nt telefonivestluse käigus, kuid see peab olema taasesitamist võimaldavas vormis selleks, et seda oleks võimalik hiljem vajadusel kontrollida. Kuigi edasilükkamatul juhul prokuratuuri loa andmist

---

³³ RKKKo 3-1-1-14-14, p 800.

reguleerivas KrMS § 126⁴ lg-s 2 ei ole täpsustatud, mida mõeldakse täpselt edasilükkamatu juhu all, siis samas olukorras kohtu loa andmist reguleerivas lg-s 3 on see mõiste lahti kirjutatud: olukord, kus on vahetu oht isiku elule, kehalisele puutumatusse, füüsilisele vabadusele või suure väärtusega varalisele hüvele ja loa taotlemine või vormistamine ei ole õigel ajal võimalik.

Seadus näeb jälitustoimingute lubade jaoks ette tähtajad: vastavalt KrMS § 126⁴ lg-le 6 tohib jälitustoiming konkreetse isiku suhtes samas menetluses kesta kuni üks aasta. Erandjuhul võib pikemaks ajaks loa anda riigi peaprokurör või taotleda sellise loa kohtult, Euroopa Prokuratuuri menetletavates asjades saab selle loa anda või esitada taotluse loa saamiseks Euroopa prokurör või Euroopa delegaatprokurör. Üheaastane piirang ei kehti toimingu tegemisel tagaotsimismenetluse raames, sest tagaotsitava isiku leidmine võib võtta aega oluliselt rohkem kui üks aasta.

Jälitustoiminguga saadud andmeid tohib vastavalt KrMS § 126¹² lg-le 3 kasutada teises jälitustoimingus ja teises kriminaalmenetluses. Riigikohus on öelnud, et sellisel juhul peab kindlasti olema järgitud seadusega sätestatud nõudeid ja jälitustoimingu käigus ilmnenuid uusi kuritegusid (n-ö juhuoleid) peab vastama KrMS § 110 lg 1 tunnustele³⁴. Lisaks on lubatud kasutada jälitustoiminguga saadud andmeid julgeolekukontrollis ning seaduses sätestatud juhul rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks, samuti isiku tööle või teenistusse võtmise, loa või litsentsi andmise otsustamisel isiku seaduses sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks. Vastavalt VTMS³⁵ §-le 32 on väärteomenetluse raames tõendite kogumine jälitustoimingutega sõnaselgelt keelatud, kuid on lubatud kasutada jälitustoiminguga kogutud tõendit väärteomenetluses tõendina asjas, milles on kriminaalmenetlus lõpetatud.

Jälitustoiminguga kogutud andmed, jälitustoimingu käigus tehtud teabetalletused ja jälitustoiminguga kogutud teabe terviklikkuse tajumiseks vajalikud andmed variisiku ning teeseldud isiku, struktuuriüksuse, organi või välisriigi äriühingu kohta säilitatakse vastavalt KrMS §-le 126¹¹ jälitustoimikus, mille pidamise ja säilitamise kord on kehtestatud VV määrusega³⁶.

---

³⁴ Lahendi tegemise ajal kehtinud KrMS § 110 sõnastus: „Kriminaalmenetluses on lubatud tõendeid koguda jälitustoimingutega, kui tõendite kogumine muude menetlustoimingutega on välistatud või oluliselt raskendatud ning kriminaalmenetluse eesmärgiks on esimese astme kuritegu või tahtlikult toimepandud teise astme kuritegu, mille eest on ette nähtud karistusena vähemalt kuni kolm aastat vangistust.“

³⁵ Väärteomenetluse seadustik. - RT I, 22.12.2021, 7.

³⁶ Jälitustoimiku pidamise ja säilitamise kord. VVm 03.01.2013 nr 3 – RT I, 08.01.2013, 9.

Määruse § 2 lg 1 järgi on jälitustoimikut lubatud pidada nii paber kandjal kui ka digitaalselt. Seaduses on ette nähtud ka jälitustoimikute säilitamise tähtajad³⁷.

Kogu jälitusasutuse poolt jälitustegevuse käigus kogutud teave on vastavalt RSVS³⁸ § 8 lg-le 1 riigisaladus. Sama sätte kohaselt kustub teabe salastatus siiski sellises ulatuses, mis on kantud kriminaaltoimikusse või mida tutvustatakse isikule, kelle suhtes jälitustoiming tehti või isikule, kelle perekonna- või eraelu puutumatus jälitustoiminguga riivati.

Järelevalvet jälitustoimingu loale vastavuse üle teostab kriminaalmenetluse seadustiku sätete kohaselt prokuratuur. Järelevalvet jälitusasutuste tegevuse üle teostab vastavalt julgeolekuasutuste seadusele³⁹ Riigikogu komisjon, kellel on õigus tööga seotud ülesannete täitmiseks välja kutsuda isikuid ja nõuda tutvumiseks välja dokumente ja kes seaduserikkumise avastamise korral peab edastama materjalid uurimisasutusele või õiguskantslerile. Kuna jälitustegevuse käigus riivatakse isikute põhiõigusi, siis teostab vastavalt õiguskantsleri seadusele⁴⁰ jälitustegevusega andmete kogumise üle järelevalvet ka Õiguskantsler, kontrollides, et asutused järgivad jälitustoimingute käigus põhiõiguseid- ja vabadusi.

1.2. Jälitustoimingutest teavitamine ja nendega kogutud andmete tutvustamine

Kuna jälitustoimingutega andmete kogumine ja nende töötlemine toimub isiku eest varjatult, siis riivatakse sellega alati isiku põhiõigusi, sealhulgas isiku kohtusse pöördumise õigust ja informatsioonilise enesemääramise õigust. Nimetatud õiguste realiseerimise eelduseks on isiku teadasaamine jälitustoimingust, seega on oluline isikut tema suhtes läbi viidud jälitustoimingust teavitada.

Jälitustoimingust teavitamise ja sellega kogutud andmete tutvustamise kord on ette nähtud KrMS §-des 126¹³ ja 126¹⁴. Selle kohaselt peab jälitusasutus viivitamata teavitama jälitustoimingu

---

³⁷ KrMS § 126¹² lg 2 järgi säilitatakse jälitustoimikuid järgmiselt: 1) ettevalmistatava kuriteo kohta peetud jälitustoimikud, isiku tagaotsimise toimikud ja konfiskeerimistoimikud – kuni neis sisalduva teabe kasutamise vajaduse äralangemiseni, kuid mitte kauem kui 50 aastat; 2) kuriteotoimikud – kuni karistusandmete karistusregistrist kustutamiseni või kuriteo aegumistähtaaja möödumiseni.

³⁸ Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus. - RT I, 06.05.2020, 36.

³⁹ Julgeolekuasutuste seadus. - RT I, 26.05.2020, 10.

⁴⁰ Õiguskantsleri seadus. - RT I, 26.05.2020, 11.

tegemise loa tähtaja lõppemise korral või mitme ajaliselt vähemalt osaliselt kattuva jälitustoimingu tegemisel neist viimase loa tähtaja lõppemise korral isikut, kelle suhtes jälitustoiming tehti. Seaduses ei ole täpsustatud, mida täpselt tähendab „viivitamata“. Riigikohus on öelnud, et tegemist on määratlemata õigusmõistega: see ei tähenda alati ühesuguse pikkusega ajavahemikke, sõltuvalt asjasse puutuvast kohustusest ja konkreetsetest asjaoludest võib termin tähendada eri pikkusega perioode. Ei saa välistada, et viivitamatult tehtuks saab lugeda ka toimingu, mis tehakse isegi mitu kuud pärast toimingu tegemise kohustuse tekkimist. Nt olukorras, kus erinevaid jälitustoiminguid on tehtud pikema aja jooksul ja riivatud on paljude isikute privaatsust, võib olla põhjendatud ka see, et asjasse puutuvaid isikuid teavitatakse alles mitu nädalat või kuud pärast informeerimiskohustuse tekkimist.⁴¹ Isikuid ei pea teavitama ka kohe riive tekkimisel. Riigikohus on öelnud, et teavitamine leiab aset alles siis, kui asjasse puutuvatele isikutele on võimalik andmeid ka tutvustada. Kui menetleja tuvastab isikuid, kelle privaatsust on riivatud, järk-järgult, siis ei pea neid isikuid teavitama eraldi aegadel, sest piiratud menetlusressursi kasutamine selliselt ei ole põhjendatud.⁴² Seega sõltub teavitamise aeg konkreetsest olukorrast, kuid selge on see, et teavitada tuleb esimesel võimalusel, ilma seda põhjendamatult edasi lükkamata.

Teavitada tuleb ka isikut, kelle perekonna- või eraelu puutumatus jälitustoiminguga oluliselt riivati ja kes on menetluse käigus tuvastatud. Nt varjatud jälgimise või telefonikõne pealtkuulamise käigus riivatatakse ka nende isikute õigusi, kellega jälgitav isik kohtus või suhtles. Seadusandja leidis, et absoluutselt kõiki riivatud kolmandaid isikuid ei pea personaalselt nende suhtes tehtud toimingust teavitama⁴³. Autori arvates on see igati mõistlik, sest nt absoluutselt kõikide isikute, kellega jälgitav isik pealtkuulamise käigus telefoni teel suhtles, teavitamine nõuaks meeletut ressursi. Lisaks on välja toodud, et kuna teated jälitustoimingu kohta võivad sattuda kolmandate isikute kätte, siis on teavitamisega kaasnev võimalik riive jälitustoiminguga puudutatud kolmandatele isikutele suurem kui riive, mis tuleneb üksnes toimingust endast⁴⁴.

---

⁴¹ RKKKm 3-1-1-37-14, p-d 17 ja 18.

⁴² *Ibidem*, p-d 20 ja 20.2.

⁴³ Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 776 SE, lk 5. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/03ea1b94-20b2-4c3b-83fd-241ae7aea732/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20rakendamise%20seaduse%20muutmise%20seadus/> (08.04.2022).

⁴⁴ Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 776 SE, lk 4.

Oluline on seega määratlus, millal on isiku õigusi oluliselt riivatud ja kes on menetluse käigus tuvastatud isik. Eelnõu seletuskirja järgi on tuvastatud isik see, kes on jälitustoimiku materjalide pinnalt selgelt tuvastatav⁴⁵. Detailsemat selgitust seletuskirjas ei ole. Isikuandmete kaitse üldmääruse⁴⁶ art 4 järgi on tuvastatav füüsiline isik see, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal. Kuigi tuvastada saab ka nt asukohateabe või võrguidentifikaatori (tunnuste, mille järgi on võimalik sidevõrgus isik kindlaks teha) alusel, eeldab jälitustoimingust teavitamine seda, et isik oleks tuvastatav menetluse käigus. Seega ei ole vaja isikut teavitada siis, kui tema tuvastamiseks tuleb teha mingeid lisaotsinguid või -toiminguid, teavitamiskohustus on üksnes siis, kui isik on selgelt tuvastatav jälitustoimiku materjalide põhjal.

Teine oluline eeldus teavitamiskohustuse tekkimiseks on isiku perekonna- või eraelu puutumatus riive olulisus. Ainuüksi jälitustoimingu faktist ei ole võimalik teha järeldust, et toimingu käigus rikuti isiku õigusi⁴⁷. Seletuskirja kohaselt tuleb isiku suhtes toimunud riive olulisuse hindamiseks kuulata ja vaadata üle kõik teda puudutavad salvestised.⁴⁸ Jälitustoimingud võivad isikute õigusi riivata erineva intensiivsusega. Õiguskantsler I. Teder on öelnud, et jälitustoimingute intensiivsus võib sõltuda jälitustoimingu olemusest, kestusest ning kogutud teabe sisust ja hulgast.⁴⁹ On selge, et nt pikema aja jooksul jälgimise puhul riivatakse isiku põhiõigusi tõenäoliselt intensiivsemalt kui lühiajalise jälgimise puhul. Pikema aja jooksul kogutakse üldjuhul ka suuremas mahus teavet. EIK on jälitustoimingutele miinimumnõuete kohaldamisest rääkides leidnud, et otsustavaks teguriks ei ole mitte jälgimise liik, vaid isiku õigustesse sekkumise intensiivsus.⁵⁰ Kõige intensiivsemalt riivatakse isiku põhiõigusi jälgimise puhul, mis võimaldab kindlaks teha isiku käitumise, arvamused ja tunded.⁵¹ EIK on leidnud, et nt telefonikõnede pealtkuulamise puhul on riive

---

⁴⁵ Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 776 SE, lk 4.

⁴⁶ 27. aprilli 2016. aasta Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – ELT L 119/1, lk 1-88.

⁴⁷ RKKKm 3-1-1-37-14, p 20.1.

⁴⁸ Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 776 SE, lk 4.

⁴⁹ Õiguskantsleri 17.05.2011 ettepanek nr 12 jälitustoimingust teavitamise ja selle kontrolli kohta, lk 16. - https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettepanek_nr_12_riigikogule_jalitust_oimingust_teavitamine_ja_kontroll.pdf (08.04.2022).

⁵⁰ EIKo 62498/11 R. E. vs Ühendkuningriik, p 130.

⁵¹ *Ibidem*, p 129.

intensiivsema kui nt GPS seadme puhul jälgimise puhul.⁵² Seega on riive olulisuse hindamine keeruline ja võib mõnelgi puhul sõltuda tõlgendajast endast. Autor on seisukohal, et olukorras, kus ei ole päris selge, kas riive oli piisavalt intensiivne või mitte, st kas isikut peaks sellest tulenevalt jälitustoimingust teavitama või mitte, peaks otsustama teavitamise kasuks, et hoida ära isiku põhiõiguste rikkumine.

Enamus põhiõigusi ja -vabadusi ei ole piiramatud⁵³. Nii on ka seaduses ette nähtud piirangud isiku suhtes läbi viidud jälitustoimingust teadasaamisele ja sellega kogutud andmetega tutvumisele, seega ei ole jälitustoimingust teavitamise kohustus absoluutne. Prokuratuuri loal võib KrMS § 126¹³ järgi jälitustoimingust jätta teavitamata, kui teavitamine võib:

- 1) kahjustada oluliselt⁵⁴ kriminaalmenetlust;
- 2) kahjustada oluliselt teise isiku seadusega tagatud õigusi ja vabadusi või seada teise isiku ohtu⁵⁵;
- 3) seada ohtu jälitusasutuse meetodite, taktika, jälitustoimingu tegemisel kasutatava vahendi või politseiagendi, variisiku või salajasele koostööle kaasatud isiku koostöö salajasuse.

Isiku võib teavitamata jätta kuni selle aluse äralangemiseni. Prokuratuur kontrollib nimetatud aluse olemasolu uuesti kohtueelse menetluse lõppemisel, kuid mitte hiljem, kui üks aasta pärast jälitustoimingu loa tähtaja lõppemist. Kui selleks ajaks ei ole teavitamata jätmise alus ära langenu, taotleb prokuratuur eeluurimiskohtunikult loa teavitamata jätmise tähtaja pikendamiseks ja viimane annab loa isiku teavitamata jätmiseks või keeldub sellest, märkides loa andmisel, kas teavitamata jätmise on tähtajaline või tähtajatu. Tähtaja saabudes teeb eeluurimiskohtunik uue määruse. Kui teavitamata jätmise loa tähtaeg lõppeb või selle pikendamisest keeldutakse, teavitatakse isikut toimingust viivitamata ja selgitatakse talle edasikaebamise korda.

---

⁵² EIKo 35623/05, *Uzun vs Saksamaa*, p 52.

⁵³ Maruste, R. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse, lk 244.

⁵⁴ „Olulisuse hindamisel tuleb eelkõige silmas pidada konkreetseid eesmärgi saavutamise ehk kuriteo avastamise ning süüdlase vastutusele võtmise.“ – Kriminaalmenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 175 SE, lk 7.

⁵⁵ „... tuleb arvestada, et isikute teavitamine jälitustoimingust võib teatud juhtudel kahjustada ka kahtlustatava enda huve, nt kui asjaolust, et kahtlustatavat on jälitatud, saavad teada kõrvalised isikud, kellele ei olnud varasemalt teada, et isik on seotud kuritegevusega. Samuti võib nimetatud alusel teavitamata jätta nt juhul, kui jälitustoiminguga on salvestatud kahtlustatava kohtumine kolmandate isikutega (kes ei ole kaasatud salajasele koostööle) ning teavitamise tulemusel võib kahtlustatav neid isikuid süüdistada seotuses jälitusasutusega või info lekitamises.“ – Kriminaalmenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 175 SE, lk 7.

Kui otsustatakse isiku teavitamata jätmise tähtajatult, siis ei saagi isik mitte kunagi teada, et tema suhtes jälitustoiming teostati. Tähtajatu teavitamata jätmise aluseks võib olla nt politseiagendi isiku salajasus, sellisel juhul ei lange teavitamata järgmise alus kunagi ära⁵⁶. Kui jälitustoiminguga kogutud tõend jõuab kriminaalasja toimikus kohtusse, siis saab isik toimikuga tutvudes teada ka läbi viidud jälitustoimingust ja selle andmetega tutvuda. Probleem tekib aga siis, kui asi üldse kohtusse ei jõua või jälitustoimikuga riivati hoopis nende isikute põhiõigusi, kes ei ole kriminaalasjas üldse osalised. Sellisel juhul on kogutud isiku kohta varjatult teavet, aga ta ei saa sellisest tegevusest kunagi teada. Nii ei saa isik esitada toimingu peale kaebust ega saa kasutada oma põhiseadusest tulenevat õigust kaitsta oma põhiõigusi. Isiku põhiõigusi ei riiva mitte ainult jälitustoiminguga andmete kogumine iseenesest, vaid ka kogutud andmete töötlemine, st nende andmete kasutamine ja ka säilitamine⁵⁷.

Isikule, keda on vastavalt seadusele jälitustoimingust teavitatud, võimaldatakse KrMS §-s 126¹⁴ järgi soovi korral tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja kriminaalmenetluse jälitustoimingu käigus tehtud foto, filmi, heli- või videosalvestise või muu teabetalletusega. Samas on võimalik prokuratuuri loal kuni vastava aluse äralangemiseni jätta tutvustamata järgmised andmed:

- 1) teiste isikute perekonna- või eraelu kohta;
- 2) mille tutvustamine võib kahjustada teise isiku seadusega tagatud õigusi ja vabadusi;
- 3) mis sisaldavad riigisaladust või salastatud välisteavet või teise isiku seadusega kaitstud saladusi;
- 4) mille tutvustamine võib seada ohtu jälitusasutuse töötaja, politseiagendi, variisiku, salajasele koostööle kaasatud isiku või jälitustoimingu osalenud muu isiku või nende lähikondsete elu, tervise, au, hea nime või vara;
- 5) mille tutvustamine võib seada ohtu politseiagendi, variisiku ja salajasele koostööle kaasatud isiku õiguse hoida koostööd saladuses;
- 6) mille tutvustamise tulemusena võidakse edastada teavet jälitusasutuse meetodite, taktika ja jälitustoimingu tegemisel kasutatava vahendi kohta;
- 7) mida ei ole võimalik eraldada ja esitada selliselt, et neist ei ilmneks andmed, mis on loetletud käesoleva lõike punktides 1–6.

---

⁵⁶ Kriminaalmenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 175 SE, lk 20.

⁵⁷ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 39.

Riigikohus on öelnud, et seaduse sõnastusega („võib [...] jätta tutvustamata“) on jällitusasutusele ja prokuratuurile antud kaalutusõigus, st neil tuleb otsustada, kas tutvustada andmeid, millega kaasneb oht mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1-7 kaitstud hüvele või jätta andmed tutvustamata, millega kaasneb omakorda jällitustoimingule allutatud isiku põhiõiguste riive⁵⁸. Tegemist on kaalutusõigusega. Tulenevalt PS § 11 teisest lausest on riigivõim, sh täitevvõim seotud proportsionaalsuse põhimõttega ning kaalutusõigus on täitevvõimule antud selleks, et tagada nimetatud põhimõtte rakendamine oma tegevuses⁵⁹. Põhiseaduse § 11 näeb ette kõikide põhiõiguste piiramise tingimused, sh proportsionaalsuse põhimõtte: põhiõigusi võib piirata ainult siis, kui piirang ei ole vastuolus põhiseadusega, piiramiseks on olemas seaduslik alus ja piirang on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ning ei moonuta konkreetse põhiõiguse olemust⁶⁰. Seega tuleb ka prokuratuuril enda tegevuses silmas pidada proportsionaalsuse põhimõtet ja teha otsused sellest lähtuvalt. Nii on vaja igal konkreetsel juhul kõiki asjaolusid arvesse võttes otsustada, kas kaalukam on erahuvi, st jällitustoimingule allutatud isiku huvid või KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1-7 nimetatud hüvede kaitse ehk avalik huvi. Kui konkreetsel juhul on kohustuslik isikut jällitustoimingust teavitada, siis võib jätta tutvustamata üksnes selle osa, milles see sisaldab KrMS § 126¹⁴ p-des 1-7 nimetatud teavet, mille tutvustamine on seadusega keelatud või mille tutvustamata jätmise suhtes eksisteeriv avalik huvi kaalub üles teave tutvustamata jätmisega kaasneva isiku õiguste riive⁶¹.

KrMS § 126¹⁶ lg 2 järgi on jällitustoimingust teavitamata jätmise ja toimingu käigus kogutud andmete tutvustamata jätmise vaidlustatav. Riigikohus on öelnud, et prokuratuuri loas, millega otsustatakse teavitamata jätmise või teabe tutvustamata jätmise, peab sisalduma selleks asjakohane põhjendus. Vastasel juhul ei saaks kaebemenetluses üldjuhul tõhusalt kontrollida, kas prokuratuur kohaldas andmete tutvustamata jätmiseks luba andes seaduses ette nähtud aluseid õigesti või jääks nt kohtule ebaselgeks, miks on jällitusasutuse ja prokuratuuri hinnangul konkreetsel juhul tegemist teabega, mis vastab seaduses ette nähtud alustele või miks kaalub huvi teabe tutvustamata jätmise vastu üles jällitustoimingule allutatud isiku õiguse teabega tutvuda.⁶²

---

⁵⁸ RKKKm 3-1-1-1-17, p 53.

⁵⁹ RKKKo 3-1-1-85-04, p 15.

⁶⁰ Kalmo, H., Kask, O. PSK § 11/1. – Madise, Ü. jt. (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. Viies vlj. Tartu: Iuridicum 2020.

⁶¹ RKKKm 3-1-1-1-17, p 54.

⁶² *Ibidem*, p 56.

Isikul on KrMS § 126¹⁶ järgi õigus esitada kaebus jälitustoimingu käigu, sellest teavitamata jätmise ja sellega kogutud andmete tutvustamata jätmise peale. Seega on jälitustoimingust teavitamine isiku kaebeõiguse realiseerimise eelduseks. Isikul ei ole vaja teavet enda suhtes läbi viidud jälitustoimingu kohta pelgalt uudishimu rahuldamiseks, vaid põhiõiguste tagamiseks, sest kui isik ei saa kunagi teda, et tema kohta varjatult teavet koguti, on talt võetud võimalus end kohtulikult põhiõiguste riive vastu kaitsta ⁶³.

Isiku teavitamisega pärast jälitustoimingu lõppu on tihedalt seotud ka kontroll jälitustegevuse üle. Kohtu luba jälitustoiminguks ei taga iseenesest isiku õiguste kaitset, sest kohus ei ole pädev tegema jälitustoimingu üle järelevalvet. Kohust ei teavitata jälitustoimingu tulemustest ja tal ei ole õigust kontrollida, kas loa nõudeid täideti.⁶⁴ Kohtul puudub pärast jälitusloa andmist ülevaade sellele järgnevast protsessist ja ilma isiku teavitamiseta ei saa ta teostada kontrolli jälitustegevuse üle.

Autori arvates võib jälitustoimingust teavitamise nõue aidata kaasa ka sellele, et jälitustegevust ei viida läbi liiga kergekäeliselt: kui on teada, et pärast jälitustoimingut peab isikut tehtud toimingust teavitama, seega tekib isikul teadmine toimingust ning ta saab seda vaidlustada, siis mõeldakse jälitustoimingu tegemise vajadus rangelt läbi.

1.3. Vastastikune abistamine õigusabitaotluste alusel

Rahvusvaheline õiguslane koostöö on arenenud juba sajandeid ja kujutanud endast koostööd riikide vahel. Klassikalist õiguslast koostööd iseloomustavad vastastikkuse põhimõte (ingl k *principle of reciprocity*), teo kahepoolse karistatavuse põhimõte (ingl k *the principle of double criminality, principle of dual criminality*) ja spetsiaalsuse põhimõte (ingl k *the principle of speciality*).⁶⁵ Vastastikkuse põhimõte rahvusvahelises suhtlemises ja konventsioonides tähendab, et eeliseid, soodustusi või karistusi, mida üks riik kohaldab teise riigi isikutele, tuleb teise riigi isikutel samal viisil kohaldada ka selle esimese riigi isikutele. Rahvusvahelises õiguses tähistab see põhimõte õigust võrdsele kohtlemisele ja riikidevahelist vastastikust austamist. Rahvusvahelises

---

⁶³ Kergandberg, E. Per aspera ad fair trial, lk 76.

⁶⁴ EIKo 47143/06, *Zakharov vs Venemaa*, p 274.

⁶⁵ Nilsson, H. G. From classical judicial cooperation to mutual recognition. – *Revue internationale de droit pénal* volume 77, 2006/1-2, lk 53. - <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2006-1-page-53.htm>. (21.04.2022).

kriminaalmenetluselases koostöös võimaldab nimetatud põhimõtte välisriigi abistamist juhtudel, kus riikide vahel ei ole vastavaid õigusabilepinguid.⁶⁶ Teo mõlemapoolse karistatavuse põhimõtte nõuab, et kõnealune tegu on kuritegu nii abistamist taotlevas kui ka abistavas riigis⁶⁷. Spetsiaalsuse põhimõtte on tavaline väljaandmise lepingutes ja selle kohaselt tohib isikut, kes on välja antud teatud kuritegudes, süüdistada ja/või karistada ainult nendes samades kuritegudes⁶⁸.

Tänaseks päevaks on rahvusvaheline kriminaalmenetluselane koostöö läbi teinud suure arengu ja nimetatud kolme põhimõtte paikapidavus sõltub konkreetsest koostöö vormist ning sellest, millisest õiguslikust regulatsioonist parajasti lähtutakse⁶⁹. Näiteks EL liikmesriikide vahelises õiguskooostöös on vastastikkuse põhimõtte asendunud vastastikkuse tunnustamise põhimõttega (ingl k *principle of mutual recognition*), mis kinnistati Lissaboni lepinguga⁷⁰ ja on tunnustatud õiguselase koostöö nurgakiviks EL-s⁷¹. Selle põhimõtte järgi on taotleval ja täitval riigil õigus suhelda informatsiooni ja dokumentide vahetamiseks teineteisega otse. Loomulikult peab see toimuma vastavate õigusaktide alusel ja läbi selleks ette nähtud kanalite, kuid see koostöö ei pea enam toimuma läbi liikmesriikide diplomaatiliste teenistuste: õiguskaitseasutused saavad üksteisega suhelda otse ja arutada nii ühiste uurimiste üksikasju.⁷² Vastastikkuse tunnustamise põhimõttest lähtutakse nii EL raamotsustes kui ka Euroopa vahistamismääruses, Euroopa arestimismääruses ja Euroopa uurimismääruses (edaspidi EIO). Nimetatud põhimõtte hõlmab endas ühe liikmesriigi suurt usaldust teise liikmesriigi kohtusüsteemi vastu: ühe liikmesriigi kohtud/pädevad asutused tunnustavad selle põhimõtte järgi kohtuotsust või muud sarnast otsust, mis on tehtud teises liikmesriigis kooskõlas selle teise liikmesriigi õigusaktidega⁷³. Kui vastastikkuse põhimõtte puhul omab abipalve saanud riik diskretsiooni, kuidas ta palve esitanud riigi soovi täidab ning tal on õigus keelduda palve täitmisest, lähtudes otsuse tegemisel oma riigi seadustest, siis vastastikkuse tunnustamise põhimõtte kohaselt säilitab abipalvet täitev riik küll teatud ulatuses kontrolli, kuid see kontroll on piiratud ja ulatus on määratud õigusinstrumendis,

---

⁶⁶ Ploom, T. KrMSK § 433/1.2.1. - Kergandberg, E., Pikamäe, P. (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.

⁶⁷ Cryer, R. jt, lk 94.

⁶⁸ *Ibidem*, lk 76.

⁶⁹ Ploom, KrMSK § 433/1.2.4.

⁷⁰ Lissaboni leping, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut. – ELT C 306/1, lk 1-271.

⁷¹ Lõhmus U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 508.

⁷² Zarza, A. G. Exchange of Information and Data Protection in Cross-border Criminal Proceedings in Europe. Berliin: Springer Berlin Heidelberg 2014, lk 3.

⁷³ Kaczorowska, A. European Union Law. Second edition. New York: Routledge 2011, lk 50.

mille alusel koostöö toimub. Vastastikuse tunnustamise põhimõtte puhul on lihtsustatult öeldes tegemist rohkem nõude kui viisaka palvega. See tähendab ühe liikmesriigi asutuse poolt teise liikmesriigi kohtuasutuse otsuse tunnustamist minimaalse menetluse ja formaalsustega.⁷⁴ Euroopa uurimismääruse kohaselt tähendab vastastikune tunnustamine seda, et täitev asutus peab teise riigi asutuse taotlust tunnustama ja selle täitma võimalikult väheste formaalsuste ja ajakuluga.

Rahvusvahelist koostööd kriminaalmenetluses reguleerib KrMS 19. peatükk. Selle 8. jagu näeb ette eraldi sätted ainult koostöö jaoks EL liikmesriikidega. Kriminaalmenetluse seadustikus ei ole küll rahvusvahelise koostöö definitsiooni, kuid selle § 433 lg 1 sõnastab selle tegevuste kaudu, sätestades, et rahvusvaheline kriminaalmenetlusalaane koostöö hõlmab väljaandmist välisriigile, riikide vastastikust abi kriminaalasjades, välisriigi kohtuotsuse täitmist, alustatud kriminaalmenetluse ülevõtmist ja üleandmist, koostööd Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ja Eurojustiga ning loovutamist EL liikmesriigile. Käesolevas töös käsitleb autor nimetatud rahvusvahelise koostöö liikidest lähemalt üksnes riikide vastastikust abi kriminaalasjades.

Vastastikuse õigusabi peamine eesmärk on, et taotlej riik saaks välisriigist tõendid enda siseriikliku kriminaalmenetluse jaoks. Tavaliselt palub taotlej riik abi teatud konkreetse meetme jaoks (või soovib mingit kindlat tulemust) ja täitev riik, kui ta osutab abi, täidab esitatud palve vastavalt tema enda riigis kehtivatele tingimustele ja protseduurireeglitele⁷⁵. Enamikel juhtudel tuleb selleks esitada õigusabitaotlus. Mõiste „vastastikune õigusabi“ (*mutual legal assistance*) hõlmab koostööd pädevate õigusasutuste vahel, kuid mitte politseikoostööd ega haldusalast koostööd. Erinevus politseikoostöö ja õigusabi vahel on selles, et politseikoostöö ei pea alati olema seotud läbiviidava kriminaalmenetlusega.⁷⁶ Viimane võib seisneda teabe vahetamises politseiasutuste vahel selleks, et menetlustoiminguid planeerida ja läbi viia, kuid samuti ka nt kriminaalmenetluse alustamisele eelnevat teabe vahetamist (nt isikuandmed, karistusandmed vms).

Eesti Vabariigis on rahvusvahelise kriminaalmenetlusealase koostöö keskasutus reeglina Justiitsministeerium, koostööks pädevad õigusasutused on kohus, prokuratuur, Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Maksu- ja Tolliamet, Keskkonnaamet, Konkurentsiamet ja

---

⁷⁴ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 508-509.

⁷⁵ Cryer, R. jt, lk 93.

⁷⁶ Ploom, T. Strasbourgi konventsioonist Lissaboni lepinguni. Rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades. Tallinn: Juura 2010, lk 41.

Sõjaväepolitsei. Välisriigist saabunud abistamistaotlused liiguvad pärast Justiitsministeeriumi poolset nõuetekohasuse kontrolli viivitamata Riigiprokuratuuri, kes kontrollib taotluse täitmise lubatavust ja võimalikkust ning täidab selle või edastab täitmiseks pädevale õigusasutusele. Uurimisasutustele saabunud taotlused edastatakse täitmise lubatavuse üle otsustamiseks Riigiprokuratuurile. Kui EL liikmesriigilt esitatakse abistamistaotlus Eurojusti kaudu, siis kontrollib Eurojusti liige taotluse nõuetekohasust, lubatavust ja võimalikkust ning edastab selle täitmiseks pädevatele Eesti asutustele, saates koopia taotlusest Riigiprokuratuurile ja JUM-le. Edasilükkamatutel juhtudel tohib Riigiprokuratuuri loal alustada Interpoli kaudu esitatud abistamistaotluse või Schengeni infosüsteemis oleva teate täitmist enne, kui taotlus on JUM-i saabunud. Taotluse täitmisega kogutud materjalid edastatakse reeglina taotlevale riigile sama kanali kaudu, mida kasutati taotluse saatmiseks, ja juhul, kui taotlev riik palub need edastada otse initsiaatorile.

Eestist välisriigile esitatakse abistamistaotlus üldjuhul läbi Riigiprokuratuuri, kes kontrollib selle nõuetekohasust ja saadab selle JUM-le või õigusaktis nimetatud keskasutusele või välisriigi pädevale õigusasutusele. Justiitsministeerium teeb viivitamatult otsuse kas esitada taotlus välisriigile või sellest keelduda, keeldumise puhul tuleb seda põhjendada. Edasilükkamatutel juhtudel võib taotluse esitada ka Interpoli kaudu, saates samal ajal taotluse õigusaktis ette nähtud õigusasutuste kaudu. Teatud kriminaalmenetluse seadustikus nimetatud kuritegude puhul võib edasilükkamatutel juhtudel esitada abistamistaotluse EL liikmesriigile ka Eurojusti kaudu. Lisaks tohib edasilükkamatutel juhtudel esitada abistamistaotluse EMTA ise juhul, kui tegemist on tollialase õigusrikkumisega. Abistamistaotlust on välisriigile pädevad esitama kohtueelses menetluses prokurör, kelle menetluses on kriminaalasi, ning kohtumenetluses olevas asjas kohus või prokurör, kes esindab riiklikku süüdistust kohtus.

Abistamistaotluse täitmise puhul lähtutakse alati kriminaalmenetluse seadustiku regulatsioonist, kuid välisriigi taotlusel on lubatud lähtuda menetlusnormidest, mis sellest erinevad, kui see ei ole vastuolus Eesti õiguse põhimõtetega. Näiteks tuleb autori igapäevases töös EMTA-s välisriikidest saabunud abistamistaotlusi täites sageli ette, et taotlev riik palub tunnistajale või kahtlustatavale tutvustada enda siseriiklikke õigusi ja kohustusi ning nendest tulenevaid hoiatusi ja võtta nendega tutvumise kohta allkiri. Samuti on mitmete Poolast saabunud taotluste juures sageli palve, et vastavalt Poola seadustele mitte kirjutada tunnistaja ülekuulamise protokollis tunnistaja elukoha ja

töökoha andmeid, vaid lisada need protokollid juurde eraldi paberilehel. Nimetatud palved ei tulene kriminaalmenetluse seadustiku sätetest, kuid ei ole vastuolus Eesti õiguse põhimõtetega ja seetõttu need üldjuhul ka täidetakse.

KrMS §-s 460 nähakse ette abistamistaotluse kohustuslikud elemendid: 1) taotluse esitanud asutuse nimetus, 2) taotluse sisu, 3) isiku, kelle kohta taotlus esitatakse, nimi ja aadress ning võimaluse korral tema muud kontaktandmed, 4) selle kuriteo asjaolud ja kvalifikatsioon, millega seoses taotlus esitatakse. Taotlusele tuleb lisada väljavõtte asjakohastest õigusaktidest ning taotluse ja lisamaterjalide tõlge täitva riigi määratud keelde. Täitmiseks aktsepteeritav keel tuleneb konkreetsest lepingust või konventsioonist, mille alusel taotlust täidetakse. Jälitustoimingu teostamiseks teises riigis tuleb eelnevalt väljastada selle jaoks Eestis jälitusluba, mis lisatakse taotlusele. Samamoodi peab teise riigi taotlusel Eestis läbi viidava jälitustoimingu jaoks olema taotlusega kaasas vastav jälitusluba. Praktikas tuleb ette juhtumeid, kus jälitusloas on nt vale kriminaalasja number vm andmed ning sellisel juhul ei saa toimingut enne läbi viia, kui taotlevast riigist on edastatud toimingu jaoks korrektne jälitusluba.

Kogu jälitusasutuse poolt jälitustegevuse käigus kogutud teave on riigisaladus, sh on riigisaladus ka jälitustoiminguks väljastatud luba. Praktikas võib tekkida probleeme, kui on vaja nt kiiresti jälitustoiminguks teise riiki taotlus vaja saada või sellealast infot vahetada, sest riigisaladust sisaldavate dokumentide saatmine ja liikumine ei ole nii lihtne ja peab toimuma vastavalt seaduses ette nähtud rangetele reeglitele. Heaks võimaluseks turvaliselt riigisaladust sisaldavat infot või dokumente vahetada, on Europoli⁷⁷ turvalise infovahetuskeskkonna SIENA⁷⁸ kasutamine. Seda võimalust kasutavad EL liikmesriigid, Europolis asuvad riikide sideohvitserid, sealsed analüütikud ja eksperdid, samuti kolmandad osapooled, kellega on Europolil sellega eraldi lepingud⁷⁹. Eestis kasutavad SIENA-t mitmed õiguskaitseasutused, kuid ei saa kasutada prokuratuur.

Üks üldistest reeglitest mitte lähtuv vastastikuse õigusabi koostöövorm on riikidevaheline uurimisrühm (ingl k *Joint Investigation Team, JIT*), mille moodustamise võimalus on ette nähtud

---

⁷⁷ Europol on Euroopa Liidu õiguskaitseasutus.

⁷⁸ SIENA – *Secure Information Exchange Network Application*.

⁷⁹ Europol. Secure Information Exchange Network Application (SIENA). Ensuring the secure exchange of sensitive and restricted information. - <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena> (08.04.2022).

Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooni⁸⁰ (edaspidi MLA 2000) art-s 13 ja EL nõukogu 13.06.2002. a raamotsuses nr 2002/465/JSK⁸¹, sellekohane regulatsioon sisaldub ka KrMS §-s 471. Raamotsuse art 1 järgi on nimetatud instrument mõeldud eelkõige keeruliste ja mahukate kriminaalasjade menetlemiseks, kuid vajadusel saab seda kasutada ka muudel juhtudel. Ühist uurimisrühma saab moodustada ka EL ja kolmandate riikide pädevate asutustega ning nende vahel vastavate õigusaktide alusel, nt USA ja Eesti Vabariigi vahel saab moodustada JIT-i eespool mainitud USA ja Eesti Vabariigi vahelise õigusabilepingu alusel. Uurimisrühma moodustamise eelduseks on piiritletud tegevused, mida kahe või enama riikide õiguskaitseasutused teostavad, st määratletud kuritegude ring, mis omakorda tähendab, et on võimalik enam-vähem paika panna aeg, mille jooksul JIT tegutseb⁸². Ühise uurimisrühma aluseks on kokkulepe vähemalt kahe riigi vahel, mis peab sisaldama JIT-i eesmärki, eeldatavat tegevusaega ja koosseisu. Sellele peab eelnema ühe riigi taotlus, mida loetakse õigusabitaotluseks.⁸³ Ühise uurimisrühma eelisteks on järgmised asjaolud: operatsiooni juhib üks inimene, osalevate liikmesriikide asutused saavad taotleda vahetult uurimistoimingute tegemist ilma eraldi taotlusteta, saadud infot saab jagada ja kasutada ilma eraldi taotlusteta, teabevahetus toimub riikide vahel otse. Lisaks saab JIT-i raames kasutada Eurojusti ja Europol'i abi, nt andmete kogumisel ja analüüsimisel.⁸⁴ Seega on JIT-l märkimisväärne edu võrreldes traditsiooniliste õigusabitaotlustega, muutes uurimise paremaks võimalusega olla vahetult uurimistoimingute juures ja neist osa võtta ning paluda neid vahetult läbi viia. Suhtlus on lihtsam ja tõendite saamiseks ei ole vaja esitada mitmeid õigusabitaotlusi. Lisaks saab ühise uurimisrühma tegevuse käigus kogutud tõendeid kasutada kõikides osalevates liikmesriikides.⁸⁵ Oma paindliku raamistiku tõttu võib JIT olla väga hea vahend, kui on vaja viia läbi kiireloomulisi toimingute jaoks, nt kontrollialused saadetised⁸⁶, samaaegsed ja koordineeritud operatsioonid, suured rahvusvahelised

---

⁸⁰ Euroopa Liidu liikmesriikide vaheline kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsioon. - RT II 2004, 16, 69.

⁸¹ Euroopa Liidu Nõukogu 13.06.2002. aasta raamotsus nr 2002/465/JSK Ühiste uurimisrühmade kohta. – ELT L 162, lk 1-3.

⁸² Ploom, T. Strasbourgi konventsioonist Lissaboni lepinguni. Rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades, lk 55.

⁸³ Rijken, C. Joint Investigation Teams: principles, practice, and problems. Lessons learnt from the first efforts to establish a JIT. – Utrecht Law Review, 2006/2(2), lk 101. - <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.28/> (18.04.2022).

⁸⁴ *Ibidem*, lk 102, 104.

⁸⁵ Block, L. EU Joint Investigation Teams: Political Ambitions and Police Practices. 2012/08, lk 89-93. - https://www.researchgate.net/publication/228124548_EU_Joint_Investigation_Teams_Political_Ambitions_and_Police_Practices (18.02.2022).

⁸⁶ Kontrollialune saadetus on Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni teise lisaprotokoll'i art-s 18, Napoli II konventsiooni art-s 22 ja MLA 2000 konventsiooni art-s 12 ette nähtud meetod, mille raames lubatakse liikuda ebaseaduslikul või kahtlasel saadetusel ühe või mitme riigi territooriumile, sealt läbi või riigist välja nende

juhtumid jms. Kui on vaja tegutseda kiirelt (nt kontrollialune saadeti, mida ei saa edasi lükata), siis saab alustada politseikoostöö ja/või vastastikuse õigusabiga ning kaaluda JIT-i loomist hiljem.⁸⁷ JIT võib olla hea vahend uurimise jaoks, kus on vaja riikide vahelises koostöös läbi viia kontrollialuseid saadeti, telefonide pealtkuulamisi vm jälitustoiminguid. Eurojusti abi saab kasutada nt telefonide pealtkuulamise käigus kogutud andmete tõlkimise kulude kandmises⁸⁸.

Kohaldatavate õigusaktidega nähakse ette, et JIT viib oma tegevust läbi kooskõlas selle riigi seadustega, kus ta tegutseb. Kuna teabe avaldamine rühma liikmetele sõltub selle riigi seadustest, kus JIT tegutseb, siis võib see takistada teabevahetust. Teatud operatiivteave võib uurimise ajal olla märgistatud kui „ainult politsei kasutamiseks“ ja nt Ühendkuningriigis ei saa politsei sellisel juhul seda teavet teiste riikide ametnikega jagada.⁸⁹ Telefonivestluste pealtkuulamise ja selle käigus saadud andmete jagamise regulatsioon on riigiti väga erinev ja see võib kaasa tuua takistusi tõendite jagamisel/saamisel. Seda, kas rühma poolt kogutavad tõendid on lubatavad riikide kohtutes, reguleerivad vastavad siseriiklikud õigusaktid. Praktikas seatakse kogutud tõendite lubatavus harva kahtluse alla. EL ja rahvusvahelised õigusaktid reguleerivad peamiselt JIT-i liikmete juurdepääsu rühma poolt kogutud teabele ja tõenditele ning nende kasutamist, mitte aga nende vahetamisele kohaldatavaid tingimusi. Selles osas peavad rühma juhid ja liikmed järgima siseriiklikke õigusakte ja tavapraktikat.⁹⁰ Lisaks juba nimetatud põhjustele on JIT-i oluline kasu ka see, et erinevate riikide õiguskaitseasutused saavad hea koostöökogemuse. Võib öelda, et ühine uurimisrühm on üks efektiivsemaid vormidest, millega jagada parimaid praktikaid erinevate riikide õiguskaitseasutuste vahel.⁹¹

Kuigi rahvusvaheline koostöö toimub enamasti välislepingute alusel, siis selle puudumine teatud riigiga ei ole koostööst keeldumise aluseks. Sellisel juhul esitatakse ja täidetakse taotlus

---

riikide pädevate asutuste teadmisel ja pideva järelevalve all eesmärgiga uurida kuritegu ja saada teada, kes on süüteoiga seotud või süüteo toime pannud isikud.

⁸⁷ Euroopa Liidu Nõukogu 14. veebruari 2017. aasta Ühiste uurimisrühmade praktiline juhend, lk 13. - <https://www.eurojust.europa.eu/publication/jits-practical-guide> (18.04.2022).

⁸⁸ The Network of National Experts on Joint Investigation Teams. Joint Investigation Teams Practical Guide. Luxembourg: Publication Office of the European Union 2021, lk 74. - https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/joint_investigation_teams_practical_guide_2021_en.pdf (18.04.2022).

⁸⁹ Block, L. EU Joint Investigation Teams: Political Ambitions and Police Practices, lk 94.

⁹⁰ Euroopa Liidu Nõukogu 14. veebruari 2017. aasta Ühiste uurimisrühmade praktiline juhend, lk 16-17.

⁹¹ Szijártó, I. Behind the Efficiency of Joint Investigation Teams. 05/2020, lk 83. - https://www.researchgate.net/publication/348436591_Behind_the_Efficiency_of_Joint_Investigation_Teams (18.04.2022).

kriminaalmenetluse seadustiku sätete alusel.⁹² Ka näiteks Soome Vabariik lähtub samast põhimõttest⁹³. Vastavalt kriminaalmenetluse seadustikule ei ole abistamisaotluse täitmine lubatud ja sellest keeldutakse, kui esinevad §-s 436 nimetatud alused. Esimeseks neist on võimalik oht EV julgeolekule, avalikule korrale või muudele olulistele hüvedele. Teise alusena on nimetatud praktikas põhiliseks koostööst keeldumise aluseks olev vastuolu Eesti õiguse põhimõtetega, mis on küll üldsõnaline, kuid mida saab sisustada EIÕK-s sisalduvate ning EV poolt rahvusvahelist koostööd reguleerivate lepingute ratifitseerimisel tehtud deklaratsioonidest tuletatavate põhimõtetega, samuti PS-st tuletatavate põhimõtetega⁹⁴. Kolmanda alusena käsitletakse olukorda, kus on alust arvata, et abi taotletakse isiku süüdistamiseks või karistamiseks tema rassi, rahvuse, usuliste või poliitiliste tõekspidamiste pärast või kui tema seisund või nimetatud põhjustel halveneda. Lisaks on toodud eraldi sättena välja, et EL liikmesriikidele abi andmisest ei tohi keelduda kuriteo poliitilise olemuse tõttu. See on erand vaid EL liikmesriikide osas, sest üldisel Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni⁹⁵ artiklist 2 tuleneval alusel tohib riik keelduda rahvusvahelisest koostööst seoses poliitilise kuriteoga, sellega seotud kuriteoga ja rahanduskuriteoga. Nimetatud erand on tehtud, kuna tänapäeva maailmas on poliitiliste kuritegude mõiste suuresti muutunud ja see erand võimaldab tagada õigusabi osutamine rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse või terrorismi juhtude korral⁹⁶. Rahanduskuritegudega seonduvast erandist on loobutud, st et Eesti Vabariik ei tohi keelduda rahvusvahelisest koostööst põhjusel, et Eestis ei ole kehtestatud sama liiki maksu, lõivu või samasugust maksu-, tolli- või rahavahetuskorraldust kui taotlevas riigis, ja seda ka EL liikmesriikide suhtes. See põhimõte, et ka EL liikmesriikidele tuleb selliste juhtudel abi osutada, tuleneb mitmest raamotsusest⁹⁷.

Vastavalt KrMS § 433 lg-le 2 lähtutakse rahvusvahelises kriminaalmenetlusalases koostöös 19. ptk sätetest, kui EV välislepingutes, EL õigusaktides ja rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetes ei ole ette nähtud teisiti. Seega EL õiguse alusel toimuva koostöö puhul lähtutakse

---

⁹² Ploom, KrMSK § 436/1.

⁹³ Neira, T., Palo, S. Pakkokeinolain 5a luvun mukaisiin salaisiin pakkokeinoihin liittyvät oikeusturvatakeet ja niiden toteutuminen kansainvälisessä oikeusavussa. Kirjoituksia kansainvälisen oikeusavun alueelta. Helsinki: Hakapaino Oy, 2009, lk 137. – https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/uusikirjoituksiakansainvalisenoikeusavunalueelta2009/HNTdSeDjL/11_Pakkokeinolain_5a_luvun_mukaisiin_salaisiin..._Taina_Neira.pdf (18.04.2022).

⁹⁴ Ploom, KrMSK § 436/3.

⁹⁵ Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon. - RT II 1997, 7, 36.

⁹⁶ Ploom, KrMSK § 436/5.

⁹⁷ *Ibidem*, § 436/5.

vastuolu korral EL õigusest. Teistes peatükkidest sätestatust lähtutakse niivõrd, kui see ei ole vastuolus 19. ptk sätetega. Üks põhimõte rahvusvahelises kriminaalmenetlusealases koostöös on KrMS § 433 lg-s 5 nimetatud konfidentsiaalsuskohustus, mida tuleb järgida koostöö osutamiseks vajalikus ulatuses ning mis tuleb lähemale käsitlusele käesoleva töö peatükis 2.1.

Rahvusvaheline kriminaalmenetlusalaalne koostöö toimub välislepingute, konventsioonide ja EL õiguse alusel. Loetelu konventsioonidest ja välislepingutest, mille alusel toimub Eestis vastastikuse õigusabi osutamine ja taotlemine kriminaalasjades, on toodud käesoleva töö lisas. Lähtudes käesoleva töö temaatikast, nimetab autor siinkohal vaid mõningad konventsioonid, milles on sätestatud mh jälitustoimingute teostamine:

- Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon ja selle lisaprotokollid⁹⁸. Konventsiooni art 1 lg 1 järgi kohustuvad lepingupooled võimaldama üksteisele ulatuslikku vastastikust abi kriminaalasjades, mille karistamine abi taotlemise ajal kuulub taotleva poole õigusasutuste pädevusse. Kuigi konventsioonis nimetatakse vaid mõnesid menetlustoiminguid (taotlus tõendite uurimiseks, tõendava materjali üle andmiseks, tunnistajate tunnistuse andmiseks jt), ei hõlma nimetatud ulatuslik vastastikune abi mitte ainult nimetatud abi vorme, vaid ka kõiki teisi koostöö liike⁹⁹. 2004. aastal jõustunud teine lisaprotokoll annab mh võimaluse sellisteks õigusabitaotluste liikideks mida enne ette ei nähtud – ühise uurimisrühma loomine, piiriülene jälgimine, varjatud jälgimine jt. Tegemist on kõige suurema osalisriikide arvuga konventsiooniga, mis tegeleb spetsiifiliselt õigusalaalse koostööga kriminaalasjades¹⁰⁰. Eesti jaoks on konventsioon eelkõige oluline koostöö jaoks nende EL-i mitte kuuluvate riikidega, kes ei ole ühinenud MLA 2000 konventsiooniga. Eesti on selle konventsiooni osas teinud mitmeid reservatsioone, sh on Eestil õigus keelduda abistamisest, kui tegu, millega seoses taotlus on esitatud, ei ole Eesti seaduste järgi kuritegu¹⁰¹, samuti ei pea Eesti täitma piiriülese jälgimise (art 17) ja politseiagendi kasutamiseks (art 19) esitatud taotlusi¹⁰².

---

⁹⁸ Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni lisaprotokoll - RT II 1997, 7, 36; Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni teine lisaprotokoll - RT II 2004, 24, 101.

⁹⁹ Council of Europe. Explanatory Report to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters. Strasbourg, 20.04.1959, lk 4. - <https://rm.coe.int/16800c92bd> (22.04.2022).

¹⁰⁰ Pere, A. Kriminaalmenetlusalaalne rahvusvaheline koostöö. Töörühma liikme analüüs. 09/2019, lk 4-5. - <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiiguse-revisjon> (19.04.2022).

¹⁰¹ Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni ja selle lisaprotokollide ratifitseerimise seadus, § 1 lg 2 p 1. - RT II 1997, 7, 36.

¹⁰² Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni teise lisaprotokollide ratifitseerimise seadus ning kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni ja selle lisaprotokollide ratifitseerimise seaduse muutmise seadus, § 2 p 2. - RT II 2004, 24, 101.

- Euroopa Liidu liikmesriikide vaheline kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsioon (kohaldub lisaks EL liikmesriikide omavahelisele koostööle ka enamuses osas koostööle Islandi Vabariigiga ja Norra Kuningriigiga. MLA 2000 tugineb 1959. aasta Kriminaalasjades vastastikuse koostöö Euroopa konventsioonil ning preambula kohaselt soovitakse sellega tugevdada ja täiendada liikmesriikide vahelist koostööd kriminaalasjades. MLA 2000 ei loo eraldiseisvat õiguslikku alust koostööks, vaid täiendab 1959. aasta konventsiooni, mistõttu ei ole tegemist iseseisva konventsiooniga, millele oleks võimalik õigusabitaotluses tugineda¹⁰³. Üks peamisi muudatusi võrreldes 1959. aasta konventsiooniga on MLA 2000-ga ette nähtud võimalus õigusabitaotlust esitades taotleda selle täitmist taotluse esitanud riigi seaduse kohaselt (*forum regit actum* põhimõte)¹⁰⁴. Jälitustoiminguid saab aga MLA 2000 artiklite 12 (kontrolltarne) ja 14 (politseiagendi kasutamine) järgi teha ainult taotluse saanud riigi õigusaktide kohaselt, st et jälitustegevuses ei ole nimetatud põhimõtte kohaldatav. Pärast Euroopa uurimismääruse direktiivi¹⁰⁵ (edaspidi EIO direktiiv) jõustumist on MLA 2000 tähtsus väiksem kui varem. Alates 22.05.2017 asendab EIO direktiiv selle art 34 kohaselt muuhulgas MLA 2000 konventsiooni EL liikmesriikide vahel. Seega on tänaseks MLA 2000 oluline eelkõige koostöö osas EL liikmesriikidega, kellele EIO direktiiv siduv ei ole (Taani ja Iirimaa), ning konventsiooniga ühinenud EL-i mitte kuuluvate riikide (Island ja Norra) ja toimingute osas, mida EIO direktiiv ei käsitle (art 5 - dokumentide kättetoimetamine, art 8 - vara tagastamine kannatanule).

- Tolliasutuste vastastikuse abi ja koostöö konventsioon (edaspidi Napoli II konventsioon)¹⁰⁶ annab tolliasutustele võimaluse teha koostööd, osutada vastastikust abi ja esitada õigusabitaotlusi tollialaste õigusrikkumistega seotud kriminaalasjade uurimisel. Tolliasutused saavad ise valida, kas esitada vastastikuse abi või koostöö taotluse Napoli II konventsiooni või mõne muu konventsiooni alusel. Napoli II konventsiooni eeliseks on, et suhtlus ja abistamistaotluste esitamine toimub otse tolliasutuste vahel, mitte läbi Riigiprokuratuuri, mis muudab taotluste liikumise ja täitmise kiiremaks. Näiteks Soome Vabariigi Tolliamet esitab ka pärast EIO direktiivi jõustumist päris palju abistamistaotlusi EMTA-le Napoli II

---

¹⁰³ Pere, A., lk 8.

¹⁰⁴ Ploom, T. Strasbourgi konventsioonist Lissaboni lepinguni. Rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades, lk 49.

¹⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades. – ELT L 130/1, lk 1-36.

¹⁰⁶ Tolliasutuste vastastikuse abi ja koostöö konventsioon. - RT II 2004, 42, 153.

konventsiooni alusel. Konventsiooni alusel saab teostada nii piiriülest jälgimist (art 21), kontrollialust saadetist (art 22) kui ka politseiagendi kasutamist (art 23).

- Schengeni konventsioon, mis allkirjastati Belgia, Luksemburgi, Madalmaade, Prantsusmaa ja Saksamaa poolt 19.06.1990 ja mis jõustus 1995. aastal, on sellele eelnenud samade riikide 14.06.1985 allkirjastatud Schengeni lepingu¹⁰⁷ täiendus. Schengeni leping sõlmiti ühispiiridel kontrolli kaotamise kohta ja liikumisvabaduse kohta kõigi lepinguosaliste riikide, teiste EL liikmesriikide ja mõningate kolmandate riikide kodanikele. Schengeni konventsioon täiendab lepingut, sätestades korra ja kaitsemeetmed sisepiirikontrollita ala loomiseks. Leping ja konventsioon ning nendega seotud lepingud ja nende alusel vastu võetud eeskirjad moodustavad Schengeni *acquis*, mis integreeriti 1999. aastal EL õigusesse.¹⁰⁸ Schengeni lepingu allkirjastamisega reguleeriti esimest korda piiriülest politseikoostööd¹⁰⁹. Schengeni alasse kuulub hetkel 26 riiki, suures osas kattub see EL territooriumiga: Suurbritannia, Iirimaa, Küpros, Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatia on küll EL liikmesriigid, aga ei ole liitunud Schengeni lepinguga, samas Island, Lichtenstein, Norra ja Šveits ei ole EL liikmesriigid, kuid on osa Schengeni alast¹¹⁰. Schengeni konventsiooni art-s 40 on sätestatud piiriülese jälgimise kord, mille alusel saavad ühe riigi ametnikud jätkata isiku jälgimist teise riigi territooriumil, kui selleks on esitatud õigusabitaotlus ja tegemist on kuriteoga, mille suhtes võib kohaldada väljaandmist. Samas paragrahvis on ette nähtud ka edasilükkamatul juhul piiriülese jälgimise kord juhtudeks, kus eelnevat luba toiminguks taotlema ei jõuta.

Mitmetes konventsioonides ei ole küll ette nähtud konkreetseid jälitustoiminguid, kuid üldised sätted annavad aluse viia läbi ka jälitustoiminguid. Nt võimaldab arvutikutitegevuse vastane konventsioon¹¹¹ vastastikuse abi andmist seoses sisuandmete pealtkuulamisega reaalarajas.

EL liikmesriikide vahel toimub koostöö kriminaalasjades raamotsuste, direktiivide ja määruste alusel. Käesolevas töös vajab eraldi nimetamist Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv

---

¹⁰⁷ Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vaheline leping kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta nende ühispiiridel. - ELT L 239, lk 13-18.

¹⁰⁸ Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. Schengen (leping ja konventsioon). - https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=LEGISSUM:schengen_agreement (19.04.2022).

¹⁰⁹ Guild, E., Geyer, F. Introduction: Security versus justice? Police and Judicial Cooperation in the European Union. Abington, New York: Ashgate Publishing 2008, lk 5.

¹¹⁰ Välisministeerium. Peamised Schengeni põhimõtted. - <https://vm.ee/et/peamised-schengeni-pohimotted> (20.04.2022).

¹¹¹ Arvutikuritegevusevastane konventsioon, - RT II 2003, 9, 32.

2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades. Eesti võttis Euroopa uurimismääruse direktiivi oma õigusesse üle 06.07.2017, selle kohta on eraldi regulatsioon KrMS 19. peatüki 1². jaotises. Direktiivi eesmärgiks oli ühtlustada tõendite kogumiseks tehtavate toimingute taotlemise praktikat. EIO hakkas liikmesriikides asendama kõiki seni kasutusel olnud õigusabitaotlusi, olles ise vastavalt KrMS § 489³⁷ lg-le 1 õigusabitaotluseks teisele riigile menetlustoimingu tegemiseks eesmärgiga hankida tõendeid või teises liikmesriigis asuvad tõendid üle anda või hoiule võtta. Nagu autor eespool välja tõi, lähtutakse EIO-de esitamisel ja täitmisel vastastikuse tunnustamise põhimõttest. Lisaks toimub EIO-de puhul riikide vahel otsesuhtlus, mis võrreldes varasemaga kiirendab ja lihtsustab taotluste täitmist ja tõendite üleandmist.

Autori töö käigus tuleb praktikas siiani ette, et kahtlustatavatel ja/või kaitsjatel tekib küsimus, miks täidetakse Eestis EIO-sid, mis on saadetud välisriigist seoses kuriteoga, mis ei ole Eesti seaduste järgi kuriteona karistatav, nt kui Eesti seaduste järgi on tegemist väärtetega või on tegu Eesti seaduste järgi juba aegunud. EIO-de täitmisel ei lähtuta enam kahepoolse karistatuse põhimõttest. Euroopa uurimismääruse täitmisest keeldumise alused on ammendavalt loetletud KrMS §-des 436 ja 489⁵¹ ning neist lähtudes tuleb EIO täita hoolimata teo karistatavusest Eestis, kui see on esitatud seoses kuriteoga, mis on loetletud KrMS § 489⁶ lg-s 1 ja taotlevas riigis on selle teo eest ette nähtud karistuse ülemmääraks vähemalt kolmeaastane vangistus. Samuti tuleb EIO täita hoolimata teo karistatavusest Eestis, kui sellega taotletakse KrMS § 489⁵⁰ lg-s 2 nimetatud nn kohustuslikku menetlustoimingut¹¹². Selliste toimingute hulka ei kuulu jälitustoimingud ega läbiotsimine, sest nende käigus riivatakse isikute põhiõigusi.

EIO tunnustamise ja täitmise jaoks on ette nähtud tähtajad, mis peaks samuti välistama selle täitmisega viivitamise. Vastavalt KrMS §-le 489⁴⁶ on Eestile esitatud EIO-t pädev tunnustama, menetlema ja selle täitmist tagama Riigiprokuratuur, kes võib kohustada EIO-t täitma uurimisasutuse või edastada selle täitmiseks muule pädevale õigusasutusele. EIO täitmisel lähtutakse taotleva riigi poolt EIO-s kirjeldatud juhistest, va ulatuses, milles nende järgimine oleks vastuolus Eesti õiguse põhimõtetega. Kriminaalmenetluse seadustiku sätete kohaselt tehakse EIO-s taotletud menetlustoiming samadel alustel ja sama kiiresti, kui samasugustel alustel tehtav

---

¹¹² Kohustuslik toiming vastavalt KrMS § 489⁵⁰ lg-le 2 on: 1) teabe või tõendite edastamine, mis on prokuratuuri või uurimisasutuse valduses ja mille saamine oleks võimalik KrMS § 32 alusel välja nõudmise teel, 2) tunnistaja, eksperdi, asjatundja, kannatanu, kahtlustatava, süüdistatava või kolmanda isiku ülekuulamine EV territooriumil, 3) KrMS §-s 90¹ nimetatud päringuga elektroonilise side ettevõtjalt vajalike andmete välja küsimine 4) isiku põhiõigusi mitte riivav menetlustoiming.

menetlustoiming riigisiseses menetluses ning järgitakse seejuures EIO täitmiseks ette nähtud tähtaegu. Otsus EIO tunnustamise kohta teha viivitamatult, kuid hiljemalt 30 päeva jooksul selle kättesaamisest ja taotletud menetlustoiming tuleb teha ja saadud tõendid taotlevale riigile üle anda viivitamata, kuid hiljemalt 90 päeva jooksul alates tunnustamise otsusest. Kui EIO-ga taotletakse jälitustoimingu läbiviimist teises liikmesriigis, siis nagu ikka tuleb seda korralikult põhjendada. Jälitusluba EIO-le lisada ei ole vaja, kuid tuleb märkida, et see on olemas.

Piiriülest jälgimist reguleerib eraldi säte - KrMS § 472. Selle kohaselt võib väljaandmist võimaldava kuriteo kohtueelse menetlusega seoses, kui isikut jälgitakse seoses kuriteokahtlusega või seoses vajadusega aidata kaasa kahtlustatava isiku identifitseerimisele või asukoha kindlakstegemisele, jätkata isiku jälgimist teise riigi territooriumil, mis on ühinenud 19.06.1990. a Schengeni konventsiooniga, kui viimane on andnud eelnevalt esitatud ja põhjendatud taotluse põhjal loa piiriüleseks jälgimiseks. Vastavalt KrMS §-le 489⁴² lähtutakse piiriüleseks jälgimiseks koostatud EIO korral üldistest piiriülese jälgimise sätetest, arvestades 1². jaotises sätestatud erisusi. Piiriülest jälgimist käsitleb autor lähemalt käesoleva töö peatükis 2.2.

Teabe salajase pealtkuulamise ja -vaatamise, üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamisest ja -vaatamisest teavitamise ja politseiagendi kasutamise kohta on EIO-t käsitlevasse jakku lisatud eraldi sätted, mis tulevad samuti lähemalt käsitlemisele käesoleva töö peatükis 2.2.

Kolmandate riikidega toimub vastastikune abistamine, sh ka jälitustoimingute tegemine kahepoolsete välislepingute alusel õigusabitaotluste esitamise teel. Loetelu Eesti kehtivatest välislepingutest on käesoleva töö lisas. Mõned kahepoolsed lepingud on Eestil sõlmitud ka teiste EL liikmesriikidega, kuid pärast EIO direktiivi jõustumist ei ole suur osa neist direktiivi art 34 järgi enam kohaldatavad, sest nende suhtes ei ole teavitatud Euroopa Komisjoni soovist neid jätkuvalt kohaldada.

Välislepingu raames jälitustoimingu tegemise aluseks on peale lepingu sätete kriminaalmenetluse seadustiku regulatsioon, sh ptk 3¹, mis reguleerib jälitustoiminguid, ning rahvusvahelist koostööd kriminaalmenetluses reguleerivad sätted KrMS 19. peatükis. Mingit eraldi korda kolmandate riikidega läbi viidavate jälitustoimingute osas ei ole ning praktikas esineb selliseid juhtumeid

tegelikult vähe. Jälitustoimingu tegemiseks esitatakse teisele riigile õigusabitaotlus, milles põhjendatakse toimingu tegemist, taotlusele lisatakse jälitustoimingu aluseks olev Eestis väljastatud jälitusluba. Praktilise poole pealt on teiselt riigilt jälitustoimingu taotlemisel hea suhelda selle riigi asutusega, kes toimingut täitma asub. Nii saab läbi rääkida, kas ja millal ollakse valmis toimingut tegema, kuidas ja millal toimub saadud info edastamine jms andmed.

Maksu- ja Tolliametile on saabunud õigusabitaotlusi jälitustoimingu läbi viimiseks nt Ameerika Ühendriikidest. USA-st saabuvate taotluste aluseks on Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades.¹¹³ Lepingu art 1 p 2 sisaldab küll vastastikku osutatava abi loetelu, kus ei ole kirjas jälitustoiminguid, kuid loetelu viimane punkt ütleb, et vastastikune abi sisaldab ka muid toiminguid, mis ei ole keelatud taotluse saanud riigi seadustega. Seega saab nimetatud lepingu alusel USA palvel Eestis jälitustoiminguid teha. Vastupidiselt Eesti taotlusel Eesti kriminaalasja raames USA-s jälitustoiminguid läbi viia ei saa, sest USA siseriiklikud seadused ei luba seda teha. Saab taotleda USA menetluse raames kogutud jälitustõendite üleandmist.

Jälitustoiminguid on lubatud läbi viia ka Eesti Vabariigi valitsuse ja Kasahstani Vabariigi valitsuse vahelise organiseeritud kuritegevuse ja muude kuriteovormide vastu võitlemise koostöö kokkuleppe¹¹⁴ alusel, samuti on teoreetiliselt võimalik jälitustoiminguid läbi viia Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni lepingu õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades¹¹⁵ alusel. Eesti Vabariigi ja Hiina Rahvavabariigi vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades¹¹⁶ ei näe konkreetselt ette jälitustoimingute läbiviimist, kuid selle art 1 lg 2 punktis m on kirjas, et abi hõlmab ka kõiki teisi abistamise vorme, mis ei ole vastuolus taotluse saanud lepingupoole seadustega.

---

¹¹³ Eesti Vabariigi Valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades. - RT II 1998, 35, 66.

¹¹⁴ Eesti Vabariigi valitsuse ja Kasahstani Vabariigi valitsuse vaheline organiseeritud kuritegevuse ja muude kuriteovormide vastu võitlemise koostöö kokkulepe. - RT II, 12.04.2012, 1.

¹¹⁵ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades. - RT II 1993, 16, 27.

¹¹⁶ Eesti Vabariigi ja Hiina Rahvavabariigi vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades. - RT II, 04.11.2010, 6.

2. ÕIGUSABITAOTLUSTE ALUSEL JÄLITUSTOIMINGUTE TEGEMISEL ESINEVAD TAKISTUSED

2.1. Jälitustoimingust teavitamise olulisus

Jälitustegevusega riivatakse isikute põhiõigusi nii andmeid kogudes kui ka neid edasi töödeldes, sh neid kasutades ja säilitades¹¹⁷. Põhiõigusi on lubatud piirata üksnes seadusega kooskõlas ning mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda mõjuvamad peavad olema riivet õigustavad põhjused¹¹⁸. Vastavalt PS §-le 11 peavad piirangud olema vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Põhiõiguste idee järgi on põhiõigused üksikisiku õigused riigi vastu ning need on oma sisult fundamentaalsed, sest neis sisalduvad otsused riigi ja ühiskonna põhistruktuuri jaoks. Põhiõigustel on õigussüsteemi jaoks ülim tähtsus¹¹⁹. R. Alexy on öelnud, et ühest küljest on põhiõigused riikliku õiguskorra olulised elemendid, teisest küljest ulatuvad nad aga riiklikest õigussüsteemidest üle. Põhiõigused ei mahu substantsiaalsetel põhjustel riiklikesse raamidesse, sest nad sisaldavad inimõigusi. Inimõigused kehtivad aga nende positiveerimisest olenemata universaalselt ja esitavad seega nõudeid igale õiguskorrale.¹²⁰ Seega peaks primaarne olema see, et põhiõigusi ei rikuta. Kuna jälitustoiminguga puudutatud isikute teavitamata jätmine ilma selleks ette nähtud seadusliku õigustuseta rikub nende põhiõigusi, on teavitamine väga oluline.

U. Lõhmus on öelnud, et kuna jälitustoimingute süsteem võib demokraatiat õõnestada või isegi selle kaitsmise ettekäändel hävitada, peavad selle kuritarvitamise vastu olema kohased ja tõhusad kaitsevahendid põhiõiguste kaitseks. Hinnang tõhususele oleneb sellistest asjaoludest nagu võimalike meetmete olemus, ulatus ja kestus, meetmete määramise alused, meetmeteks luba andvad ja neid ellu viivad ning nende üle järelevalvet tegevad asutused, lisaks riigisisese õigusega sätestatud heastamisvahendid.¹²¹ S. Laos on välja toonud, et riigi kontrolli salajase andmekogumise üle on vaja eelkõige just isikute põhiõiguste kaitseks. Esmane tingimus eraelu kaitsmiseks on loomulikult selge õiguslik reguleeritus ja õiguskaitsevahendid. Teiseks on hädavajalik ette näha jälitustegevuse kontrollimise võimalused selleks, et välistada isikuandmete salajase kogumise

---

¹¹⁷ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 45.

¹¹⁸ RKPJKo 3-4-1-2-01, p 17.

¹¹⁹ Ernits, M. Põhiõiguste mõiste ja tähtsus õigussüsteemis. - *Juridica* 1996/IX, lk 463-471.

¹²⁰ Alexy, R. Põhiõigused Eesti Põhiseaduses. - *Juridica* 2001/Eriväljaanne, lk 5-96.

¹²¹ U. Lõhmus. Jälgimine ja põhiõigused. - *Juridica* 2020/IV, lk 286.

kuritarvitamist. Näiteks isiku teavitamise nõue tema suhtes läbi viidavast jälitustoimingust on oluline kaebeõiguse ja kontrolli tagamise seisukohalt.¹²²

Euroopa on (inim)õiguste ja vabaduste osas kõige rohkem reguleeritud ja tugevamalt kaitstud piirkond maailmas. Põhiõigusi- ja vabadusi Euroopas kaitsevad: 1) riikide endi konstitutsioonilised aktid ja institutsioonid, 2) rahvusvahelised õigusaktid ja süsteemid, millest olulisemad on ÜRO asjakohased lepingud ja nende järelevalvesüsteemid, EIÕK ja EIK, samuti teised asjakohased EN aktid ning lisaks Euroopa liidu Põhiõiguste harta¹²³. Eesti Vabariik on neis kõigis osaline.¹²⁴ Järgnevalt annab autor esmalt ülevaate sellest, milliseid PS-s sätestatud põhiõigusi jälitustoimingust teavitamata jätmise riivab, ning seejärel teeb ülevaate asjassepuutuvatest olulisematest EIK ja EK seisukohtadest.

Isikuandmete salajase kogumise ja töötlemisega sekkub riik isikute privaatsfääri ja riivab seeläbi PS § 26 lg-ga 1 ette nähtud perekonna- ja eraelu puutumatus. Oluline on silmas pidada, et kuigi nimetatud sätte kaitsealasse kuulub kogu eraelu valdkond, sisaldab PS *lex specialis*'ena ka norme, mis on pühendatud eraelu mõne kitsama aspekti kaitsmisele. Nendeks erinormideks on eelkõige PS § 33 lg 1, mis sätestab õiguse kodu puutumatusse, § 43 lg 1, mis tagab sõnumisaladuse kaitse, samuti §-d 40-42 ja § 19 lg 1 kui üldine vabadusõigus.¹²⁵ M. Rondel on välja toonud, et jälitustoimingutega andmete kogumisel riivatakse alati ka põhiseaduse § 19 lg-st 1 tulenevat informatsioonilise enesemääramise õigust, mis on omaette iseseisev õigus, olles PS § 19 lg-s 1 sisalduva vaba eneseteostuse üks osa. Jälitustoimingute olemusest tuleneb see, et neid tehakse isiku eest varjatult ning seetõttu puudub isikul võimalus kohe, mingitel juhtudel aga üleüldse, teada saada tema kohta kogutavatest andmetest ja otsustada nende andmete üle.¹²⁶ Õigus informatsioonilisele enesemääramisele annab põhiõiguste kandjatele õiguse otsustada oma isikuandmete avaldamise ja kasutamise üle.¹²⁷ Informatsioonilise enesemääramise õigus mängib

---

¹²² Õiguskantsleri kantselei. Õiguskantsleri 2007. aasta tegevuse ülevaade. Tallinn: 2008, lk 25-26. – http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/6iguskantsleri_2007._aasta_tegevuse_ylevaade.pdf (20.04.2022).

¹²³ Euroopa Liidu Põhiõiguste harta. - ELT C326/391, lk 391-407.

¹²⁴ Maruste, R. Põhiõiguste harta Euroopa põhiseaduslikus lepingus. - Juridica 2004/X, lk 1.

¹²⁵ Laos, S. Jälitustegevuse seaduslikkuse kontroll. – Parmas, A., Pruks, P. Tractatus terribles. Artiklikogumik professor Jaan Sootaki 60. juubeliks. Tallinn: Juura 2009, lk 113.

¹²⁶ Rondel, M. Informatsioonilise enesemääramise õigus ja jälitustegevus. - Juridica 2016/X, lk 716-717.

¹²⁷ Albers, M. Isikuandmete kaitse põhiõiguslik alus: kas õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja/või eraelu austamisele? - Juridica 2005/VIII, lk 539.

rolli ka jälitustoiminguga kogutud andmete edasisel töötlemisel, sest töötlemisega kaasnev riive kestab kuni andmete hävitamiseni.¹²⁸

Isiku teavitamine tema õigusi riivavast ja tema eest salaja läbiviidud riigi poolsest toimingust on oluline esiteks inimväärikuse põhimõttest (PS § 10) tulenevalt ning teiseks seetõttu, et teavitamisega luuakse isikule võimalus õiguskaitsevahendite kasutamiseks¹²⁹. Kuna jälitustoimingud on oma olemuselt salajased, toimub isikuandmete kogumine ja töötlemine salaja, nii et isik ei tea sellest midagi. Kohtuliku järelkontrolli funktsioon on tavaliselt seotud kaebusepõhise lähenemisega, s.t et järelkontrolli käivitamiseks on vajalik isiku pöördumine¹³⁰. Seega välistab jälitustoimingute salajasus, juhul kui isikut neist ei teavitata, PS §-s 15 sätestatud igäihe õiguse pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Ka Riigikohus on öelnud, et põhiõiguste intensiivse riive võimalusest tulenevad kõrgemad põhiseaduslikud nõuded jälitustegevuse regulatsioonile. Olukorras, kus isik ei ole oma põhiõigusi riivavast jälitustoimingust teadlik, on praktiliselt välistatud võimalus kasutada põhiõigust pöörduda oma õiguste kaitseks kohtu poole, mistõttu peab jälitustoimingutest teavitamise süsteem ja selle üle teostatav järelevalve olema piisavalt tõhus vältimaks õigusest üleastumisi ja omavoli.¹³¹

Jälitustoiminguga kogutud andmetest teavitamata jätmisel on lisaks tegemist PS § 44 lg-s 3 nimetatud põhiõiguse riivega, mille järgi on Eesti kodanikul õigus seaduses sätestatud korras tutvuda tema kohta riigiasutustes ning nende arhiivides hoitavate andmetega. See põhiõigus kehtib lg 4 järgi ka Eestis viibivale välisriigi kodanikule ja kodakondsuseta isikule. Õiguskantsler I. Teder on välja toonud, et isiku teavitamine tema suhtes teostatud jälitustoimingutest kuulub PS § 44 lg 3 kui spetsiaalse seadusereservatsiooniga õiguse kaitsealasse, sest teavitamine loob eelduse enda kohta riigiasutustes hoitavate andmetega tutvumiseks. PS § 44 lg 2 sätestab avaliku võimu kandja kohustuse isiku nõudmisel anda teavet oma tegevuse kohta, v.a andmed, mille väljaandmine on seadusega keelatud, ja eranditult asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud andmed. Nimetatud informatsiooni saamise õigus on lihtsa seadusereservatsiooniga õigus ja eeldab ka isiku enda

---

¹²⁸ Rondel, M., lk 709.

¹²⁹ Õiguskantsleri 24.01.2013 taotlus nr 10 kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 25¹ põhiseaduspärasuse kohta, lk 6. – https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_taotlus_nr_10_jalitustoimingust_tea_vitamine.pdf (20.04.2022).

¹³⁰ *Ibidem*, lk 6.

¹³¹ RKPJKo 3-4-1-42-13, p 45 ; RKPJKo 3-4-1-42-13, p 48.

aktiivsust teabe saamisel. PS § 44 lg-st 3 tuleneb miinimumnõudena avaliku võimu positiivne tegutsemiskohustus, kui andmesubjekt selleks soovi avaldab. Arvestades jälitustoimingute varjatud olemust, ei oleks aga isikul ilma avaliku võimu aktiivse teavitamiskohustuseta andmete kogumise faktist mitteteadmise tõttu võimalik oma õigust kasutada. Seetõttu tuleb tõlgendada PS § 44 lg 3 kaitseala jälitustoiminguid puudutavas osas nii, et see nõuab isiku, kelle põhiõigusi jälitustoiminguga riivati, aktiivset teavitamist salajasest andmete kogumisest pärast jälitustoimingu eesmärgi saavutamist.¹³²

L. Glikman on väitnud, et kui süüdistatav ega kaitsja ei ole näinud jälitustegevuse protokollid jm tõendite kogumise aluseks olevaid menetlusdokumente ega ole saanud nende kohta oma seisukohta avaldada, siis välistab see isiku PS §-dest 14 ja 24 tuleneva efektiivse kaebeõiguse teostamise. Süüdistatav ega tema kaitsja ei saa teada, kuidas vormistati menetlusdokumendid, millised põhjendused toodi jälitustegevuseks loa andnud kohtunikule ja kas need vastasid tõele.¹³³ Ka I. Teder on öelnud et jälitustoimingust teavitamise edasilükkamise hindamisel on asjassepuutuvad ka PS § 14 (õigus menetlusele ja korraldusele) ja § 13 lg 2 (riigivõimu omavoli keeld).¹³⁴ Teder on kokkuvõtvalt asunud seisukohale, et jälitustoimingust tagantjärele teavitamise kohustus on PS § 44 lg-st 3 koosmõjus § 13 lg-ga 2, §-ga 14 ja § 15 lg-ga 1 tulenev nõue.¹³⁵ Seega on mitmete isiku PS-st tulenevate põhiõiguste tagamiseks oluline teavitada teda tehtud jälitustoimingust, kui ei esine KrMS § 126¹³ lg-s 2 ette nähtud aluseid, mis kaaluvad üles isiku teavitamata jätmise.

Nagu eespool välja toodud, eksisteerivad põhiõiguste allikatena EL-s lisaks riikide põhiseadustele paralleelselt ELPH ja EIÕK. Viimane on Riigikogu ratifitseeritud välisleping, mis õigusaktide hierarhias on PS § 123 järgi seadustest ja muudest õigusaktidest kõrgemal, kuid PS-st madalamal¹³⁶. EIÕK-ja selle kohaldamispraktikal on oluline mõju PS-s sätestatud põhiõiguste kaitsele, mis tähendab seda, et: 1) riigisisised asutused peavad PS põhiõiguste tõlgendamisel arvestama EIK tõlgendustega, 2) PS peab tagama põhiõiguste samasuguse kaitse kui EIÕK ja selle kohaldamispraktika, 3) viimane sõna põhiõiguste piiramise õiguspärasuse otsustamisel jääb

---

¹³² Õiguskantsleri 24.01.2013 taotlus nr 10 kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 25¹ põhiseaduspärasuse kohta, lk 6-7.

¹³³ Glikman, L. Põhjendamatu sekkumine majandustegevusse ja jälitustegevus. - Juridica 2011/IV, lk 251.

¹³⁴ Õiguskantsleri 24.01.2013 taotlus nr 10 kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 25¹ põhiseaduspärasuse kohta, lk 7.

¹³⁵ *Ibidem*, lk 9.

¹³⁶ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 24.

EIÕK-le. Kuigi EIK rõhutab, et ta ei ole neljas aste, kontrollib ta siiski individuaalkaebuste põhjal ka seda, kas riigi kõrgeim kohus on taganud isikute põhiõiguste kaitse. Kuna PS ei sisalda EIÕK art-ga 6 sarnast sätet ega nimeta sõnaselgelt selle lg-s 3 nimetatud õigusi, on Riigikohtu kriminaalkolleegium eelistanud põhiseaduse asemel võtta appi EIÕK sätted¹³⁷, Riigikohtu üldkogu on tuletanud EIÕK artiklitest 6 ja 13 sätestatud põhiõigused PS §-dest 14 ja 15 nende koostoimes¹³⁸.

ELPH-d tuleb vaadelda nii riikide põhiseadustega kui ka EIÕK-ga ette nähtud inimõiguste kontekstis¹³⁹. Harta sätted on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes EL õiguse kohaldamise korral. Hartas ettenähtud põhiõiguste austamise nõue on seega liikmesriikidele siduv ainult siis, kui nad tegutsevad EL õiguse kohaldamisalas.¹⁴⁰ Juhised EIÕK ja ELPH vahekorra kohta sisalduvad viimase art 52 lg-s 3, mille kohaselt „hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduse kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud.“ Selle sätte eesmärk on tagada kooskõla kahe nimetatud õigusakti vahel, kehtestades reegli, et juhul kui ELPH-s sätestatud õigused vastavad samal ajal ka EIÕK-ga ette nähtud õigustele, on nende õiguste tähendus ja ulatus, k.a lubatud piirangud, samasugused, nagu on kehtestatud EIÕK-s¹⁴¹. Järelikult tunnistab harta EIÕK-d kui põhiõiguste allikat, Euroopa Liit allutab end selles osas EIÕK jurisdiktsioonile ning ühtlasi paneb EL Euroopa kohtule kohustuse arvestada EIÕK ja EIK kohtupraktikat.¹⁴²

EIÕK artiklitest on isiku jälitustoimingust teavitamine selgelt ja tihedalt seotud artikliga 8, mis näeb ette igäühe õiguse era- ja perekonnaelu austamisele ja artikliga 13, mille kohaselt on igäühel õigus tõhusale õiguskaitsevahendile. Lisaks on teavitamine oluline ka art 6 seisukohalt, mis sätestab igäühe õiguse õiglasele kohtumenetlusele. Euroopa liidu põhiõiguste harta artiklitest on jälitustoimingutest teavitamine seotud art-ga 7, mis sätestab õiguse era- ja perekonnaelu, kodu ning edastatavate sõnumite saladusele, art-ga 8, mille kohaselt on igäühel õigus oma isikuandmete

¹³⁷ Nt RKKKo 3-1-1-22-10; RKKKo 3-1-1-78-11.

¹³⁸ Nt RKÜKo 3-3-1-85-09; RKHKo 3-3-1-15-10; RKHKo 3-3-1-35-10.

¹³⁹ Kerikmäe, T. Protecting Human Rights in the EU. Controversies and Challenges of the Charter of Fundamental Rights. Berlin Heidelberg: Springer 2014, lk 73.

¹⁴⁰ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 22.

¹⁴¹ Selgitused põhiõiguste harta kohta, lk 34. - ELT C 303/17, lk 17-35.

¹⁴² Maruste, R. Põhiõiguste harta Euroopa põhiseaduslikus lepingus, lk 658.

kaitsele, art-ga 47, mis näeb ette õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, ning art-ga 48, mis sätestab lisaks süütuse presumptsioonile ka isiku kaitseõiguse.

Euroopa Inimõiguste Kohus näib lähtuvat üha sagedamini eeldusest, et isiku teavitamine jälitustoimingust kujutab endast enesestmõistetavalt olulist kaitset jälitustegevuse kuritarvitamise vastu. Vaadates EIK viimaste aastate kohtupraktikat, on kohus leidnud, et EIÕK artiklite 8 ja 13 järgimiseks on vaja kehtestada aktiivne teavitamiskohustus: esiteks nähakse EIÕK art 8 raames teatamist olulise kaitsemeetmena kuritarvitamise vastu, teiseks peetakse teavitamist ka oluliseks vahendiks, mis tagab isikutele tõhusa õiguskaitsevahendi kaitsmaks isikuid jälitustoimingute puhul seoses EIÕK art-ga 13.¹⁴³ Üks varajane näide EIÕK art 8 pakutavast kaitsest jälitusmeetmete vastu on EIK otsus kohtuasjas *Klass jt vs Saksamaa*. Nimetatud kohtuasjas jäi EIK rahule Saksamaa konstitutsioonikohtu lahendusega, mille kohaselt tuleb isikut teavitada pärast jälitustoimingu lõppemist niipea, kui seda on võimalik teha ilma toimingu pikaajalist eesmärki kahjustamata. Teavitamata jätmine on õigustatud art 8 lg 2 alusel, teavitamist välistavateks asjaoludeks võivad olla nt jälitusasutuse meetodite või salajasele koostööle kaasatud isikute paljastamise võimalus. Kohus leidis, et tegevus või oht, mille väljaselgitamisele jälitustoimingud on suunatud, võivad esineda pärast jälitustoimingute lõpetamist isegi aastakümneid, hilisem jälitustoimingutest teavitamine võib aga ohustada jälitustoimingu ajendiks olnud pikaajalist eesmärki. Kui ei ole sellist ohtu, mis välistaks teavitamise art 8 lg 2 alusel, siis on isikul õigus teada saada tema suhtes läbi viidud jälitustegevusest ja pöörduda selle vaidlustamiseks kohtusse.¹⁴⁴ Samadele järeldustele jõudis EIK ka kohtuasjas *Weber ja Saravia vs Saksamaa*, kus leiti, et isiku teavitamine jälitustoimingust võib paljastada luureteenistuse töömeetodid ja tegevusvaldkonnad, kuid kohe niipea, kui pärast jälitustoimingu lõppemist on võimalik piirangu eesmärki ohustamata isikut teavitada, tuleb seda teha. Kohus leidis, et isiku teavitamine on väga oluline kaitsemeede kuritarvitamise vastu. Lisaks märkis kohus, et olulised on ka meetmed, mis aitavad vältida teavitamiskohustusest kõrvalehoidmist, nt salaja kogutud andmete hävitamine on lubatud isikut teavitamata vaid siis, kui neid ei ole kasutatud, teavitamata jätmise otsustab sõltumatu organ.¹⁴⁵

---

¹⁴³ Bus, J., Hildebrandt, M., Crompton, M. Digital Enlightenment Yearbook, lk 33, 37 Amsterdam: IOS Press, 2012., lk 33, 37.

¹⁴⁴ 5029/71, *Klass jt vs Saksamaa*, p-d 57-58.

¹⁴⁵ 54934/00, *Weber ja Saravia vs Saksamaa*, p-d 135, 136.

Kui nimetatud kohtuasjades oli EIK Saksamaa teavitamiskohustusega rahul, kuid ei nõudnud seda otseselt, siis kohtuasjas *Ekimdzhiev vs. Bulgaaria* võttis EIK rangema seisukoha: EIK nõudis Bulgaaria ametivõimudelt selgelt, et pärast jälitustegevuse lõpetamist, kohe kui isiku teavitamine ei saa enam ohustada teostatud toimingute eesmärki, tuleb teavitada puudutatud isikut, kuna teavitamine on oluline meede vältimaks jälitustoimingute põhjendamatu kasutamist. Lisaks sellele, et teavitamiskohustuse puudumine rikub EIÕK artiklit 8, tuvastas EIK ka menetlusõiguse rikkumise art 13 tähenduses: kui isikule ei ole antud teavet jälitustoimingute kohta, on sellega temalt võetud võimalus vaidlustada oma õiguste rikkumist kohtus¹⁴⁶. Ka kohtuasjas *Szabó ja Vissy vs Ungari* leidis kohus, et jälitustegevusest teavitamine on lahutamatu seotud isiku õigusega kasutada õiguskaitsevahendeid, mis peavad nii õiguslikult kui ka faktiliselt olema tõhusad. Isikuid peab teavitama selleks, et tagada efektiivne garantii õiguskaitseasutuste omavoli vastu.¹⁴⁷

EIK otsuses *Big Brother Watch jt vs Ühendkuningriik* käsitleti kaebusi, mis puudutasid Ühendkuningriigi luureteenistuse poolt sidealaste massandmete jälgimist ja teabejagamist USA-ga. Nimetatud kohtuasjas leiti, et kuigi sidealaste massandmete jälgimise süsteem *per se* ei ole EIÕK-ga vastuolus ning riigid võivad seda julgeoleku tagamiseks teha, peab selline režiim siiski vastama konventsiooniga nõutud tingimustele. EIK märkis, et on teatud põhimõtted, mis kohalduvad kõikidele riikidele üldiselt ja viitas kohtuotsusele *Weber ja Saravia vs Saksamaa*, kus on selgitanud, et seaduses peab olema võimu kuritarvitamise vältimiseks määratletud kuus miinimumnõuet¹⁴⁸, mis kehtivad põhimõtteliselt ka kriminaalmenetluse välise riikliku julgeoleku huvides teostatava jälgimise puhul, sh sidealaste massandmete jälgimise korral. Lisaks tõi EIK välja, et ta võtab arvesse, milline riigisisene järelevalvemehhanism on jälgimise üle kehtestatud, samuti seda, milline on isikute teavitamise süsteem ja millised õiguskaitsevahendid eksisteerivad. EIK märkis, et kuigi aktsepteerib, et riikidel on teatud kaalutlusruum, kuidas kasutada jälitustegevust julgeoleku tagamiseks, allub see kaalutlusõigus nii seadusandluse kui selle kohaldamise praktika osas siiski EIK kontrollile.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ EIKo 62540/00, *Ekimdzhiev vs Bulgaaria*, p-d 90, 100 ja 101.

¹⁴⁷ EIKo 37138/14, *Szabó ja Vissy vs Ungari*, p-d 21, 86-87.

¹⁴⁸ Kuus määratletud miinimumnõuet: 1) milliste süütegude puhul võib jälitustegevust kasutada; 2) milliste isikute suhtes võib jälitustegevust teostada; 3) piirangud jälitustegevuse kestusele; 4) saadud andmete uurimise, kasutamise ja säilitamise kord; 5) ettevaatusabinõud andmete teistele isikutele edastamise korral; 6) jälitustegevusega saadud andmete kustutamise ja hävitamise kord.

¹⁴⁹ EIKo 58170/13, *Big Brother Watch jt vs Ühendkuningriik*, p-d 292, 307 ja 308.

Jälitustoimingust teavitamine on oluline ka EIÕK art 6 valguses, millega nähakse ette isiku õigus õiglasele kohtumenetlusele. Nimetatud artiklit puudutav EIK praktika on väga mahukas. Selle käigus on EIK rõhutanud, et "õigus õiglasele kohtulikule arutamisele" on demokraatlikus ühiskonnas nii tähtsal kohal, et artikli 6 piiravaks tõlgendamiseks ei saa olla mingit õigustust¹⁵⁰. Ka Eestis on leitud, et just õigus õiglasele kohtumenetlusele tagab selle, et põhiõigusi ja -vabadusi tõepoolest ellu rakendatakse. Ilma õiglase õigusemõistmiseta jääksid EIÕK-s ette nähtud põhiõigused õhku rippuma.¹⁵¹ Kuigi PS ei kasuta otseselt sõnu „õigus õiglasele kohtumenetlusele“, sisalduvad selles mitmed põhimõtted, mis on üldise õiguse õiglasele kohtumenetlusele koostisosad¹⁵². Riigikohus on öelnud sõnaselget, et põhiõigus tõhusale ja õiglasele menetlusele tuleneb PS §-st 14 ja 15 lg-st 1 nende koostoimes¹⁵³. EIÕK art-s 6 sisalduva mõiste „õiglase kohtumenetlus“ (ingl k *right to a fair trial*) sisustamine on keeruline, sest see termin ei ole selge ja konkreetne ega üheselt mõistetav. Õigus õiglasele kohtumenetlusele lähtub demokraatia ja õigusriigi põhimõttest¹⁵⁴ ja on arenev kontseptsioon¹⁵⁵. EIK seisukoha järgi ei saa õigusena õiglasele kohtumenetlusele kohaldada ühte muutumatut reeglit, vaid see sõltub konkreetse kohtuasja asjaoludest¹⁵⁶. Õiglase kohtumenetluse osadena on EIK nimetanud õiguse võistlevale menetlusele (ingl k *adversarial proceedings*)¹⁵⁷ ja poolte võrdsuse põhimõtet (ingl k *equality of arms*)¹⁵⁸.

Relvade ehk poolte võrdsus eeldab EIK seisukoha järgi õiglase tasakaalu leidmist poolte vahel ja seda kohaldatakse nii kriminaal- kui ka tsiviilasjade puhul. Õigus võistlevale kohtuprotsessile on tihedalt seotud poolte võrdsusega ja mõnel juhul tuvastab EIK art 6 lg 1 rikkumise, vaadeldes nimetatud kahte mõistet koos.¹⁵⁹ Võib öelda, et aus menetlus tähendab seda, et mõlemal poolel (süüdistus ja kaitse) on kohtus samad eelteadmised ja nad saavad kasutada samu menetluslikke vahendeid. Kuna süüdistajal on alati eelmenetluse tõttu selliseid eelteadmisi, mida kaitsjal olla ei

---

¹⁵⁰ EIKo 30544/96, *Garcia Ruiz vs Hispaania*, p 28GC.

¹⁵¹ Gustavson, G. Juurdepääs õiguse mõistmisele Euroopa Inimõiguste kohtupraktikas. Tartu: detsember 2010, lk 3. – https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analysid/2010/g_gustavson_juurdepaas_oigusemoistmisele.pdf (20.04.2022).

¹⁵² Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 51.

¹⁵³ RKÜKo 3-1-2-2-11, p-d 50-52.

¹⁵⁴ Üldõiguse riikides termin *rule of law*, saksa keeles *Rechtstaat*, prantsuse keeles *état de droit*.

¹⁵⁵ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 43.

¹⁵⁶ EIKo 50541/08, 50571/08, 50573/08, 40351/09, *Ibrahim jt vs Ühendkuningriik*, p 250.

¹⁵⁷ EIKo 11423/03, *Pello vs Eesti*, p 25; EIKo 60802/09, *Faig Mammadov vs Aserbaidžaan*, p 19.

¹⁵⁸ EIKo 11170/84, 12876/87, 13468/87, *Brandstetter v. Austria*, p-d 66-67; EIKo 2833/13, *Bajić vs Põhja-Makedoonia*, p-d 59-60.

¹⁵⁹ European Court of Human Rights. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (criminal limb), lk 12. - https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf (20.04.2022).

saa, on oluline teatud tõendid avaldada või vastaspoolele õigeaegselt teatavaks teha. Avaldamata tõendite kasutamine menetluses ei ole võimalik.¹⁶⁰ Siia alla käivad ka jälitustoiminguga kogutud tõendid, millega tutvumine ei ole võimalik ilma isikut tema suhtes läbi viidud toimingust teavitamata. EK järgi tähendab poolte võrdsuse põhimõtte kohustust anda mõlemale poolele mõistlik võimalus oma seisukoha ja tõendite esitamiseks nii, et see ei asetaks ühte neist oma vastasega võrreldes ebasoodsamasse olukorda. Põhimõtte eesmärk on tagada kohtumenetluses pooltevaheline tasakaal.¹⁶¹ EIK on asunud seisukohale, et igal menetluspoolel peab olema mõistlik võimalus esitada oma seisukoht tingimustes, mis ei sea teda *vis-à-vis* vastasega ebasoodsamasse olukorda.¹⁶²

Õigus võistlevale menetlusele on EIK seisukohtade järgi üks oluline osa õiglasest kohtumenetlusest ning tähendab kriminaalmenetluses seda, et mõlemad pooled – süüdistus ja kaitse peaksid olema võrdsed ning mõlemale poolele tuleb anda võimalus saada teada ja kommenteerida teise poole väiteid ja tõendeid, mida need esitanud on.¹⁶³ Poolte võrdsuse ja võistleva menetluse põhimõtte eristamine ei ole sageli lihtne, mistõttu võib eeldada, et need paljudel juhtudel ka kattuvad¹⁶⁴. Süüdistuse ja kaitse vahendite ebavõrdsus nõuab, et süüdistataval on õigus teada, millist teavet on süüdistus kriminaalasja menetledes kogunud. Kuna süüdistusel on uurimiseks antud ulatuslikud võimalused, siis tuleneb võrdse kohtlemise põhimõttest, et uurimise käigus teatavaks saanud teavet jagatakse kaitsega.¹⁶⁵ EIK on öelnud, et art 6 lg 1 järgi tuleb nii süüdistusele kui ka kaitsele anda võimalus saada teada ja kommenteerida teise poole esitatud tähelepanekuid, samuti peab prokuratuur avaldama kaitsele kõik nende valduses olevad materiaalsed tõendid süüdistatava kasuks või vastu.¹⁶⁶ Siiski ei ole õigus asjakohaste tõendite avaldamisele absoluutne – igas kriminaalmenetluses võivad esineda konkureerivad huvid, nt nagu riiklik julgeolek või vajadus kaitsta tunnistajaid, keda ähvardab kättemaks, või on vaja hoida saladuses politsei kuritegude uurimise meetodeid – neid asjaolusid tuleb kaaluda süüdistatava

---

¹⁶⁰ Heger, M. Võistlevad ja inkvisitsioonilised elemendid Euroopa Liidu liikmesriikide kriminaalmenetluse seadustikes – väljakutse kriminaalmenetlusõiguse euroopastumise jaoks. – *Juridica* 2013/I, lk 44.

¹⁶¹ EKo C-199/11, *Europese Gemeenschap vs Otis jt*, ECLI:EU:C:2012:684.

¹⁶² EIKo 17358/90, *Bulut vs Austria*, p 47.

¹⁶³ 11170/84, 12876/87, 13468/87, *Brandstetter vs Austria*, p-d 66-67; EIKo 27052/95, *Jasper vs Ühendkuningriik*, p 51.

¹⁶⁴ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Juura: 2014, lk 74.

¹⁶⁵ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 73-74.

¹⁶⁶ EIKo 28901/95, *Rowe ja Davis vs Ühendkuningriik*, p 60; EIKo 59577/08 *Leas vs Eesti* p 77; EIKo 50230/99, *Laukkanen ja Manninen vs Soome*, p 34.

õigustega.¹⁶⁷ Nii on ka täiesti õiguspärane, kui kaalukamate huvide esinemisel jäetakse isikule tehtud jälitustoimingust teavitamata ning ei tutvustata selle käigus kogutud tõendeid. Süüdistatava kaitseõiguse piiramine EIÕK art 6 lg 1 alusel on lubatud ainult siis, kui see on hädavajalik ja menetluslike tagatistega piisavalt tasakaalustatud¹⁶⁸.

Poolte võrdsuse ja õiguse võistlevale menetlusele oluliseks tagatiseks ei ole üksnes teave vastaspoolte seisukohtade ja väidete kohta, vaid ka teave tõendite kohta ja võimalus neid kommenteerida. Teave süüdistuse väidete ja tõendite kohta on ka osa kaitseõiguse kasutamisest.¹⁶⁹ On võimatu tagada EIÕK art 6 lg 3 p-s b ette nähtud õigust saada piisavalt aega ja võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks, kui kaitsjal ei ole ligipääsu teise poole ehk süüdistuse tõenditele. Samuti on vajalik uurida ka tõendi kvaliteeti ja selle usaldusväärsust¹⁷⁰. EIK on öelnud, et tuleb uurida, kas kaitsele anti võimalus vaidlustada tõendite autentsust ja nende kasutamist. Lisaks tuleb tõendite usaldusväärsuse kahtluse alla seadmise välistamiseks arvesse võtta tõendite kvaliteeti, sh nende saamise viisi ja vastavust seadusele. EIK on öelnud, et art 6 lg 1 nõuab, et süüdistus avaldaks kaitsele kõik tema valduses olevad asitõendid, nii süüdistatava kasuks kui ka vastu olevad tõendid.

¹⁷¹ See nõue ei ole aga absoluutne, sest esineb huviseis, mis on suurema kaaluga ja õigustavad tõendite kaitsele avalikustamata jätmist. Sellisteks huvideks on EIK seisukoha järgi: a) riigi julgeolek, b) vajadus kaitsta tunnistajaid, c) hoida saladuses politsei uurimismeetodeid. Lisaks võib mõnel juhul olla selliseks huviks ka teiste isikute põhiõiguste kaitsmine või tähtsa avaliku huvi kaitsmine.¹⁷² Kaitseõiguse piiramine on lubatud aga üksnes siis, kui need kaitseõigust piiravad meetmed on äärmiselt vajalikud, lisaks peavad sellisel juhul kaitseõiguste piiramisega põhjustatud raskused olema piisaval määral tasakaalustatud kohtu järgitava menetlusega.¹⁷³ Tingimus „rangelt vajalik“ tähendab seda, et süüdistatava kaitseõigusega konkureeriv huvi *per se* ei saa õigustada tõendite avalikustamata jätmist.¹⁷⁴ Vaadata tuleb ka salastatud tõendite olulisust asjas. Selle kohta on öelnud EIK, et kaitsele tõendite, mis sisaldavad selliseid üksikasju, mille abil süüdistatav saaks enda süütust tõendada või aidata kaasa karistuse vähendamisele, avaldamata jätmise kujutaks endast keeldumist võimaldada kaitse ettevalmistamiseks vajalikke vahendeid ja seega

---

¹⁶⁷ 28901/95, *Rowe ja Davis vs Ühendkuningriik*, p 61; 59577/08, *Leas vs Eesti*, p 78.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p 61.

¹⁶⁹ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 76.

¹⁷⁰ *Ibidem*, lk 77.

¹⁷¹ EIKo 2742/12, *Matanović vs Horvaatia*, p-d 150, 151.

¹⁷² *Ibidem*, p 152.

¹⁷³ 59577/08, *Leas vs Eesti*, p 78.

¹⁷⁴ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 85.

konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktiga b tagatud õiguse rikkumist. Siiski võib kohus nõuda süüdistatavalt oma taotluse põhjendamist ja riigisisestel kohtutel on õigus uurida vastavate argumentide asjakohasust.¹⁷⁵ EIK järgi ei teki probleemi siis, kui avalikustamata tõendeid toetavad muud materjalid.¹⁷⁶

Euroopa Kohus on öelnud, et: 1) võistlevuse põhimõtte annab üldiselt menetluse pooltele õiguse tutvuda kõigi tõendite ja märkustega, mis on kohtule esitatud, ning õiguse nende üle vaielda, 2) kui kohtuotsus põhineks asjaoludel ja dokumentidel, millega pooled või üks neist ei ole saanud tutvuda ja mille suhtes nad ei ole seetõttu saanud seisukohta võtta, oleks see elementaarsete õiguspõhimõtete rikkumine. Et täita nõudeid, mis tulenevad õigusest õiglasele kohtulikule arutamisele, on oluline, et pooled oleksid tutvunud nii faktiliste kui ka õiguslike asjaoludega, mis on menetluse tulemusel suhtes määravad, ja saaksid võistluslikult nende üle vaielda.¹⁷⁷

Kuigi EIK hinnangul on isikute jälitustoimingust teavitamine nii vajalik kaitsemeede jälgimise kuritarvitamise vastu kui moodustab ka olulise osa õigusest tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus, ei ole EL-s siiski harmoniseeritud isiku õigust teada saada asjaolust, et politsei või salateenistus kogub tema kohta andmeid või et tema suhtes on rakendatud jälgimismeetmeid.¹⁷⁸

Selle üle, kas EL peaks kaitseõiguste edendamisesse kriminaalmenetluses panustama, on viimasel aastakümnel palju arutletud. Kuna EL toimib vastastikuse tunnustamise ning politsei- ja õiguskooostöö põhimõtte alusel, on vajalik, et liikmesriigid üksteist usaldaksid. See ei ole aga võimalik, kui neil puudub kindel teadmine, et ka teised liikmesriigid inimõigusi vähemalt miinimummääral austavad.¹⁷⁹ Mõningal määral on EL-s siiski leitud, et kriminaalmenetluse standardeid on vaja harmoniseerida ning nii on vastu võetud nn teekaardidirektiivid kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste kohta kriminaalmenetluses, millest direktiiv nr 2012/13/EL¹⁸⁰, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet, on seotud ka isiku jälitustoimingust

---

¹⁷⁵ 59577/08, *Leas vs Eesti*, p 81.

¹⁷⁶ 2742/12, *Matanović vs Horvaatia*, p 150.

¹⁷⁷ EKo C-89/08 P, *Euroopa Komisjon vs Iirimaa jt*, ECLI:EU:C:2009:742, p-d 52 ja 56.

¹⁷⁸ De Hert, P., Boehm, F. Notification, an important safeguard against the improper use of surveillance – finally recognized in case law and EU law. - *European Journal of Law and Technology* 2012/3, lk 1. - <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/155> (22.04.2022).

¹⁷⁹ Soo, A. Milliseks kujuneb Euroopa Kohtu roll kaitseõiguste tagamisel kriminaalmenetluses? - *Juridica* 2016/IX, lk 667.

¹⁸⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet. – ELT L 142/1.

teavitamisega. Tänapäevaks on selles direktiivis sätestatud õigused vahetult kohaldatavad. Põhjus, miks nimetatud direktiivid vastu võeti, kuigi EIÕK-s on juba justkui neis direktiivides sisalduvad õigused sätestatud, on asjaolu, et EIK ei ole oma ettekirjutustega järgalt normatiivne ja annab liikmesriikidele otsustusruumi ning nõuab vaid, et menetlus tervikuna oleks õiglane. EL-I on võimalik õigusaktides sõnastada selged tuumikkaitse reeglid, mis on kõikidele liikmesriikidele ühesugused ja mille täitmise tagab EK.¹⁸¹ EL kehtestatud teekaardidirektiivid on loodud EIK standardeid täpsustama ja edasi arendama, millega nad omavad selget iseseisvat väärtust.¹⁸² Direktiiv 2012/13/EL katab kahtlustatava ja süüdistatava informatsiooni saamise õiguse kolm aspekti: 1) õigus saada teavet õiguste kohta, 2) õigus saada teavet süüdistuse kohta, 3) õigus tutvuda kohtuasja materjalidega.¹⁸³ Viimase kohaselt peab kahtlustatavale ja süüdistatavale tõendite tutvustamisel lähtuma põhimõttest, et tutvustama peab kõiki tõendeid, mis on vajalikud kaitse teostamiseks, kui just seda ei luba piirata art 7 lg 4¹⁸⁴, eesmärgiga tagada õiglane menetlus. Tõendite hulka, millega on isikul õigus tutvuda, kuuluvad ka jälitustoimingu käigus kogutud tõendid ja nendega tutvumise eelduseks on see, et isikut on tema suhtes teostatud jälitustoimingust teavitatud. Juurdepääsupiirangut tuleb hinnata kahtlustatava/süüdistatava kaitse õiguse seisukohalt, võttes arvesse kriminaalmenetluse eri etappe, ning tõlgendada rangelt ja kooskõlas EIÕK-s ja EIK praktikas ette nähtud õiglase menetluse põhimõttega. Otsust mitte avaldada teatud materjale peab olema võimalik vähemalt kohtus vaidlustada. Artikli 7 lg 3 sõnastusest ei selgu täpselt, kas juurdepääsuõigus laieneb ka kohtueelsele menetlusele.¹⁸⁵

Autor tõi eespool välja, et jälitustoimingute reegleid ei ole siiani harmoniseeritud ja nii on jälitustoimingutest teavitamise osas regulatsioon riigiti erinev. On riike, kus sellist kohustust üldse ette ei nähta. Näiteks Ungaris ei ole seadustes üldse jälitustoimingutest teavitamist ette nähtud. EIK on öelnud, et see asjaolu koos ametlike õiguskaitsevahendite puudumisega kuritarvitamise korral

---

¹⁸¹ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. lk 518.

¹⁸² Soo, A. Teekaardidirektiivid kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste tagajana kriminaalmenetluses. Teekond direktiivideni ning direktiivid 2010/64/EL ja 2012/13/EL. – *Juridica* 2018/V, lk 307.

¹⁸³ *Ibidem*, lk 317.

¹⁸⁴ Art 7 lg 4: Erandina lõigetest 2 ja 3 võib tingimusel, et see ei piira õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, keelduda juurdepääsu võimaldamisest teatavatele materjalidele, kui see võib tõsiselt ohustada teise isiku elu või põhiõigusi või kui see on rangelt vajalik olulise avaliku huvi kaitsmiseks, näiteks juhul, kui materjalidega tutvumine ohustaks käimasolevat uurimist või kui see võib tõsiselt kahjustada kriminaalmenetluse asukohaliikmesriigi julgeolekut. Liikmesriik tagab, et otsuse mitte avaldada teatavaid materjale kooskõlas käesoleva lõikega teeb siseriikliku õiguse menetluste kohaselt õigusasutus või vähemalt on selline otsus võimalik kohtus läbi vaadata.

¹⁸⁵ Soo, A. Teekaardidirektiivid kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste tagajana kriminaalmenetluses. Teekond direktiivideni ning direktiivid 2010/64/EL ja 2012/13/EL, lk 322.

viitab sellele, et õigusaktides ei ole ette nähtud piisavaid kaitsemeetmeid.¹⁸⁶ Kuigi seadusega on ette nähtud andmete säilitamise, töötlemise ja kustutamise kord, on kohtu jaoks raskesti usutav, et isik saab esitada taotluse andmete kustutamiseks, kui puudutatud isikuid nende suhtes läbi viidud jälitustegevusest ei teavitata.¹⁸⁷

Kuigi jälitustoimingust teavitamata jätmisel on mitmeid põhjuseid, on enamikes EIÕK-ga liitunud riikides kehtestatud vähemalt formaalne teavitamise nõue (st et teavitamise edasilükkamise alused võivad praktikas küll teha teavitamisest pigem erandi kui reegli). Kuigi teavitamise kohustust võib vaadelda kui võimaluse andmist õiguskaitsevahendi kasutamiseks, on selle peamine mõju tõenäoliselt hoopis preventiivne: kui on teada, et toiming tulevikus avalikuks ei saa, on palju tõenäolisem, et jälitustegevust ei kasutata liiga kergekäeliselt, st teavitamise kohustus peaks vähendama kuritarvitamise riski.¹⁸⁸

Saksamaal nägi esialgne G 10 seadus¹⁸⁹ ette, et turvalisuse kaalutlustel isikuid, keda jälgitakse, sellest ei teavitata, kuid seda muudeti 13.09.1978 pärast Saksamaa Liidukonstitutsioonikohtu (saksa k *Bundesverfassungsgericht*) poolt vaidlustamist, mil kohtu seisukoht inkorporeeriti seadusesse¹⁹⁰ ja selle kohaselt peab jälitustoimingust teavitama, kui see ei ohusta edasist menetlust. Probleem on selles, et on võimalik väita, et kõik teavitamised kahjustavad mingil määral käimasolevaid operatsioone, paljastades asutuse võimalused ja töömeetodid, ning sel alusel ikkagi toimingust teavitamata jätta. Saksamaal on välja kujunenud tava, et sellistel juhtudel teavitatakse 5 aasta möödumisel jälitustegevuse lõppemisest.¹⁹¹ Saksamaa kriminaalmenetluse seadustiku § 101 järgi peab isikuid teavitama kohe, kui seda on võimalik teha ilma ohustamata uurimise eesmärki, avalikku julgeolekut, teisi isikuid või salaagendi edasist võimalikku kasutamist. Pärast teavitamist on mõjutatud isikul võimalik kasutada laia valikut tsiviilõiguslikke õiguskaitsevahendeid¹⁹².

---

¹⁸⁶ 37138/14, *Szabó ja Vissy vs Ungari*, p 86.

¹⁸⁷ *Ibidem*, p-d 20 ja 87.

¹⁸⁸ Cameron, I., lk 162.

¹⁸⁹ Gesetz zur Beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses (Artikel 10-Gesetz – G 10) – Kirja-, posti- ja telekommunikatsioonisaladust piirav seadus.

¹⁹⁰ Teavitamise kord lisati kriminaalmenetluse seadustiku §-i 101 – Strafprozeßordnung. - <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=754#101>. (21.04.2022).

¹⁹¹ Cameron, I., lk 142.

¹⁹² *Ibidem*, lk 143.

Ka Soome seadusandluses on ette nähtud jälitustoimingust teavitamise kohustus. Soome sunnimeetmete seaduse (soome k „Pakkokeinolaki“) § 60 järgi tuleb isikut läbi viidud jälitustoimingust viivitamatult teavitada kirjalikult siis, kui menetlus antakse üle prokurörile, kui kohtueelne menetlus on lõpetatud või peatatud. Erandkorras võib teavitamist edasi lükata maksimaalselt kaheks aastaks, kui see on vajalik andmete kogumise või riikliku julgeoleku tagamiseks või isikute tervise või elu kaitsmiseks. Kohtu otsusel võib jätta isiku üldse teavitamata, kui see on vajalik riigi julgeoleku tagamiseks või isikute elu või tervise kaitseks.¹⁹³

Tuginedes autori esitatud ülevaatele EIK ja EK praktikast, on isiku teavitamine tema suhtes läbi viidud jälitustoimingust, samuti kolmandate isikute, kelle põhiõigusi on toimingu käigus oluliselt riivatud, teavitamine oluline artiklite EIÕK artiklite 8 ja 13 täitmiseks, sest see on tähtis kaitsemeede jälitustegevuse kuritarvitamise vastu ning annab isikule võimaluse oma õigusi kohtus kaitsta. Lisaks on teavitamise kohustuse täitmine oluline EIÕK art 6 seisukohalt, sest ilma selleta ei saa rääkida poolte õiglasest menetlusest: kui kahtlustatav/süüdistatav ei ole näinud jälitustoimingu käigus kogutud tõendeid, mida tema suhtes kasutatakse, ega saa neid kommenteerida, neile vastu vaielda ega kontrollida nende kogumise viisi ega usaldusväärust, ei ole ta süüdistajaga võrdses olukorras. Samuti ei ole sellisel juhul tegemist võistleva menetlusega ja piiratud on isiku kaitseõiguse teostamist, sest kaitsja hinnang ei pruugi kajastada sellisel juhul tegelikke asjaolusid ning seetõttu võib puhtalt teadmatusel jääda reaalne kaitse teostamata.

2.2. Õigusabitaotluste alusel jälitustoimingute tegemisel esinevad takistused

2.2.1. Takistused jälitustoimingutest teavitamisel

Autori arvates seisneb üks suurimaid murekohti õigusabitaotluste alusel tehtavate jälitustoimingute puhul selles, et nende puhul ei ole alati praktikas võimalik täita kriminaalmenetluse seadustikust tulenevat jälitustoimingust teavitamise kohustust, mis võib endaga kaasa tuua isikute põhiõiguste rikkumise.

Teabe salajase pealtkuulamise ja -vaatamise puhul, mida teostatakse Eestisse täitmiseks saabunud Euroopa uurimismääruse alusel, tuleb KrMS § 489⁴³ järgi lähtuda §-s 126⁷ sätestatust ehk üldisest

---

¹⁹³ Pakkokeinolaki. 22.7.2011/806. - <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806> (21.04.2022).

pealtkuulamise ja -vaatamise korrast. Kui Euroopa uurimismäärus on esitatud üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite või muul viisil edastatava teabe salajaseks pealtkuulamiseks või -vaatamiseks, siis lepivad riigid vastavalt KrMS § 489⁴³ lg-le 4 omavahel ise kokku, mil viisil määrus täidetakse. Esimene võimalus selleks on kogutud teabe viivitamatu edastamine otse EIO saatnud riigile ning sellisel juhul ei jää toimingute teinud järeleandumisele endale ei salvestatud andmeid ega ka ülevaadet sellest, milliseid kolmandaid isikuid KrMS § 126¹³ järgi tehtud järeleandumistest teavitama peaks. On olemas üksnes isiku andmed, kelle suhtes toiming läbi viidi. Praktikas näeb see välja nii, et järeleandumiste protokollis märgitakse, et läbi viidud järeleandumiste tulemus on salvestatud CD plaadile. Mõningatel juhtudel Napoli II konventsiooni raames taotluste täitmisel saadetakse nt telefonikõnede pealtkuulamise salvestised andmekandjal otse EIO saatnud riigile koos märkega, et tegemist on riigisaladusega, tehtud toimingute kohta ei koostata toimingute teostanud asutuses järeleandumiste protokollis. Kui tegemist on mingil pikemal perioodil, nt kahekuulise ajavahemiku jooksul toimuva pealtkuulamise, saadetakse salvestised teise riigi asutusele vastavalt tehtud kokkuleppele kas kõik korraga toimingute lõppedes või mingite ajavahemike tagant mitmel andmekandjal, nt iganädalaselt. Samamoodi käsitatakse praktikas ka Napoli II konventsiooni raames saabunud õigusabitaotluste puhul, millega palutakse läbi viia teabe salajane pealtkuulamine, st salvestised saadetakse enamasti otse teise riigi asutusele. Siis ei lähtuta EIO täitmist reguleerivast KrMS § 489⁴³ lg-st 4, vaid KrMS §-dest 462 ja 463, mis näevad ette üldise korra abistamistaotluste täitmiseks, detailset täitmise korda neis sätestatud ei ole. Kirjeldatud juhtudel ei ole järeleandumiste läbi viinud asutusel seega andmeid selle kohta, kes on lisaks pealtkuulamise objektiks olnud isikule kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt puudutatud isikud, keda tehtud toimingust teavitama peaks, ja nii ei ole võimalik täita nende isikute osas KrMS §-st 126¹³ tulenevat järeleandumistest teavitamise kohustust. Andmed selle kohta, kas ja keda puudutatud isikutest teavitama peaks, on pealtkuulamist või -vaatamist taotlenud riigil ja see, kas neid isikuid teavitatakse, sõltub selle riigi õigusaktidest.

Teine võimalus kirjeldatud taotlusega EIO täitmiseks on riikide kokkuleppel selline, et järeleandumiste teinud asutus salvestab pealtkuulatud või -vaadatud elektroonilise side võrgu kaudu edastatavad sõnumid, koostab nõuetekohaselt järeleandumiste protokollis ja alles seejärel edastab salvestatud teabe taotlevale riigile. Sellisel juhul on toimingute teinud asutusel olemas teave selle kohta, milliseid isikuid tehtud järeleandumistest teavitama peaks – olemas on nii andmed isiku(te) osas, kelle suhtes toiming läbi viidi, kui ka selle osas, kes on kolmandad isikud, keda KrMS § 126¹³ järgi teavitama

peaks. Samuti on kolmandate puudutatud isikute andmed olemas nt õigusabitaotluse alusel läbi viidud varjatud jälgimise puhul vm teostatud toimingute puhul, mil koostatakse alati jälitusprotokoll. Neil juhtudel tekib aga õiguslik probleem teavitamise kohustuse täitmisega, sest Eesti õigusasutusel, kes oli pelgalt palutud jälitustoimingu läbiviija, ei ole pädevust hakata ise kogutud andmeid uurima ja isikuid tehtud toimingust teavitama hakata. Sellise käitumisega rikutaks KrMS § 433 lg-s 4 sätestatud konfidentsiaalsuskohustust, mille kohaselt järgitakse rahvusvahelise kriminaalmenetluselase koostöö raames konfidentsiaalsusnõuet koostöö osutamiseks vajalikus ulatuses. Nimelt tuleb konfidentsiaalsusnõude kohaselt hoida saladuses teave, mille õigusabitaotluse esitanud riik on oma taotluses välja toonud¹⁹⁴. Nimetatud kohustus on sätestatud ka EIO direktiivi artiklis 19, mille kohaselt tuleb nii taotleval asutusel või ametiisikul kui ka määrust täitval asutusel või ametiisikul täita konfidentsiaalsuskohustust, va ulatuses, mis on vajalik uurimistoimingu tegemiseks. Konfidentsiaalsusnõuet puudutavad sätted on olemas ka nt rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise konventsioonis¹⁹⁵, mille art 33 lg 1 järgi võib taotluse esitanud osalisriik nõuda, et taotluse saanud osalisriik hoiab taotluses esitatud fakte ja taotluse sisu saladuses, välja arvatud taotluse täitmiseks vajalikud asjaolud. Samuti sisaldub konfidentsiaalsusnõue EL Nõukogu raamotsuses nr 2006/960/JHA, mille art 9 sätestab, et pädevad õiguskaitseasutused võtavad igal teabe ja jälitusteabe vahetamise üksikjuhul arvesse uurimise salajasusega seotud nõudeid ja sel eesmärgil tagavad pädevad õiguskaitseasutused kooskõlas oma siseriikliku õigusega kogu neile edastatud konfidentsiaalsena määratletud teabe ja jälitusteabe konfidentsiaalsuse.

Kriminaalmenetluse seadustiku § 433 lg 3 järgi lähtutakse rahvusvahelises kriminaalmenetluse alases koostöös, mida reguleerib KrMS 19. peatükk, seadustiku teistes paragrahvides sätestatud niivõrd, kuivõrd see ei ole vastuolus nimetatud peatükiga. Sellest juhiseist lähtudes peaks õigusabitaotluste puhul olema küsimusele, kas täita tuleks konfidentsiaalsuskohustust või jälitustoimingu teavitamise kohustust, olema vastus lihtne – täita tuleb 19. peatükis sätestatud konfidentsiaalsuskohustust. Lisaks tuleneb EIO puhul konfidentsiaalsuskohustus EL direktiivist ning Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse põhimõtte kohaselt kohaldatakse sellises olukorras vastuolu korral EL õiguse ja liikmesriigi õiguse vahel EL õigust¹⁹⁶.

---

¹⁹⁴ Ploom, KrMSK § 433/4.1.

¹⁹⁵ Euroopa Nõukogu rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise konventsioon. - RT II 2000, 7, 41.

¹⁹⁶ EKo C-6/64, *Costa vs ENEL*, ECLI:EU:C:1964:66; RKHKo 3-3-1-33-06, p 32.

Ka kogu rahvusvahelise koostöö praktika on selline, et konfidentsiaalsuskohustust eeldatakse ning selle järgimise nõue kehtib lisaks EIO-le ka kõikide teiste rahvusvahelise koostöö meetmete puhul¹⁹⁷. Kuna nimetatud kohustuse täitmist eeldatakse ja seda täidetakse rahvusvahelises õiguses üldiselt, siis on konfidentsiaalsuskohustuse näol tegemist rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõttega¹⁹⁸ ning vastavalt PS § 3 lg-le 1 on see üks osa Eesti õigussüsteemist. Ka nt Soome Vabariigi rahvusvahelist õigusabi kriminaalasjades reguleeriva seaduse § 27 järgi on ametnikel kohustus hoida saladuses andmeid, mille nad on saanud rahvusvahelise õigusabitaotluse täitmise käigus, kui taotluse esitaja on sellise nõude esitanud¹⁹⁹.

Seaduses sätestatud juhtudel on jälitustoimingust teavitamata jätmine lubatud, kui esinevad kaalukamad huvid, mida teavitamata jätmisega kaitstakse. Praktikast tekib õigusabitaotluste puhul probleem sellega, et taotluse alusel jälitustoimingu läbi viinud teise riigi asutusel ei ole teadmisi selle kohta, kas võivad esineda mingid teavitamata jätmist üles kaaluvad asjaolud, st kas puudutatud isikute teavitamine võib kahjustada nt edasist uurimiskäiku või paljastada salaagendi isiku vms. Seega ei ole teise riigi ametnikel andmeid, mille põhjal kaaluda ja otsustada, kas teavitada isikuid tehtud toimingust või mitte.

Kriminaalmenetluse seadustikus on sätestatud alused, mis võivad õigustada isikute jälitustoimingust teavitamata jätmist. Samad või sarnased põhjused, mille esinemisel on isikute teavitamine vajalik edasi lükata või üldse ära jätta, on ette nähtud ka teiste riikide õigusaktides ning jälitustoimingu teinud, kuid uurimisega mitte kursis olev asutus ei saa kuidagi ise isikute teavitamise lubatavuse üle otsustada, sest tal puuduvad selleks faktilised teadmised.

Praktikas teavitavad Eesti asutused nii isikuid, kelle suhtes õigusabitaotluse alusel jälitustoiming läbi viidi, kui ka kolmandaid isikuid, kelle perekonna- või eraelu puutumatus oluliselt riivati, kui

---

¹⁹⁷ Kriminaalmenetluse seadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse (Euroopa uurimismääruse direktiivi ülevõtmine) seletuskiri. 442 SE, lk 2. –

[https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6fdf8f04-e00c-4ee4-a096-5fc4c99bf9ae/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20rakendamise%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20\(Euroopa%20uurimism%C3%A4%C3%A4ruse%20direktiivi%20%C3%BC1ev%C3%B5tmise\)%20eel%C3%B5u%20\(442%20SE%20II\)/](https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6fdf8f04-e00c-4ee4-a096-5fc4c99bf9ae/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20rakendamise%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20(Euroopa%20uurimism%C3%A4%C3%A4ruse%20direktiivi%20%C3%BC1ev%C3%B5tmise)%20eel%C3%B5u%20(442%20SE%20II)/) (21.04.2022).

¹⁹⁸ Madise, L. Rahvusvahelise õiguse käsitlest 1992. aasta Eesti põhiseaduses. - Juridica 1998/VII, lk 361-369; Lõhmus, U. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted Eesti õigussüsteemi osana. - Juridica 1999/IX, lk 425-430.

¹⁹⁹ Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa. 5.1.1994/4. – <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940004> (21.04.2022).

on olemas andmed nende isikute kohta. Seda ei tehta aga ilma taotluse esitanud riigilt küsimata, keda ja millises ulatuses teavitada tohib. Seega eelneb teavitamisele info küsimine ja selle saamine teiselt riigilt ning see asetab Eesti asutustele ajamahuka lisakoormuse. Praktikas ei ole välistatud ka juhtumid, kus teavitama asub nii Eesti asutus, kes toimingu läbi viis, kui ka nt Soome asutus, kes toimingu teha palus. Eesti asutused teavitavad isikuid läbi viidud jälitustoimingust ka siis, kui nad on palunud toimingu teha õigusabi korras teisel riigil, sest Eestis on selle jaoks eelnevalt väljastatud jälitustoinguks luba. Vajadusel palutakse teavitamine läbi viia teise riigi asutusel, nt juhul, kui isik, keda teavitama peaks, asub teises riigis.

Eelmises alapeatükis tõi autor välja, miks on jälitustoimingust teavitamine nii oluline – see aitab tagada isikutele nende põhiõigused ja -vabadused. Kuna põhiõigused on kõikide teiste õigustega võrreldes ülima tähtsusega, st nende austamine ja kaitse peaks olema primaarne, siis on autor seisukohal, et jälitustoimingust teavitamise kohustuse täitmine kaalub üles üldise konfidentsiaalsuskohustuse täitmise nõude. Samuti tuleb EL õiguse (eespool kirjeldatud juhul EIO direktiivi) rakendamisel selle tõlgendamisel lähtuda EIÕK-st ja EIK seisukohadest, millest tuleneb, et jälitustoimingust tuleb üldjuhul teavitada, ning viimane sõna põhiõiguste piiramise õiguspärasuse otsustamisel jääb EIÕK-le. Seega tuleb jälitustoimingust teavitada alati, kui ei esine selle ära jätmist õigustavaid legitiimseid aluseid.

Asjaolu, et erinevates riikides on jälitustoimingust teavitamist puudutav reeglistik erinev ja mõnes riigis see üldse puudub, muudab õigusabipalvete täitmisel olukorra eriti keeruliseks. Kui teise riigi palvel jälitustoimingu läbi viinud Eesti asutus ei saa puudutatud isikuid ise teavitada, siis sõltub teavitamine toimingu taotlenud riigist ja selle seadustest, mis asetab puudutatud isikud sõltuvalt riigist igal korral täiesti erinevasse (ebavõrdsesse) olukorda. Samas kriminaalmenetluse seadustiku järgi peaks kõiki isikuid, kelle põhiõigusi oluliselt riivati, teavitama jälitustoimingust alati ühtsete seaduses sätestatud reeglite järgi.

Praktikas tekib probleeme jälitustoimingust teavitamisel välisriigi kodanike puhul, kes eelduslikult peaksid viibima Eestis, kuid kellega ei ole võimalik ühendust saada. Näiteks kui Eesti asutus täidab Soome palvel õigusabitaotluse, mille käigus teeb jälitustoimingu, ja Soome asutus palub teavitada isikut, kelle suhtes toiming läbi viidi ja kes peaks neile teadaolevate andmete põhjal viibima Eestis, kuid kellega ei ole tegelikult võimalik ühendust saada, ei ole võimalik isikut teavitada. Teostatud

jälitustoimingust teavitamist reguleerib Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord²⁰⁰, mille § 3 sätestab, et jälitustoimingust teavitamise teade toimetatakse isikule kätte kooskõlas haldusmenetluse seaduses²⁰¹ dokumendi kättetoimetamisele kehtestatud nõuetega. HMS § 26 lg 3 ja lg 4 järgi loetakse dokument isikule kättetoimetatuks mh siis, kui see on kohale toimetatud tema (viimasel haldusorganile teadaoleval) elu- või asukohta aadressil. Välisriigi isikul ei ole üldjuhul Eestis registreeritud elukohta ning kui ei ole teada isiku tegelikku elu- ega asukohta ja isikuga ei ole võimalik ühendust saada ka telefoni või e-posti teel, siis jääbki isik toimingust teavitamata. Sellele probleemile on väga keeruline kui mitte võimatu lahendust leida. Autor on seisukohal, et nt ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ei saa teavitada, sest sellisel juhul saaksid isiku suhtes läbi viidud jälitustoimingust teada ka kõrvalised isikud. Kuigi jälitustoimingu tegemine isiku suhtes ei peaks kandma stigmatiseerivat tähendust, võib see tavalise inimese seisukohast siiski nii olla: politsei tehtud jälitustoimingu tegemise teate saatmine võib isiku õigusi kahjustada, kuna tema huvides ei ole see, et kolmandad isikud saaksid teada sellest, et ta on olnud kuriteoga seoses jälitusasutuste huviorbiidis²⁰².

On selge, et teatud juhtudel ei ole õigusabitaoluste alusel tehtavate jälitustoimingute puhul võimalik täita kriminaalmenetluse seadustikust tulenevat isikute teavitamise kohustust. Seaduses ei ole aga ette nähtud ühtegi erireeglit õigusabitaoluste alusel tehtavatest jälitustoimingutest teavitamise kohta. Ettepanekud selleks, kuidas nimetatud olukord lahendada, esitatakse käesoleva töö peatükis 2.3.

2.2.2. Piiriülese jälgimise regulatsiooni ebaselgus

Piiriülest jälgimist reguleerib lisaks KrMS 3. jao vastastikuse abistamise üldistele sätetele täpsemalt KrMS § 472. Autori arvates on nimetatud paragrahvis sätestatu ebaselge, jättes sõnastamata, millal tuleks Eestil välja anda luba jälitustoiminguks, kui piiriülene jälgimine välisriigi asutuse poolt toimub Eesti territooriumil edasilükkamatul juhul. Samuti on arusaamatu, kas ja milline osa §-st 472 reguleerib Eesti poolt taotletavat teises riigis toimuvat piiriülest jälgimist

---

²⁰⁰ Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord. VVm 03.01.2013 nr 4. – RT I, 26.06.2015, 24.

²⁰¹ Haldusmenetluse seadus. – RT I, 13.03.2019, 55.

²⁰² Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 776 SE, lk 4-5.

ning milline osa välisriigi taotlusel Eestis läbi viidavat piiriülest jälgimist. Lisaks on ebaselge, kas ja mil määral kohaldub § 472 lisaks Schengeni konventsioonile teistel alustel, nt Napoli II konventsiooni alusel läbi viidavale piiriülelele jälgimisele. Praktikas tehakse enamus jälitustoimingutest vastastikuse abistamise käigus koostöös hetkel EL riikidega EIO alusel. Vastastikust abistamist EIO raames reguleerivad eraldi sätted, täpsemalt KrMS §-d 489³⁷-489⁵², milles piiriülest jälgimist ei käsitleta. Tekib küsimus, kas ja millistel juhtudel tuleks ja saaks EIO alusel toimuva vastastikuse abistamise käigus kasutada §-s 472 sätestatud piiriülese jälgimise regulatsiooni.

Nii nagu kõiki teisi abistamistoiminguid, saab jälitustoiminguid teise riigi taotlusel Eestis ja ka vastupidiselt teises riigis teostada kas välislepingute, konventsioonide või EL õiguse alusel. Üks jälitustoimingutest on KrMS §-s 472 sätestatud piiriülene jälgimine. Nimetatud säte paikneb seadustiku 19. peatüki 3. jaos, mis reguleerib rahvusvahelist koostööd kriminaalmenetluses, täpsemalt vastastikust abistamist kriminaalasjades. Jälgimine § 472 mõttes vastab riigisisese kriminaalmenetluses KrMS § 126⁵ sätestatud varjatud jälgimisele²⁰³. Seega tuleb piiriülelele jälgimisel tõendite kogumise ja vormistamise osas lähtuda §-st 126⁵.²⁰⁴

On oluline märkida, et piiriülest jälgimist tuleb eristada piiriülesest jälitamisest. Viimane on politseikoostöö vorm ja tuleneb Schengeni konventsiooni artiklist 41. Mõiste „vastastikune õigusabi“ ei hõlma haldus- ega politseikoostööd²⁰⁵. Piiriülest jälitamist liikmesriikide tolliasutuste vahel reguleerib lisaks Schengeni konventsioonile veel ka Napoli II konventsiooni art 20.

T. Ploomi seisukoha järgi on piiriülene jälgimine kriminaalmenetluse seadustiku mõttes üksnes Schengeni konventsiooni art 40 alusel teostatav jälitustoiming.²⁰⁶ KrMS § 489⁴² järgi tuleb piiriüleseks jälgimiseks koostatud EIO puhul lähtuda samuti KrMS §-st 472, arvestades Euroopa

---

²⁰³ Riigipiiri seaduse, karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 185 SE, lk 22. - [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e030d31f-a05c-d95d-b207-34de20c54df0/Riigipiiri%20seaduse,%20karistusseadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20seadus%20\(185%20SE\)/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e030d31f-a05c-d95d-b207-34de20c54df0/Riigipiiri%20seaduse,%20karistusseadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20seadus%20(185%20SE)/) (20.04.2022); Seletuskirja koostamise hetkel kehtinud KrMS § 115 sõnastus: „Varjatud jälgimine, objekti varjatud läbivaatus ja asendamine. (1) Varjatud jälgimisel saadud teave vormistatakse jälitusprotokollis. Vajaduse korral teave filmitakse, videosalvestatakse või fotografeeritakse. (2) Varjatud jälgimise käigus võib asja või muu objekti varjatult läbi vaadata ning vajaduse korral asendada. (3) Varjatud jälgimisel saadud teabest kantakse jälitusprotokollis kriminaalasia lahendamiseks vajalik osa.“

²⁰⁴ Ploom, KrMSK § 472/1.

²⁰⁵ *Ibidem*, § 472/1.

²⁰⁶ *Ibidem*, § 472/1.

uurimismäärust reguleerivas jaotises sätestatud erisusi. EIO direktiivi preambula p 9 järgi ei tuleks direktiivi kohaldada Schengeni konventsioonis osutatud piiriülese jälgimise suhtes. Seega viiakse piiriülest jälgimist EL riikide vahel läbi Schengeni konventsiooni alusel, kuid mitte EIO direktiivi alusel. Kuna Eesti Vabariik jättis 1959. a Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni ratifitseerimisel täielikult kohaldamata teise lisaprotokolli artikli 17, mis reguleerib piiriülest jälgimist, siis kohaldubki Eestile piiriülese jälgimise osas konventsioonidest üksnes Schengeni konventsioon. EL tolliasutused saavad piiriülest jälgimist siiski teostada ka Napoli II konventsiooni alusel.

Kuigi nii KrMS § 472 lg 2, mis sätestab piiriülese jälgimise jaoks loa andmise korra, kui ka lg 3, mis näeb ette tingimused piiriülese jälgimise taotluse esitamise lubatavuse jaoks, on mõlemad kahepoolsed, st reguleerivad selgelt olukorda nii sellisel juhul, kus piiriülene jälgimine toimub teise riigi taotlusel Eestis kui ka siis, kui toiming viiakse läbi Eesti pädeva asutuse taotlusel välisriigis, räägitakse lg-s 1 üksnes isiku jälgimise jätkamisest teise Schengeni konventsiooni liikmesriigi territooriumil. Kuigi seletuskirja²⁰⁷ kohaselt muudeti KrMS § 472 sõnastus selliseks, et see reguleeriks piiriülest jälgimist nii Eesti pädevate ametivõimude jaoks välisriigis kui ka välisriigi pädevate ametivõimude jaoks Eestis, on selle lõike 1 sõnastus autori arvates ebaõnnestunud ja ebaselge. Nimelt räägib säte üksnes piiriülese jälgimise läbiviimisest „teises riigis“. Kuna vastavalt KrMS §-dele 1 ja 3 reguleeritakse kriminaalmenetluse seadustikuga kuritegude kohtueelse menetluse ja kohtumenetluse korda, kriminaalasjas tehtud lahendi täitmisele pööramise korda ning jälitustoimingute tegemise aluseid ja korda Eesti Vabariigis, ei saa Eesti ise olla enda jaoks „teine riik“. Nii saab § 472 lg-t 1 grammatiliselt tõlgendada, et see räägib üksnes piiriülesest jälgimisest teise Schengeni liikmesriigi territooriumil Eesti pädeva asutuse taotlusel, mitte aga vastupidisel juhul. Ka lähtudes KrMS § 472 lg-te 2 ja 3 sõnastusest ning kasutades analoogiat, jõuab autor samale järeldusele.

KrMS § 472 lg 3 sätestab, et Eesti poolt piiriülese jälgimise taotluse esitamine teisele Schengeni liikmesriigile on lubatud KrMS § 126² lg-s 2 loetletud kuritegude kohtueelse menetluse raames, vastupidiselt on see aga lubatud, kui taotlus on esitatud Eestile seoses kuriteoga, mis on nii taotleva riigi seaduse kui ka Eesti karistusseadustiku kohaselt karistatav vähemalt üheaastase vangistusega.

---

²⁰⁷ Riigipiiri seaduse, karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 185 SE, lk 23.

KrMS § 472 lg 1 reguleerib üksnes piiriülest jälgimist seoses väljaandmist võimaldava kuriteo kohtueelse menetlusega. Nimetatud tingimus tuleneb Schengeni konventsiooni art 40 lg-st 1, mis lubab piiriülest jälgimist kuriteo puhul, mille suhtes saab kohaldada väljaandmist. KrMS § 439 järgi on väljaandmise eelduseks kahepoolne karistatavus ja kuriteo eest karistusena oodatav vähemalt kuni üheaastane vangistus, kuid tulenevalt EL liikmesriikide vahelisest vastastikuse tunnustamise põhimõttest piisab, kui taotluse rahuldamise eelduseks on vaid üks väljaandmise eeldustest, s.o vähemalt kuni üheaastase vangistuse nõue, kahepoolset karistatavust ei ole vaja kontrollida²⁰⁸ Seega räägitakse KrMS § 472 lg-s 1 üksnes väljaandmist võimaldavast, st vähemalt üheaastase vangistusega karistatavast kuriteost, mistõttu lähtudes lg-st 3 see justkui reguleeriks ainult neid juhtumeid, kus piiriülest jälgimist teostatakse teise riigi taotlusel Eestis, mitte aga vastupidiselt Eesti taotlusel teises riigis..

Kriminaalmenetluse seadustikus nähakse ette võimalus alustada erandkorras teatud raskete kuritegude puhul piiriülest jälgimist ilma selleks eelnevalt asukohariigilt luba saamata: KrMS § 472 lg-s 4 on loetletud kuriteod, mille uurimise puhul on see lubatud, ning lg-s 5 on sätestatud käitumisjuhised piiriüleseks jälgimiseks edasilükkamatul juhul. Selle järgi tuleb: 1) teavitada asukohariiki sellest, et taotleva riigi asutuse ametnik on piiri ületanud ja jälgimist alustanud, 2) asukohariigile tuleb esitada piiriülese jälgimise taotluse koos põhjendusega selle kohta, miks piir ületati ilma eelneva loata. Rohkem juhiseid edasilükkamatul juhul piiriüleseks jälgimiseks sätestatud ei ole. Loa andmist piiriüleseks jälgimiseks reguleerib KrMS § 472 lg 2, sätestades, et Eestis on piiriülese jälgimise taotlust teisele Schengeni liikmesriigile pädev esitama Riigiprokuratuur ja edasilükkamatutel juhtudel võib selle esitada ringkonnaprokuratuur ning loa Eestile esitatud piiriülese jälgimise taotluse rahuldamise kohta annab Riigiprokuratuur. Seda, millise aja jooksul tuleb asukohariigil anda edasilükkamatul juhul toimuva piiriülese jälgimise puhul „tagantjärele“ luba, ei ole ette nähtud. Juhindudes KrMS § 433 lg-st 3, tuleks lähtuda selles osas KrMS § 126⁴ lg-st 2, mille järgi tuleb edasilükkamatul juhul aset leidva jälitustoimingu puhul vormistada kirjalik luba 24 tunni jooksul jälitustoimingu alustamisest arvates. Siin on aga tajutav vastuolu, arvestades seda, et KrMS § 472 lg-s 7 on sätestatud, et piiriülene jälgimine lõpetatakse, kui edasilükkamatul juhul piiriülese jälgimise korral ei ole saadud asukohariigilt toiminguks luba viie tunni jooksul, arvestades piiri ületamisest. Nimetatud viie tunni pikkune ajavahemik tuleneb

---

²⁰⁸ Riigipiiri seaduse, karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 185 SE, lk 23.

Schengeni konventsiooni art 40 lg 2 punktist b. Seega peaks konventsioonist lähtudes olema võimalik teostada edasilükkamatul juhul piiriülest jälgimist kuni viis tundi, ilma et selleks nõutaks asukohariigi luba. Analoogselt nähakse ka Napoli II konventsiooni art 21 lg-s 2 ette, et ilma eelneva loata piiriülene jälgimine lõpetatakse, kui viie tunni jooksul pärast piiri ületamist ei ole luba saadud.

Kuigi KrMS § 472 lg-s 4 sisaldab kuritegude loetelu, mille kohtueelse menetluse raames on piiriülene jälgimine edasilükkamatul juhul lubatud, ei ole seaduseandja täpsustanud, mida mõeldakse „edasilükkamatul juhu“ all. Vaadates KrMS § 126⁴ lg-t 3, on edasilükkamatuks juhuks vahetu oht isiku elule, kehalisele puutumatusse, füüsilisele vabadusele või suure väärtusega varalisele hüvele, kui loa taotlemine või vormistamine ei ole õigel ajal võimalik. Selline kitsendamine ei ole aga mõistlik lähtudes Schengeni konventsioonist, mille art 40 lg 2 sätestab, et „kui eriti tungival põhjusel ei ole eelnevalt võimalik teiselt konventsiooniosaliselt luba taotleda, on jälgivatel ametnikel lubatud jätkata lõikes 7 loetletud kuriteo toimepanemises kahtlustatava isiku jälgimist teisel pool piiri järgmistel tingimustel: /.../“. Seega nt suures koguses narkootilise aine käitlemise puhul ei ole tegemist edasilükkamatu juhuga KrMS § 126⁴ lg 3 mõttes, kuid tegemist võib olla Schengeni konventsiooni art 40 lg-s 2 nimetatud olukorraga. Schengeni politseikoostöö käsiraamatu koostamise käigus leiti, et edasilükkamatuks juhuks võib olla nt olukord, kus eelnevat luba ei saanud taotleda "eriti kiireloomulistel põhjustel", nt siis, kui ametiasutus saab kuriteost, mille uurimisega seoses piiriülest jälgimist taotletakse, teada nii hilja, et eelnevat taotlust ei oleks võimalik õigel ajal rahuldada isegi siis, kui see koheselt keskasutusele edastataks²⁰⁹. Nagu autor eespool välja tõi, sisaldab ka Napoli II konventsioon analoogset regulatsiooni piiriüleseks jälgimiseks edasilükkamatul juhul. Konventsiooni art 21 lg 2 esimese lause järgi on selle konventsiooni mõttes edasilükkamatuks juhuks pakiline olukord, mille tõttu teise liikmesriigi eelnevat luba ei ole võimalik taotleda. Täpsemalt sellist olukorda konventsioonis ei kirjeldata, jättes selle samuti suuresti õiguse kohaldaja tõlgendada.

Autor tõi käesoleva peatüki alguses välja, et kriminaalmenetluse seadustiku kommentaaride kohaselt on piiriülene jälgimine kriminaalmenetluse seadustiku mõttes üksnes Schengeni konventsiooni art 40 alusel teostatav jälgimine. KrMS § 472 räägib üksnes Schengeni konventsiooni alusel tehtavast jälgimisest ja nii § 472 lg-s 3 nimetatud kuriteod, mille kohtueelses

---

²⁰⁹ Note from General Secretariat to Police Cooperation Working Party/Mixed Committee. Subject: Schengen police cooperation handbook, lk 9. – https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvgs5kjg27kof_j9vvik7m1c3gyxp/vi7jgt6fssyx/f=/10694_07.pdf (18.04.2022).

menetluses on piiriülene jälgimine üldse lubatud, kui ka lg-s 4 toodud kuritegude loetelu, mille kohtueelse menetluse raames on lubatud läbi viia edasilükkamatul juhul piiriülest jälgimist, on seotud üksnes Schengeni konventsiooniga. Kuigi eespool toodud seisukoha järgi ei ole Napoli II konventsiooni art 21 alusel teostatav toiming kriminaalmenetluse seadustiku mõttes piiriülene jälgimine, siis autorile teadaolevalt lähtutakse siiski praktikas ka selle toimingu puhul KrMS §-st 472. Sisuliselt on ju tegemist piiriülese jälgimisega ning autor ei näe ühtegi põhjust, miks ei peaks või ei tohiks sellisel juhul nimetatud paragrahvi kohaldada, seda enam, et Napoli II konventsiooni piiriülest jälgimist reguleeriva art 21 sõnastus on väga sarnane Schengeni konventsiooni artikliga 40, va alused piiriüleseks jälgimiseks. Napoli II konventsiooni alusel saab piiriülest jälgimist, sh edasilükkamatul juhul teostada konventsiooni art 19 lg-s 2 nimetatud rikkumistega seoses.

Piiriülest jälgimist saab teostada ka välislepingute alusel. Näiteks Eesti Vabariigi ja Ameerika Ühendriikide vahelise vastastikust õigusabi kriminaalasjades reguleeriva välislepingu art 1 p 2 sisaldab küll vastastikku osutatava abi loetelu, kuid selle viimane punkt ütleb, et vastastikune abi sisaldab ka muid toiminguid, mis ei ole keelatud taotluse saanud riigi seadustega. Seega saab nimetatud lepingu alusel teha Eestis USA palvel jälitustoiminguid. Vastupidiselt Eesti taotlusel Eesti kriminaalasjas USA-s jälitustoiminguid läbi viia ei tohi.

Kokkuvõtvalt on ilmne, et kriminaalmenetluse seadustikus olev piiriülese jälgimise regulatsioonis on palju ebaselgusi ja see vajab muutmist. Ettepanekud selleks tehakse käesoleva töö peatükis 2.3.

2.2.3. Elektroonilise side pealtkuulamisest ja -vaatamisest teavitamise korra ebaselgus

Autor on seisukohal, et muutmist vajab ka KrMS § 489⁴⁴, milles on ette nähtud üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamisest ja -vaatamisest teavitamise kord. Nimetatud säte asub 19. peatükis paikneva 8. jao 1². jaotises, millega reguleeritakse kriminaalmenetluselast koostööd EL liikmesriikide vahel, täpsemalt Euroopa uurimismäärust. EIO direktiivis paikneb sellekohane regulatsioon artiklis 31. Nimetatud paragrahvi rakendatakse juhul, kui teise riigi territooriumil viiakse läbi jälitustoiming – üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamine või –vaatamine, kuid selle jaoks ei vajata teise riigi tehnilist abi. Näiteks kui Eesti pädev asutus kuulab pealt Eestis viibiva isiku telefonikõnesid

ja see isik läheb nt Soome reisile ning Eesti asutus teostab pealtkuulamist edasi Soome abi vajamata, kohaldatakse nimetatud sätet.

EIO direktiivi art 31 lg 1 näeb ette, et kirjeldatud juhul peab pealtkuulamist läbi viiv (*korraldav riik*, eelneva näite puhul Eesti), teavitama isiku pealtkuulamisest selle liikmesriigi pädevat asutust või ametiisikut, kus pealtkuulamine aset leiab (*teavitatud riik*), toodud näites Soome ametiasutust. Teavitamine peaks aset leidma enne toimingut sellisel juhul, kui korraldava riigi asutus teab korralduse tegemise ajal, et pealtkuulata isik või seade viibib toimingu ajal teise riigi territooriumil. Kui see aga teada ei ole, siis tuleb teise riigi pädevat asutust teavitada pealtkuulamisest või -vaatamisest viivitamata kas toimingu ajal või pärast seda, kui on teada saadud, et isik või seade teise riigi territooriumi viibib.

Nagu öeldud, on pealtkuulamisest ja -vaatamisest teavitamise nõue sätestatud ka KrMS § 489⁴⁴ lõikes 1. Autori arvates ei ole selle sätte sõnastus korrektne ja selle sisu ei vasta EIO direktiivi artiklile 31. Vastavalt KrMS 489⁴⁴ lg-le 1 peab pealtkuulamisest või -vaatamisest teavitama muuhulgas siis, kui Euroopa uurimismääruse täitmise käigus annab eeluurimiskohtunik KrMS § 126⁷ alusel loa üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamiseks või -vaatamiseks. On oluline märkida, et esiteks ei saa Eesti eeluurimiskohtunik anda Euroopa uurimismääruse täitmise käigus kriminaalmenetluse seadustiku alusel luba teise liikmesriigi territooriumil läbi viidava jälitustoimingu jaoks. Teiseks, kuigi kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seletuskirja kohaselt oli kõnealuse sätte koostamise eesmärgiks näha ette pealtkuulamisest teavitamise kord vaid sellisteks juhtudeks, kus toimingut teostatakse Euroopa uurimismääruse täitmise käigus²¹⁰, võib selline olukord esineda ka muudel juhtudel. Teavitamine võib olla vajalik nt siis, kui Eesti pädev asutus kuulab enda siseriikliku menetluse raames pealt isikut, kes läheb teise liikmesriiki ja Eesti asutus soovib ning suudab isikut pealt kuulata selle teise riigi territooriumil ilma selle teise riigi asutuse tehnilise abita ning teebki seda. Kui lähtuda KrMS § 489⁴⁴ sõnastusest, siis ei peaks sellisel juhul teist liikmesriiki teavitama, kuid loogiline oleks, et seda tehakse. Ka EIO direktiivi art-s 31 ei sätestata seda, et teavitamine peaks toimuma üksnes EIO täitmise käigus esinevatel juhtudel. Seega jääb autorile arusaamatuks KrMS §-s 489⁴⁴ lg 1 sõnastus

---

²¹⁰ Kriminaalmenetluse seadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse (Euroopa uurimismääruse direktiivi ülevõtmine) seletuskiri. 442 SE, lk .

„kui Euroopa uurimismääruse täitmise käigus /.../“. Sellega on seatud põhjendamatult kitsamad piirid teavitamiseks, võrreldes EIO direktiivi art 31 lõikega 1.

Olukorras, kus teise liikmesriigi asutus kuulab või vaatab pealt isikut või seadet, mis asub Eesti territooriumil, ja ei vaja selleks Eesti asutuste tehnilist abi ning see riik on Eestit läbiviidavast toimingust teavitatud, kuid pealtkuulamine või -vaatamine ei ole Eesti samasuguses riigisiseses asjas lubatud, tuleb KrMS § 489⁴⁴ lg 3 järgi Eesti prokuratuuril teise riigi teavitusele vastata. Prokuratuur peab sellisel juhul viivitamata, kuid hiljemalt 96 tunni jooksul pärast teavituse saamist teisele liikmesriigile teada andma, et pealtkuulamine või -vaatamine ei ole lubatud või see tuleb lõpetada ning andmeid, mis on pealtkuulamise või -vaatamise käigus saadud sel ajal, kui pealtkuulata või -vaadata isik või seade asus Eestis, ei tohi kasutada või tohib kasutada üksnes prokuratuuri seatud tingimustel, märkides ära ka tingimuste põhjendused. Sama kord on sätestatud ka EIO direktiivi art 31 lg-s 3. A. Pere on leidnud, et sellises olukorras tekib küsimus, kas kirjeldatud teavituse saamisel peaks taotlema kohtult eraldi jälitusloa pealtkuulamiseks, sest Eestis on toimunud/toimumas või hakkab toimuma jälitustegevus. Ta on jõudnud järeldusele, et jälitusluba ei ole siiski vaja väljastada.²¹¹

Ka autor on seisukohal, et kirjeldatud juhul ei ole Eestis vaja jälitusluba välja anda. Kuigi Eesti saab KrMS § 489⁴⁴ lg 3 alusel keelata enda territooriumil toimuva pealtkuulamise või -vaatamise ning nimetatud tegevuse käigus saadud andmete kasutamise, ei ole Eesti riigil õigust ega pädevust sekkuda teise riigi menetlusse ning hakata otsustama selle üle, kas sealses menetluses on jälitustoiming vajalik ja õigustatud või mitte ning kas jälitustoimingu jaoks tuleb anda luba või mitte. Eesti asutustel ei ole selle otsustamiseks isegi vajalikke andmeid. Võrdluseks olukorras, kus teine liikmesriik esitab Eestile Euroopa uurimismääruse taotlusega viia Eestis läbi pealtkuulamine või -vaatamine, on selles vastavalt EIO direktiivi art 5 lg-le 1 kirjas ka määruse ese ja põhjus, menetluse esemeks oleva kuriteo kirjeldus, taotleva riigi asjakohased kriminaalõiguse sätted jm andmed ning üldjuhul on siis Eestil kohustus taotletud toiming läbi viia ja sellisel juhul tuleb väljastada selleks Eestis jälitusluba. Seega on autori arvates selge, et juhul, kus teise riigi teostatavaks pealtkuulamiseks või -vaatamiseks Eesti asutuste tehnilist abi ei vajata, Eestis jälitusluba väljastada vaja ei ole, ning seetõttu on autor seisukohal, et seda ei ole vaja ka kriminaalmenetluse seadustikus eraldi sätestada.

---

²¹¹ Pere, A., lk 30.

Seoses kõnealuse pealtkuulamisest või -vaatamisest teavitamisega on praktikas kerkinud küsimus, kas analoogset teavitamist peaks rakendama ka siis, kui tegemist on teistsuguse toiminguga – nt autole paigaldatud jälitusseadmega jälgimisega. Sarnaselt pealtkuulamisega esineb olukordi, kus nt Eestis on paigaldatud sõidukile jälitusseade, millega seda Eestis jälgitakse, kuid sõiduk läheb nt Läti territooriumile ja Eesti asutus soovib ning saab jälgimist seal edasi teostada ja ei vaja selleks Läti riigi tehnilist abi. Sellisel juhul oleks loogiline, et analoogselt KrMS § 489⁴⁴ sätestatule teavitatakse Läti pädevat asutust sõiduki jälgimisest Läti territooriumil. Hetkel ei ole selline olukord aga ühegi õigusaktiga reguleeritud ning riikide praktika on siinkohal erinev – mõni riik teavitab sarnasest juhtumist teist riiki enda initsiatiivil, mõni mitte. Kuna sarnases olukorras, kus on toimunud isiku pealtkuulamine teise riigi territooriumil, saab see teine riik otsustada, kas ja mil määral ning millistel tingimustel selle riigi siseriikliku õiguse järgi tohib pealt kuulanud riik toimingut käigus kogutud andmeid kasutada, oleks loogiline, et samasugune otsustusõigus kehtiks ka sõidukile paigaldatud jälitusseadmega kogutud andmete puhul. Tekib küsimus, et kas kirjeldatud juhul sõidukile paigaldatud jälitusseadmega kogutud andmete kasutamine ilma selle riigi, mille territooriumil andmete kogumine toimus, teavitamiseta ja selle riigi nõusolekuta saab üldse neid andmeid tõendina kasutada. Hetkel on need küsimused reguleerimata.

Lisaks EIO direktiivile on analoogne teavitamise regulatsioon, kus üks riik teostab isiku pealtkuulamist teise riigi territooriumil, mille tehnilist abi selleks ei vaja, ette nähtud ka MLA 2000 konventsiooni artiklis 20. Euroopa Liidu riikidest kasutatakse nimetatud korda Taani ja Iirimaaga, kuna neile ei kohaldu erinevalt teistest EL riikidest EIO direktiiv. Lisaks kasutatakse seda regulatsiooni koostöös Islandi ja Norraga. MLA 2000 teavitamise regulatsioon erineb EIO direktiivis ette nähtud teavitamise regulatsioonist selles osas, et selle puhul tuleb pealtkuulamist teostava riigi teatamise korral teate saanud riigil sellele alati vastata: pärast teate kättesaamist tuleb viivitamata ja hiljemalt 96 tunni jooksul pealtkuulamist teostavale riigile teada anda, kas toimingut lubatakse teostada või jätkata, vajadusel lisades enda poolt selleks lisatingimused, või nõutakse toimingut lõpetamist. Teate saanud riik võib vajadusel seda 96 tunni pikkust tähtaega pikendada pealtkuulamist teostava riigi nõusolekul 8 päevani, selleks et viia läbi siseriiklik menetlus, mille käigus tehakse kindlaks, kas pealtkuulamine on lubatav või mitte. EIO direktiivi teatamise korra puhul tuleb riigil, kes saab teate pealtkuulamise kohta tema territooriumil, sellele vastata üksnes siis, kui toiming ei ole lubatud. Hetkel kehtiv teavitamise regulatsioon, mis on sätestatud KrMS §-

s 489⁴⁴, MLA 2000 alusel toimuvat teavitamist ei reguleeri, seega siseriiklikud sätted selles osas puuduvad.

Kolmandate riikidega vastastikuse abistamise käigus toimuva pealtkuulamise osas sarnast teavitamise korda ei eksisteeri. Nt juhul kui Eesti asutus kuulab pealt isikut, kes läheb Vene Föderatsiooni territooriumile, ja asutus saab seda isikut edasi pealt kuulata Venemaa tehnilise abita, siis ei pea Venemaa asutusi pealtkuulamisest teavitama, sest ei üle ühtegi õigusakti, mis seda ette näeks.

Lähtudes eeltoodust, vajab KrMS §-s 489⁴⁴, sätestatud üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamisest ja -vaatamisest teavitamise kord muutmist, kuna see on ebaselge ja ei vasta tegelikule olukorrale. Ettepanekud selleks teeb autor töö järgmises peatükis.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

1. Autor jõudis kirjandust ja õigusakte ning kohtupraktikat analüüsid järeldusele, et jälitustoimingust teavitamine on isikute põhiõiguste tagamise seisukohast ülioluline ja peaks leidma aset alati, kui ei esine kaalukamaid huvisid, mida teavitamata jätmisega kaitsta tuleb.

Praktikas ei ole Eesti asutusel võimalik vastavalt kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud korrale isikuid abistamistaotluse alusel tehtud jälitustoimingust alati teavitada, sest puuduvad selleks vajalikud andmed. Kuna see on aga probleem põhiõiguste seisukohalt, siis ei saa sellest mööda vaadata. Autor leiab, et üheks lahenduseks võiks olla see, et asutus küsib jälitustoimingu taotlenud riigilt andmed isikute kohta, keda teavitada tuleks. Autor on seisukohal, et see ei ole aga kõige parem lahendus, sest toob kaasa topelt koormuse, kus üks riik peab kõigepealt küsima teiselt riigilt teavitamist vajavate isikute andmed, teine riik peab need välja selgitama ja seejärel küsivale riigile edastama ning lõpuks peab see esimene riik teavitama hakkama. See ahel on liiga pikk ja sellele kuluks tõenäoliselt ka palju aega.

Autori arvates on parem lahendus see, kui isikuid teavitab selle riigi asutus, kes esitas taotluse jälitustoimingu tegemiseks. Taotlenud riigil on olemas andmed, mille pinnalt otsustada, keda on

vaja ja üldse tohib teavitada, ning selle riigi ametnikud saavad teavitama asuda kohe, ilma mingi info küsimise ja vahendamise etapita. Kuigi erinevate riikide õigusaktid reguleerivad isikute jälitustoimingust teavitamist erinevalt, tulenevad miinimumnõuded isikute kaitseks EIÕK-st ja EIK praktikast ning seetõttu on vähemalt EIÕK-ga liitunud riikide puhul miinimumnõuded tagatud, olenemata Eesti siseriiklikust teavitamise regulatsioonist. Vastastikuse abistamise raames saab jälitustoiminguid teha ka kahepoolsete välislepingute alusel. Enamik kahepoolsetest lepingutest, mille Eesti on sõlminud ja mida realselt vastastikuseks abistamiseks kriminaalmenetluses kasutatakse, on riikidega, kes ei ole liitunud EIÕK-ga²¹². Pakutud lahendust ei saa kasutada koostöö puhul nende riikidega, sest kui jätta jälitustoimingust teavitamine nende riikide asutuste ülesandeks, ei pruugi isikute põhiõigused piisavalt kaitstud olla, sest nende teavitamise reeglid võivad olla oluliselt madalamal tasemel. Autorile teadaolevalt praktikas nende riikidega vastastikuse abistamise käigus jälitustoiminguid eriti läbi ei viida. Kui selline olukord siiski aset leiab, saab Eesti vastavalt KrMS §-le 126¹³ isikuid ise tehtud jälitustoimingust teavitada, vajadusel selleks eelnevalt teiselt riigilt andmeid küsides.

Lähtudes eeltoodust, on autor seisukohal, et kriminaalmenetluse seadustikku tuleb täiendada eraldiseisva normiga, mille kohaselt saaksid Eesti õiguskaitseasutused teavitada puudutatud isikuid neil juhtudel, kus jälitustoiming on tehtud Eesti õigusabipalve alusel teises riigis, ja mille kohaselt teise riigi palvel Eestis tehtud jälitustoimingu puhul teavitab isikuid õigusabitaotluse esitanud riigi asutus.

Seega teeb autor ettepaneku muuta kehtivat kriminaalmenetluse seadustikku *de lege ferenda*:

- luua KrMS 19. peatüki 3. jakku paragrahv 472¹, mille sõnastus on järgmine:

„(1) Abistamistaotluse alusel Eestis läbi viidud jälitustoimingust teavitamisel ei kohaldata käesoleva seadustiku §-s 126¹³ sätestatud jälitustoimingust teavitamise korda. Jälitustoimingust teavitatakse abistamistaotluse esitanud riigi õiguse alusel ja korras. Eesti jälitusasutus osaleb teavitamises vaid teise riigi taotlusel.

---

²¹² Riigid, kellega on Eestil kahepoolne leping, kuid kes ei ole EIÕK osalised: Valgevene Vabariik, Hiina Rahvavabariik, Kasahstani Vabariik, Ameerika Ühendriigid.

(2) Eesti abistamistaotluse alusel teises riigis tehtud jälitustoimingust teavitab Eestis jälitustoiminguks loa taotlenud asutus vastavalt käesoleva seadustiku paragrahvile 126¹³.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud ei kohaldata, kui jälitustoiming on tehtud kahepoolse välislepingu alusel esitatud abistamistaotluse alusel.“

2. Kehtiv piiriülese jälgimise regulatsioon KrMS §-s 472 on ebaselge: ei ole aru saada, milline osa sellest reguleerib Eesti asutuste taotletavat piiriülest jälgimist ning millised sätted kohalduvad välisriigi taotletavale, Eestis läbi viidavale piiriülesele jälgimisele. Lisaks on sätestamata, millal tuleks Eesti Vabariigil välja anda luba jälitustoiminguks, kui välisriigi taotletav piiriülene jälgimine toimub edasilükkamatul juhul. Samuti on ebaselge, kas ja millisel määral kohaldub KrMS §-s 472 sätestatu lisaks Schengeni konventsioonile teistel õiguslikel alustel läbi viidavale piiriülesele jälgimisele.

Seega teeb autor ettepaneku muuta kehtivat kriminaalmenetluse seadustikku *de lege ferenda*:

- Muuta KrMS § 472 ja sõnastada see järgmiselt:

„(1) Eestile siduva välislepingu või konventsiooni alusel on lubatud teise riigi ametnikel, kes jälgivad oma riigis isikut, jätkata jälgimist Eesti territooriumil, kui nende poolt on eelnevalt esitatud õigusabitaotlus ja prokuratuur on andnud selle alusel loa piiriüleseks jälgimiseks. Loaga võivad olla seotud lisatingimused.

(2) Eestile siduva välislepingu või konventsiooni alusel on Eesti pädeva asutuse ametnikel, kes jälgivad Eesti territooriumil isikut, jätkata jälgimist teise riigi territooriumil, kui viimane on andnud eelnevalt esitatud õigusabitaotluse põhjal loa piiriüleseks jälgimiseks.

(3) Eestis on piiriülese jälgimise taotlust teisele riigile pädev esitama Riigiprokuratuur, edasilükkamatutel juhtudel võib taotluse esitada ringkonnaprokuratuur. Loa Eestile esitatud piiriülese jälgimise taotluse rahuldamise kohta annab Riigiprokuratuur. Taotluse rahuldamine võib olla seotud tingimustega.

(4) Kui eriti tungival põhjusel ei ole eelnevalt võimalik luba taotleda, võib piiriülest jälgimist alustada enne selleks asukohariigilt loa saamist 18.12.1997 koostatud Tolliasutuste vastastikuse abi ja koostöö konventsiooni artikkel 21 lõikes 2 sätestatud korras ja 19.06.1990 allakirjutatud

konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta, artikkel 40 lõikes 2 sätestatud korras.

(5) Kui Eesti pädevat asutust on teavitatud käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud edasilükkamatust piiriülesest jälgimisest, väljastab prokuratuur jälitustoiminguks loa või keeldub selle andmisest 5 tunni jooksul alates piiri ületamisest.

(6) Kui käeoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud edasilükkamatul juhul on piiriülest jälgimist alustatud enne selleks asukohariigilt loa saamist, tuleb viivitamata:

- 1) teavitada piiriületamisest selle riigi pädevat asutust, kelle territooriumil jälgimist jätkatakse;
- 2) esitada lõigete 1 või 2 kohaselt õigusabitaotlus, milles põhjendatakse eelneva loata piiriületamist.

(7) Piiriülesel jälgimisel:

- 1) järgitakse asukohariigi seadusi ja võimuesindajate juhiseid;
- 2) kantakse kaasas piiriülest jälgimist lubavat dokumenti, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatud juhul;
- 3) asukohariigi pädeva ametiasutuse nõudmisel tõendatakse tegutsemist ametiülesannete täitmiseks;
- 4) võib ametirelva kanda ainult asukohariigi nõusolekul ja kasutada seda üksnes enesekaitseks;
- 5) on keelatud siseneda eravaldusse või muusse avalikuks kasutamiseks mitte ettenähtud kohta;
- 6) on keelatud jälgitavat isikut kinni pidada või vahi alla võtta;
- 7) teavitatakse asukohariigi pädevat õigusasutust igast jälgimistoimingust ja asukohariigi pädeva õigusasutuse nõudmisel peab jälgimist teostav ametnik ilmuma selgitusi andma;
- 8) tuleb asukohariigi pädeva õigusasutuse taotlusel osutada abi kriminaalmenetluse läbiviimisel asukohariigis.

(7) Piiriülene jälgimine lõpetatakse:

- 1) selle toimingu eesmärgi saavutamisel;
- 2) asukohariigi nõudmisel;
- 3) kui piiriüleseks jälgimiseks ei ole asukohariigilt saadud luba 5 tunni jooksul arvates piiri ületamisest.“

3. KrMS §-s 489⁴⁴ ette nähtud üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamisest ja -vaatamisest teatamise regulatsiooni, mis reguleerib juhtumeid, kus isik, kelle suhtes toiming läbi viiakse, asub teise liikmesriigi territooriumil ja selle riigi tehniline abi ei ole

toimingu korraldamiseks vajalik, sõnastus ei ole korrektne ja tegelikkusele vastav. Praegu saab nimetatud korda kehtiva paragrahvi sõnastuse järgi kohaldada üksnes EIO täitmisel, kuid see peaks reguleerima kõiki juhtumeid, kus esineb samasugune olukord, kus isik asub EL liikmesriigi territooriumil, kelle tehnilist abi toiminguks ei vajata.

Lisaks on sarnane kord ette nähtud MLA 2000 konventsioonis. Selle järgi tuleb pealtkuulamist teostavale riigile erinevalt EIO direktiivi teavitamise korrast vastata ka sellisel juhul, kui riik, kelle territooriumil toimingut läbi viiakse, pealtkuulamisega nõustub. Nimetatud teavitamise korda reguleerivaid sätteid hetkel kriminaalmenetluse seadustikus ei ole. Autor on seisukohal, et KrMS § 489⁴⁴ peaks olema kohaldatav ka MLA 2000 konventsioonis ette nähtud juhtudel pealtkuulamisest teavitamisele.

Lähtudes eelnevast, teeb autor ettepaneku muuta kehtivat kriminaalmenetluse seadustikku *de lege ferenda*:

- Paragrahv 489⁴⁴ muuta ja sõnastada järgmiselt:

„(1) Kui Eestis on antud käesoleva seadustiku § 126⁷ alusel luba üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamiseks või -vaatamiseks isiku või seadme suhtes, kes või mis asub Euroopa Liidu liikmesriigi või Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooniga ühinenud riigi (edaspidi *teavitatud riik*) territooriumil, kelle tehniline abi ei ole pealtkuulamise või -vaatamise korraldamiseks vajalik, teavitab prokuratuur selle riigi pädevat asutust pealtkuulamisest või -vaatamisest:

- 1) enne pealtkuulamist või -vaatamist, kui prokuratuur teab pealtkuulamise või -vaatamise loa taotlemise ajal, et pealtkuulata või -vaadata isik või seade asub sel hetkel või pealtkuulamise või -vaatamise ajal teavitatud riigi territooriumil;
- 2) pealtkuulamise või -vaatamise ajal või viivitamata pärast pealtkuulamist või -vaatamist, kui prokuratuur on saanud teavet selle kohta, et pealtkuulata või -vaadata isik või seade asub või asus pealtkuulamise või -vaatamise ajal teavitatud riigi territooriumil.

(2) Euroopa Liidu liikmesriigi (välja arvatud Taani ja Iirimaa) teavitamisel kasutatakse Euroopa uurimismääruse direktiivi C lisas esitatud vormi. Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise

kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooni artikli 20 alusel toimuval teavitamisel edastatakse järgmised andmed:

- 1) pealtkuulamiskorralduse teinud asutuse andmed;
- 2) kinnitus selle kohta, et kohtueelse menetluse raames on välja antud seaduslik pealtkuulamiskorraldus;
- 3) andmed pealtkuulamise subjektiks oleva isiku tuvastamiseks;
- 4) andmed uuritava kuriteo kohta;
- 5) pealtkuulamise eeldatav kestus.

(3) Kui teavitatud riigi pädev asutus teavitab prokuratuuri, et pealtkuulamine või -vaatamine ei ole teavitatud riigis samasuguses riigisiseses asjas või Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooni artiklis 2 nimetatud põhjustel lubatud, siis prokuratuur:

- 1) lõpetab pealtkuulamise või -vaatamise teavitatud riigi territooriumil ning
- 2) ei kasuta tõendina teavet, mis on saadud pealtkuulamise või -vaatamise tulemusel ajal, kui pealtkuulataav või -vaadataav isik või seade asus teavitatud riigi territooriumil, välja arvatud teavitatud riigi pädeva asutuse seatud tingimustel, mida teavitatud riik on põhjendanud.

(4) Kuni Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooni artikli 20 alusel pealtkuulamisest teavitatud riik ei ole vastu võtnud käesoleva paragrahvi lõike 3 punktides 1 ja 2 nimetatud otsust, võib Eesti pädev asutus:

- 1) jätkata pealtkuulamist ja
- 2) ei või kasutada pealtkuulamisest saadud andmeid, välja arvatud siis, kui asjaomased riigid on kokku leppinud teisiti või esineb vajadus ära hoida vahetu ja suur oht avalikule julgeolekule. Viimasel juhul informeeritakse teavitatud riiki andmete sellisest kasutamisest ja põhjustest.

(5) Kui teine riik on teavitanud prokuratuuri üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamisest või -vaatamisest isiku või seadme suhtes, kes või mis asub Eesti territooriumil, ning kui pealtkuulamine või -vaatamine ei ole Eestis samasuguses riigisiseses asjas või Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooni artiklis 2 nimetatud põhjustel lubatud, annab prokuratuur viivitamata, kuid hiljemalt 96 tundi pärast teavituse saamist selle esitanud riigile teada, et:

- 1) pealtkuulamine või -vaatamine ei ole lubatud või see tuleb lõpetada ning

2) andmeid, mis on pealtkuulamise või -vaatamise tulemusel saadud ajal, kui pealtkuulata või -vaadata isik või seade asus Eesti territooriumil, ei tohi kasutada või tohib kasutada prokuratuuri seatud tingimustel, märkides nimetatud tingimuste põhjendused.

(6) Kui prokuratuuri teavitati Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooni artikli 20 alusel, annab prokuratuur pealtkuulavale või -vaatavale riigile vastuse ka siis, kui pealtkuulamist või -vaatamist lubatakse teostada või jätkata. Vajadusel märgitakse vastuses ära pealtkuulamise või -vaatamise tingimused.

(7) Kui prokuratuuri teavitati Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooni artikli 20 alusel, võib prokuratuur taotleda pealtkuulamist teostavalt riigilt esialgse 96 tunnise vastamise tähtaja pikendamist kuni kaheksa päevani, esitades koos taotlusega tähtaja pikendamise põhjendused. Tähtaja pikendamise korral viib prokuratuur läbi siseriikliku menetluse, et välja selgitada, kas pealtkuulamine on lubatud, ja annab pealtkuulamist teostavale riigile käesoleva paragrahvi lõike 5 punktides 1 ja 2 ette nähtud korras teada, kas:

1) pealtkuulamine on lubatud ja seda võib teostada või jätkata, märkides vajadusel tingimused, mida tuleb järgida samalaadse siseriikliku juhtumi korral;

2) pealtkuulamine ei ole lubatud või see tuleb lõpetada ning andmeid, mis on pealtkuulamise või -vaatamise tulemusel saadud ajal, kui pealtkuulata või -vaadata isik või seade asus Eesti territooriumil, ei tohi kasutada või tohib kasutada prokuratuuri seatud tingimustel, märkides nimetatud tingimuste põhjendused.“

Kuigi autori hinnangul oleks kirjeldatud teavitamist vaja rakendada ka muude sarnaste toimingute puhul, kus teise liikmesriigi tehnilist abi toiminguks ei vajata, nt autodele paigaldatud jälgimisseadmetega jälgimise puhul, on autor seisukohal, et seda korda ei saa kehtestada siseriiklikult, vaid see vajaks riikidevahelist kokkulepet ja ühtset regulatsiooni. Kuna mõned riigid teavitavad juba praegu sellistel juhtudel teist riiki läbiviidavast toimingust, siis usub autor, et lähitulevikus praktikat ühtlustatakse ja viiakse õiguskorda sisse ka vajalikud täiendused.

KOKKUVÕTE

Tänu ühiskonna kiirele arengule ja globaliseerumisele on järjest kasvanud ja kasvab piiriülene kuritegevus, mille vastu võitlemisel on suur roll rahvusvahelisel koostööl, sealhulgas riikidevahelisel vastastikusel abistamisel kriminaalasjades. Nii nagu kogu rahvusvaheline koostöö, põhineb ka vastastikune abistamine kriminaalasjades mitmetel õigusaktidel, mida vastavalt vajadusele ja muutustele ühiskonnas pidevalt kaasajastatakse. Lisaks reguleerivad vastastikust abistamist kriminaalasjades siseriiklikud seadused. Selleks, et rahvusvaheline võitlus kuritegevuse vastu oleks kiire ja tõhus, peab seda reguleeriv õiguskord olema selge ja täpne ning ei tohi sisaldada vastuolusid.

Ühiskonna ja tehnoloogia areng on kaasa toonud uued ja lihtsamad võimalused jälgimiseks ning seetõttu kogutakse kriminaalmenetluses, k.a vastastikuse abistamise käigus vajadusel andmeid jälitustoimingutega. Jälitustegevus on küll tõendite kogumiseks üks tulemuslikumaid, kuid samuti ka enim isikute põhiõigusi riivavaid tegevusi, seega tohib seda läbi viia üksnes *ultima ratio* põhimõttel, st et jälitustoiminguid on lubatud läbi viia vaid viimasel võimalusel. Jälitustoiminguid tehakse varjatult ja nende käigus sekkutakse alati isikute privaatsfääri ning riivatakse nende põhiõiguseid.

Kuna isikul puudub jälitustoimingu salajasuse tõttu võimalus kohe, teatud juhtudel aga ka üleüldse teada saada tema kohta toiminguga kogutavatest andmetest, siis ei saa ta oma õiguste ja vabaduste kaitsmiseks kohtusse pöörduda. Seega on oluline isiku teavitamine tema suhtes läbi viidud jälitustoimingust, samuti kolmandate isikute teavitamine, kui nende perekonna- või eraelu puutumatus toimingu käigus oluliselt riivati. Lisaks on teavitamine oluline ausa ja õiglase kohtumenetluse, sh kaitseõiguse tagamise seisukohalt. Jälitustoimingust teavitamist peetakse ka oluliseks preventiivseks kaitsemeetmeks jälitustegevuse kuritarvitamise vastu.

Enamikke põhiõigusi ja -vabadusi tohib seaduses ette nähtud juhtudel piirata. Nii on lubatud ka isikule jälitustoimingust teavitamata jätta ning selle käigus kogutud tõendid tutvustamata jätta, kui eksisteerivad seaduses ette nähtud kaalukamad huvid, mille kaitsmine on olulisem. Siinkohal on tähtis põhjalikult kaaluda, kumb on tähtsam – kas isiku õigus jälitustoimingust teada saada või kaitsta muid konkureerivaid õigushüvesid.

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, kas ja millised takistused esinevad õigusabitaotluste alusel tehtavate jälitustoimingute käigus lähtuvalt kriminaalmenetluse seadustiku kehtivast regulatsioonist, mis on nimetatud valdkonnas kohati ebaselge ja puudulik. Töö põhines kahel hüpoteesil. Esiteks väitis autor, et õigusabitaotluste alusel tehtavate jälitustoimingute puhul ei ole võimalik täita kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud jälitustoimingust teavitamise regulatsiooni. Teiseks püstitas autor hüpoteesi, et KrMS §-s 472 sätestatu ei ole piisavalt selge määratlemaks, milline osa sellest reguleerib Eesti poolt taotletavat piiriülest jälgimist ning milline osa Eesti poolt välisriigi taotlusel läbi viidavat piiriülest jälgimist. Samuti ei sisalda nimetatud säte tähtaega, mille jooksul tuleks prokuratuuril anda luba jälitustoiminguks edasilükkamatul juhul toimuva piiriülese jälgimise puhul.

Mõlemad hüpoteesid leidsid kirjanduse, õigusaktide, nende kommentaaride ja seletuskirjade ning siseriikliku ja EK ning EIK praktika analüüsi põhjal kinnitust.

Teise riigi õigusabitaotluse alusel Eestis läbi viidud jälitustoimingust ei ole alati võimalik isikuid teavitada vastavalt kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud korrale – selleks puuduvad toiminguteinud asutusel sageli andmed teavitamist vajavate isikute kohta. Samuti ei ole ametnikel, kes ei vii ise läbi uurimist, mille käigus jälitustoiming tehti, teadmisi, mille pinnalt otsustada, kas ja keda teavitama peaks ning millistel juhtudel seda üldse teha tohiks, ilma et kahjustataks teisi huvisid, mille kaitsmine võib olla olulisem kui jälitustoimingust teada saamise vajadus.

Isikute jälitustoimingust teavitamine peaks ülaltoodud põhjustel üldjuhul siiski üldjuhul aset leidma. Seega on autor seisukohal, et nimetatud olukorra lahendamiseks on vaja luua kriminaalmenetluse seadustikku eraldi regulatsioon õigusabitaotluste täitmise käigus tehtud jälitustoimingutest teavitamise kohta – selle alusel toimuks teavitamine vastavalt toiminguteinunud riigi korrale ja teavitajaks oleks toiminguteinunud asutus, mitte jälitustoiminguteinunud riigi asutus. Seda korda ei saa aga rakendada koostöö käigus nende riikidega, kes ei ole ühinenud EIÕK-ga, sest vastasel juhul ei pruugi olla tagatud EIÕK-s ette nähtud ja EIK poolt välja toodud miinimumnõudes isikute õiguste kaitseks.

Teiseks jõudis autor järeldusele, et kriminaalmenetluse seadustikus olev piiriülese jälgimise regulatsioon on ebaselge: sellest on raske aru saada, milline osa reguleerib Eesti taotletud teises

riigis tehtavat toimingut, ning milline osa vastupidiselt teise riigi taotlusel Eestis läbiviidavat piiriülest jälgimist. Samuti ei ole kehtiva regulatsiooni puhul selge, kas see kohaldub ka teistele juhtudele lisaks Schengeni konventsiooni alusel läbiviidavatele toimingutele. Autor teeb ettepaneku nimetatud korra muutmiseks, selleks et nimetatud regulatsiooni sõnatus oleks täpne ja selge ning seda saaks kohaldada kõikidele piiriülese jälgimise juhtumitele. Samuti teeb autor ettepaneku lisada kõnealusesse paragrahvi tähtaeg prokuratuuri loa väljastamiseks edasilükkamatul juhul toimuva piiriülese jälgimise korral.

Lisaks jõudis autor analüüsi käigus järeldusele, et muutmist vajab ka kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite pealtkuulamisest ja -vaatamisest teavitamise kord, sest selle kasutamist on põhjendamatult piiratud üksnes EIO täitmise käigus ette nähtud juhtudele. Nimetatud korda saab kasutada ja peaks kasutama kõigil juhtudel, kus pealtkuulamist või -vaatamist viiakse läbi isiku või seadme suhtes, kes või mis asub EL liikmesriigi või Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsiooniga ühinenud riigi territooriumil ja kelle tehnilist abi toiminguks ei vajata. Kuigi autor leiab, et sarnast teavitamist oleks vaja rakendada ka nt sõidukitele paigaldatud jälgimisseadmetega jälgimise puhul, on autor seisukohal, et seda korda ei saa kehtestada siseriiklikult, vaid see vajaks riikidevahelist kokkulepet ja ühtset regulatsiooni.

Käesolevas töö uudsus seisneb selles, et töös käsitleti praktikas esinevaid küsimusi ja probleeme. Kuna püstitatud hüpoteesid leidsid töö käigus kinnitust, pakub autor vastavalt seatud eesmärgile töö viimases alapeatükis järelduste põhjal lahendused ettepanekutena kriminaalmenetluse seadustiku muutmiseks *de lege ferenda*. Pakutud muudatused aitavad teha õigusabitaotluste alusel tehtavate jälitustoimingute regulatsiooni selgemaks ja praktikale vastavaks. See aitab omakorda kaasa tõhusamale piiriülesele võitlusele kuritegevuse vastu ning aitab tagada isikute põhiõiguste kaitse.

ПРЕПЯТСТВИЯ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНЫХ ДЕЙСТВИЙ В ХОДЕ ИСПОЛНЕНИЯ ХОДАТАЙСТВ ОБ ОКАЗАНИИ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ

Резюме

Глобализация и постоянный рост движения людей и отмена пограничного контроля на Шенгенской территории создали благоприятные условия для международной торговли и коммерческих сделок, но предоставили также и новые возможности для трансграничной преступности. Также все больше и больше ездят за пределы Европейского Союза. Постоянно растущая международная преступность влечёт с собой рост использования межгосударственной правовой защиты по уголовным делам, а также международный контроль и сотрудничество в борьбе с преступностью. Итак, при создании и сохранении мира и безопасности в государствах значимая роль имеет, помимо внутригосударственной работы, также и международное сотрудничество. Постоянно обновляются правовые рамки на основании которых состоит сотрудничество – принимаются новые положения и директивы. Заключаются новые договора и присоединяются к конвенциям. В последние десятилетия члены-государства ЕС увеличили свои усилия в борьбе с организованной преступностью, терроризмом и нелегальной миграцией, поскольку именно такие преступления пресекают больше всего граница государств. Нужда более тесного сотрудничества крайне важна для того, чтобы избежать тяжкие преступления и достигнуть быстрого и эффективного реагирования на них.

Поскольку в обществе постоянно происходят изменения, то в связи с этим также постоянно изменяются внутригосударственные правовые акты, которые должны сосчитываться с международными правовыми актами и эффективно поддерживать трансграничное сотрудничество. Проблема исследования настоящей магистерской диссертации заключается в том, что проведение на территории Эстонской Республики оперативно-розыскных действий и ходатайства о проведении оперативно-розыскных действий у зарубежного государства в уголовно-процессуальном кодексе достаточно ясно и основательно регулировано. Доминирует неясная обстановка. Поскольку с одной стороны необходимо бы соблюдать внутригосударственные правовые акты, с другой стороны необходимо бы исходить из, например, регуляции Европейского положения о следствии. В практике всё-таки обоих требований выполнять не имеется возможности и исполнителям

ходатайства не всегда ясно, в какой мере и из каких правовых актов следовало бы исходить. Также часть регуляции является не полной давая только общие ориентиры, не уточняя необходимые подробности.

Описанная ситуация может ставить препятствия для ходатайства и проведению оперативно-розыскных действий, в связи с чем может пострадать быстрая и эффективная борьба с трансграничной преступностью. Также, из-за неясности регуляции могут быть нарушены права лиц, по отношению которых оперативно-розыскные действия проводятся.

Актуальность настоящей диссертации подтверждает обстоятельство, что в данный момент в Эстонии идет второй этап ревизии уголовно-процессуального права, в рамках которого имеются, среди прочего, доказательства, что имеются множественные препятствия при проведении оперативно-розыскных действий. Во время составления настоящей диссертации в ходе ревизии еще не дошли дальше согласования намерения разработки и сбора мнений. Несмотря на множественные магистерские диссертации, связанные с оперативно-розыскной деятельностью или сотрудничеством в области уголовного розыска, тему осуществления оперативно-розыскной деятельности в ходе оказания взаимной правовой помощи до настоящего времени не рассматривали.

Исходя из проблемы, целью автора при составлении настоящей диссертации является выяснить, имеются ли и какие препятствия наблюдаются при осуществлении оперативно-розыскной деятельности проводимых на основании ходатайств об оказании правовой помощи. Работа основывается на двух гипотезах:

1. При оперативно-розыскных действиях, осуществляемых на основании Европейского положения о следствии и других ходатайств об оказании правовой помощи в Эстонской Республике, а также при ходатайствах Эстонской Республики о проведении оперативно-розыскных действий в зарубежном государстве, не имеется возможности выполнять предусмотренную в Уголовно-процессуальном кодексе регуляцию об информировании об оперативно-розыскной деятельности.
2. Регуляция ст. 472 Уголовно-процессуального кодекса не ясная, оставляя не определенной, когда Эстонской Республике следовало бы предоставить разрешение на оперативно-розыскную действие если трансграничное слежение на территории

Эстонии осуществляется в не отлагаемом случае на основании главы 40 Шенгенской конвенции. Также неясно, какие положения регулируют трансграничную слежение о которой ходатайствует Эстония, и какие трансграничную слежение осуществляемой Эстонией по ходатайству зарубежного государства.

Настоящая диссертация сосредотачивается на осуществление оперативно-розыскных действий на основании ходатайство об оказании правовой помощи, и на возможные препятствия в ходе исполнения этого. Направление и исполнение ходатайства об оказании правовой помощи является частью международного сотрудничества в области уголовного розыска.

Международное правовое сотрудничество развивается уже в течении столетий и представляет из себя сотрудничество между государствами. На сегодняшний день значение международного сотрудничества в области уголовного розыска величье чем, когда лиду раньше. Во времени оно сильно развивалось и состоятельность принципов, характеризующих международное сотрудничество зависит от формы конкретного сотрудничества и с этого, из какой правовой регуляции исходят в определенный момент. В правовом сотрудничестве между странами-членами ЕС исходят из принципа взаимного признания, согласно которому ходатайствующее и исполняющее государство имеют право общаться друг с другом для обмена информации и документов напрямую. Международное сотрудничество в области уголовного производства осуществляется на основании международных договоров, конвенций и прав ЕС. Отсутствие их с определенным государством не является все-таки основанием для отказа. В таком случае представляется и исполняется ходатайство на основании положений уголовно-процессуального кодекса.

Международное сотрудничество в уголовном производстве регулирует глава 18 УПК, част 8 предусматривает отдельные положения только для сотрудничества с челами-государствами ЭС. Понятие международного сотрудничества излагается в уголовно-процессуальном кодексе через такую деятельность, определяя, что международное уголовно-процессуальное сотрудничество охватывает выдачу иностранному государству, исполнение приговора суда иностранного государства, перенимание и

передачу начатого уголовного производства, сотрудничество с Международным уголовным судом и Евроюст, и цессию члену-государству ЕС. В настоящей диссертации автор рассматривает подробнее из видов международного сотрудничества только взаимную помощь государств по уголовным делам.

Главной целью взаимной помощи является обстоятельство, что ходатайствующее государство получило бы из зарубежного государства доказательства для своего внутригосударственного производства. Обычно ходатайствующее государство просит помощи для определенной конкретной мере (или желает достижения какого-нибудь определенного результата) и исполняющее государство исполняет, оказывая помощь, представленную ему просьбу согласно условиям и процедурным правилам, действующим в его государстве. В основном для этого необходимо направить ходатайство об оказании правовой помощи. При исполнении ходатайства об оказании правовой помощи всегда исходят из регуляции уголовно-процессуального кодекса, но по ходатайству зарубежного государства разрешается из процессуальных норм, которые от этого отличаются, если это не противоречит правовым принципам Эстонии.

Развитие общества и технологии привлекло с собой новые и более легкие возможности для скрытого наблюдения, и поэтому в ходе уголовного производства, в том числе также и в ходе взаимной помощи, собирают данные оперативно-розыскными действиями, например, использованием информаторов и секретных агентов, скрытое подслушивание информации, скрытое наблюдение и т.п. Оперативно-розыскная деятельность является одним из самым результативным при сборе доказательств, но также одна из более затрагивающим основные права людей действием. Итак, оперативно-розыскные действия можно осуществлять только по принципу *ultima ratio*, те есть только тогда, когда сбор доказательств другими процессуальными действиями исключено или значительно затруднено. Оперативно-розыскные действия осуществляю скрыто и в ходе их осуществления всегда вмешиваются в приватную сферу людей и затрагивают основные права лиц. С одной стороны, розыскной деятельностью затрагивают на какое-то конкретное основное право лица, например, неприкосновенность квартиры, секрет информации, передаваемой через средства дальней коммуникации и т.д. С другой стороны, оперативно-розыскной деятельностью ограничивают возможность реализации

и защиты основных прав, т.е. право обращения в суд, тем, что из-за секретности оперативно-розыскной деятельности человек не узнает о нарушении своих основных прав. Кроме этого оперативно-розыскной деятельностью ограничивают право лица на самоопределение.

Из-за секретности оперативно-розыскной деятельности существует великая опасность самоволия и поэтому существенно иметь ясные и детальные правила для оперативно-розыскных действий. Вся регуляция оперативно-розыскной деятельности, в том числе предоставление разрешений, порядок проведения, а также контроль над оперативно-розыскной деятельностью должны быть строго и ясно регламентированы.

Осуществлением оперативно-розыскной деятельности всегда ограничиваются многие основные права лиц. В Европе основные права и свободы защищают: 1) конституционные акты и институты самих государств; 2) международные правовые акты и системы, из которых основными являются уместные договора ООН и системы надзора над этими, Европейская конвенция о защите прав и основных свобод человека, Европейский суд по правам человека, а также прочие уместные акты Европейского совета, и кроме того Хартия основных прав Европейского Союза. Эстонская Республика участвует во всех них.

Поскольку у человека отсутствует из-за секретности оперативно-розыскной деятельности сразу, а в некоторых случаях вообще, знать о собирающемся действием по его отношении данных, то у него не имеется возможности обратиться в суд за защитой его прав и свобод. Предположением реализации прав обращения в суд, а также реализации права самоопределения является обстоятельство, что человек узнает об оперативно-розыском действии. Итак, информирование человека о проводимой о проведенной по его отношении оперативно-розыскной деятельности имеет очень существенное значение, также является существенным информирование третьих лиц, если неприкосновенность их семейной или частной жизни существенно затронули в ходе таких действий. Так как при установленных законом случаях можно ограничивать большинство основных прав и свобод, информирование о оперативно-розыскной деятельности не является абсолютным и можно оставить не ознакомленными собранные

ходе действия доказательства, если существуют предусмотренные законом весомые интересы, защита которых более существенное. При этом важно тщательно взвесить, что важнее – право человека знать об оперативно-розыскном действии или другие конкурирующие правовые интересы.

Поскольку одной гипотезой диссертации связана с проблематикой извещения о проводимой на основании ходатайств о правовой помощи оперативно-розыскных действиях, то автор диссертации дает детальный обзор о важности извещения о оперативно-розыскных действиях, основываясь как на правовую литературу, так и на практику Государственного суда, Европейского суда и Европейского суда по правам человека.

Требование об информировании об оперативно-розыскном действии исходит из ч. 3 ст. 44 Конституции в совместном влиянии с ч. 2 ст. 13, ст. 14 и ч. 1 ст. 1. Из статей Европейской конвенции о защите прав и основных свобод человека не информирование без легитимной основы нарушает установленное в ст. 8 право уважения частной и семейной жизни каждого, и предусмотренное ст. 13 право каждого на эффективное правовое средство защиты. Кроме этого информирование является существенным с точки зрения ст. 6, поскольку информирование о оперативно-розыскном действии и ознакомление лица, по отношению которого была действие проведена, с собранными в ходе этого доказательствами, поможет обеспечить право лица на справедливое судебное производство. Из статей Хартии основных прав Европейского Союза информирование об оперативно-розыскном действии связано со ст. 7, которое устанавливает право тайны частной и семейной жизни. Дома и передаваемых сообщений, со ст. 8 согласно которому каждый имеет право на защиту его частных данных, со ст. 47 которая предусматривает право на эффективное и справедливое судебное рассмотрение, и со ст. 48 которая устанавливает кроме презумпции невинности также и право на защиту лица. Регуляция извещения об оперативно-розыскных действиях между государствами до сих пор не гармонизирована, в каждом государстве по этой части установлена своя регуляция. Хотя не информирование об оперативно-розыскных действиях имеет множество причин, в большинстве присоединенных к Европейскому суду по правам человека установлено хоть формальное требование об информировании.

В ходе диссертации находят на основании анализа литературы, правовых актов, их комментариев и объяснительных писем, практики Европейского суда и Европейского суда по правам человека, подтверждение обе выдвинутые гипотезы.

Во-первых, автор приходит к заключению, что об осуществленном на основании ходатайства об оказании правовой помощи оперативной-розыскном действии не имеется возможности информировать лиц в предусмотренном в уголовно-процессуальном кодексе порядке - для этого у осуществившего действие учреждения часто отсутствуют данные о лицах, которых необходимо информировать. Также не имеют чиновники, которые сами не проводят расследование в ходе которого было осуществлено оперативно-розыскное действие, знаний, с какого основания принимать решение, необходимо ли и кого информировать, и в каких случаях это разрешается делать без нанесения вреда другим интересам, защита которых может быть более существенным чем интерес быть в известности об оперативно-розыскном действии. Также у зарубежного учреждения отсутствуют указанные данные о лицах, которых следовало бы информировать, если оперативно-розыскное действие проводится в другом государстве на основании ходатайства об оказании правовой помощи Эстонии. Кроме этого информирование об осуществленном оперативно-розыскном действии ограничивает обязанность о неразглашении конфиденциальной информации.

Информирование об оперативно-розыскном действии должно бы в общих случаях по вышеприведенным причинам все-таки иметь место. Поэтому автор делает для разрешения указанной ситуации предложение создать в уголовно-процессуальном кодексе отдельную статью об извещении об осуществленном в ходе исполнения ходатайства об оказании правовой помощи оперативно-розыскном действии – на основании этого информирование происходило бы в соответствии с порядком ходатайствовавшего проведения действия государства, и информирующим было бы учреждение, ходатайствующее проведения действия, а не учреждение государства, осуществившее действие. Такой порядок нельзя всё-таки применить в ходе сотрудничества с государствами, которые не присоединились к Европейскому суду по правам человека, поскольку в противном случае может быть не обеспечена выведенная

Европейским судом по правам человек минимальное требование для защиты основных прав человека.

Во-вторых, автор приходит к выводу, что регуляция о трансграничном слежении в уголовно-процессуальном кодексе не ясная: трудно понять какая часть регулирует действие, осуществление которого Эстония ходатайствует, и наоборот, какая часть регулирует осуществляемое в Эстонии трансграничное слежение. Также не ясно при действующей регуляции, регулирует ли это также в других случаях кроме действия, проводимого на основании Шенгенской конвенции. Автор делает предложение изменить указанного порядка для того, чтобы формулировка регуляции была бы точной и ясной, и это можно бы применить ко всем случаям трансграничного слежения. Также автор делает предложение добавить в указанную статью срок для выдачи прокурором разрешения в случае осуществления в Эстонии трансграничного слежения в не отлагаемом случае.

Кроме этого, автор приходит в ходе анализа к выводу, что следует изменить предусмотренный в уголовно-процессуальном кодексе порядок информирования о подслушивании и осмотре сообщений, передаваемых через электронную сеть общего пользования, поскольку использование этого необоснованно ограничено только на случаи, предусмотренные на исполнение ходатайств об оказании правовой помощи. Указанный порядок можно бы применить, и необходимо бы применять в случаях, предусмотренных Европейской директивой положения о следствии и Конвенции об оказании взаимной правовой помощи по уголовным делам между странами-членами Европейского Союза. Хотя автор считает, что такое информирование следовало бы применить также, например, в случае слежения при посредстве устройств установленные на транспортные средства, точка зрения автора, что этот порядок нельзя ввести внутри государственно, а это требовало бы межгосударственную договоренность и общую регуляцию.

Настоящая диссертация не является только теоретическим исследованием- в диссертации отражают встречающиеся в практике вопросы и проблемы, для которых автор предлагает, в виде предложений, решения для изменения уголовно-

процессуального кодекса *de lege ferenda*. Предлагаемые изменения помогли бы упростить, и сделать более соответствующей практике, регуляцию оперативно-розыскной действий, осуществляемых на основании ходатайств об оказании правовой помощи. Это в свою очередь оказывало бы поддержку более эффективной борьбе с трансграничной преступностью, а также помогла бы обеспечить защиту основных прав людей.

LÜHENDID

Õigusaktide lühendid

ELPH – Euroopa Liidu põhiõiguste harta

EIÕK – Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

HMS – haldusmenetluse seadus

KarS – karistusseadustik

KrMS – kriminaalmenetluse seadustik

MLA 2000 – Euroopa Liidu liikmesriikide vaheline kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsioon

Napoli II konventsioon - Tolliasutuste vastastikuse abi ja koostöö konventsioon

PS – Eesti Vabariigi põhiseadus

RSVS – riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus

Schengeni konventsioon - 14. juuni 1985. aasta konventsioon, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste nende ühispiiridel kontrolli järk-järgulise kaotamise kohta

VTMS – väärteomenetluse seadustik

Kohtute lühendid

EIK – Euroopa Inimõiguste kohus

EK – Euroopa Kohus

RKHK – Riigikohtu halduskolleegium

RKKK – Riigikohtu kriminaalkolleegium

RKPJK – Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium

RKÜK – Riigikohtu üldkogu

Muud lühendid

EIO – Euroopa uurimismäärus

EMTA – Maksu- ja Tolliamet

EL – Euroopa Liit

EN – Euroopa Nõukogu

ELTL – Euroopa Liidu toimimise leping

JIT – Ühine uurimisrühm

JUM – Justiitsministeerium

M - määrus

o – otsus

SIENA - *Secure Information Exchange Network Application.*

VV – Vabariigi Valitsus

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Adler, T. Privacy implications of commercial office building security technology in the post-9/11 era. - *The Columbia science and technology law review* 2007/8.
2. Albers, M. Isikundmete kaitse põhiõiguslik alus: kas õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja/või eraelu austamisele? – *Juridica* 2005/VIII.
3. Alexy, R. Põhiõigused Eesti Põhiseaduses. – *Juridica* 2001/Eriväljaanne.
4. Andreas, P., Naldemann, E. *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations*. New York: Oxford University Press 2006.
5. Anepaio, T. *Sissejuhatus õigusteadusesse*. Tallinn: Juura 2003.
6. Block, L. *EU Joint Investigation Teams: Political Ambitions and Police Practises*. 2012/8. - https://www.researchgate.net/publication/228124548_EU_Joint_Investigation_Teams_Political_Ambitions_and_Police_Practises (18.04.2022).
7. Bus, J., Hildebrandt, M., Crompton, M. *Digital Enlightenment Yearbook*. Amsterdam: IOS Press 2012.
8. Cameron, I. *National Security and the European Convention on Human Rights*. The Hague: Kluwer Law International 2000.
9. Council of Europe. *Explanatory Report to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*. Strasbourg, 20.04.1959. - <https://rm.coe.int/16800c92bd> (22.04.2022).
10. Cryer, R. jt. *An Introduction to International Criminal law and Procedure*. Cambridge: Cambridge University Press 2014.
11. De Hert, P., Boehm, F. Notification, an important safeguard against the improper use of surveillance – finally recognized in case law and EU law. - *European Journal of Law and Technology* 2012/3. - <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/155> (22.04.2022).
12. Ernits, M. Põhiõiguste mõiste ja tähtsus õigussüsteemis. – *Juridica* 1996/IX.
13. Euroopa Liidu Nõukogu 14. veebruari 2017. aasta Ühiste uurimisrühmade praktiline juhend. - <https://www.eurojust.europa.eu/publication/jits-practical-guide> (18.04.2022).
14. Europol. *EU SOCTA 2021 - Serious and Organised Crime Threat Assessment*. - <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report> (08.04.2022).
15. Europol. *Secure Information Exchange Network Application (SIENA). Ensuring the secure exchange of sensitive and restricted information*. - <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena> (08.04.2022).

16. Euroopa Komisjon. Ettepanek: Nõukogu soovitus politsei operatiivkoostöö kohta - SWD(2021) 375, COM(2021) 780. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/dokumendiregister/dokument/b50327d2-c8dd-4484-aaf2-9dcd5e861614> (08.04.2022).
17. Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. Schengen (leping ja konventsioon). - https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=LEGISSUM:schengen_agreement (19.04.2022).
18. European Court of Human Rights. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (criminal limb). - https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf (20.04.2022).
19. Guild, E., Geyer, F., Introduction: Security versus justice? Police and Judicial Cooperation in the European Union. Abington, New York: Ashgate Publishing, 2008.
20. Gustavson, G. Juurdepääs õiguse mõistmisele Euroopa Inimõiguste kohtupraktikas. Tartu, detsember 2010. - https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2010/g_gustavson_juurdepaas_oigusemoistmisele.pdf (20.04.2022).
21. Kaczorowska, A. European Union Law. Second edition. New York: Routledge 2011.
22. Madise, Ü. jt. (toim). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. Viies., täiend. vlj. Tartu: Sihtasutus Iuridicum 2020.
23. Kergandberg, E. Jälitustegevus kui riigisaladus ja jälitustegevuse tulemusena saadud tõendi spetsiifika. - Juridica 2000/IX.
24. Kergandberg, E. Per aspera ad fair trial. – Juridica 2011/I.
25. Kergandberg, E. Õiguskaitsevahendid kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2020.
26. Kergandberg, E. jt, Kriminaalmenetlus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2004.
27. Kerikmäe, T. Protecting Human Rights in the EU. Controversies and Challenges of the Charter of Fundamental Rights. Berlin Heidelberg: Springer 2014.
28. Kriminaalmenetluse seadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse (Euroopa uurimismääruse direktiivi ülevõtmine) seletuskiri. 442 SE. - [https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6fdf8f04-e00c-4ee4-a096-5fc4c99bf9ae/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20rakendamise%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20\(Euroopa%20uurimism%C3%A4%20ruse%20direktiivi%20%C3%BClev%C3%B5tmine\)%20eeln%C3%B5u%20\(442%20SE%20II\)](https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6fdf8f04-e00c-4ee4-a096-5fc4c99bf9ae/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20rakendamise%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20(Euroopa%20uurimism%C3%A4%20ruse%20direktiivi%20%C3%BClev%C3%B5tmine)%20eeln%C3%B5u%20(442%20SE%20II)) (21.04.2022).

29. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 175 SE II. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/86dde8ff-c50e-48ba-a39e-a325fe15a3f0/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus> (08.04.2022).
30. Kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 776 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/03ea1b94-20b2-4c3b-83fd-241ae7aea732/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20rakendamise%20seaduse%20muutmise%20seadus/> (08.04.2022).
31. Laos, S. Jälitustegevuse seaduslikkuse kontroll. – Parmas, A., Pruks, P. Tractatus terribles. Artiklikogumik professor Jaan Sootaki 60. juubeliks. Tallinn: Juura 2009.
32. Lõhmus, U. Jälgimine ja põhiõigused. – *Juridica* 2020/IV.
33. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Tallinn: Juura 2019.
34. Lõhmus, U. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted Eesti õigussüsteemi osana. *Juridica* 1999/IX.
35. Madise, L. Rahvusvahelise õiguse käsitlest 1992. aasta Eesti põhiseaduses. – *Juridica* 1998/VII.
36. Maruste, R. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004.
37. Maruste, R. Põhiõiguste harta Euroopa põhiseaduslikus lepingus. – *Juridica* 2004/X.
38. Neira, T., Palo, S. Pakkokeinolain 5a luvun mukaisiin salaisiin pakkokeinoihin liittyvät oikeusturvatakeet ja niiden toteutuminen kansainvälisessä oikeusavussa. Kirjoituksia kansainvälisen oikeusavun alueelta. Helsingi: Hakanpaino Oy 2009. - https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/uusikirjoituksiakansainvalisenoikeusavunalueelta2009/HNTdSeDjL/11_Pakkokeinolain_5a_luvun_mukaisiin_salaisiin..._Taina_Neira.pdf (18.04.2022).
39. Nilsson, H. G. From classical judicial cooperation to mutual recognition. - *Revue internationale de droit pénal* 2006/1-2. – <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2006-1-page-53.htm>. (21.04.2022).
40. Normet, M. Jälgimisühiskond ja mobiiltelefon. - *Akadeemia* 2005/5.
41. Note from General Secretariat to Police Cooperation Working Party/Mixed Committee. Subject: Schengen police cooperation handbook. -

- https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvg5kjg27kof_j9vvik7m1c3gyxp/vi7jgt6fssyx/f=/10694_07.pdf (18.04.2022).
42. Pere, A. Kriminaalmenetluslane rahvusvaheline koostöö. Töörühma liikme analüüs, 2019/09. - <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (19.04.2022).
43. Kergandberg, E., Pikamäe, P. (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.
44. Ploom, T. Strasbourgi konventsioonist Lissaboni lepinguni. Rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades. Tallinn: Juura 2010.
45. Ploom, T. Strasbourgi konventsioonist Lissaboni lepinguni. Rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades. Tallinn: Juura 2010. (viidatud: Van den Wyngaert, S., Stessens, G. Mutual legal assistance in criminal matters in the European Union, lk 289-290).
46. Riigipiiri seaduse, karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 185 SE. - [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e030d31f-a05c-d95d-b207-34de20c54df0/Riigipiiri%20seaduse,%20karistusseadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20seadus%20\(185%20SE\)/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e030d31f-a05c-d95d-b207-34de20c54df0/Riigipiiri%20seaduse,%20karistusseadustiku%20ja%20kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20seadus%20(185%20SE)/) (20.04.2022)
47. Rijken, C. Joint Investigation Teams: principles, practice, and problems. Lessons learnt from the first efforts to establish a JIT. - *Utrecht Law Review* 2006/2(2). - <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.28/> (18.04.2022).
48. Rondel, M. Informatsioonilise enesemääramise õigus ja jälitustegevus. *Juridica* 2016/X.
49. Sallavaci, O. Strengthening cross-border law enforcement cooperation in the EU: the Prüm network of data Exchange. - *European Journal on Criminal Policy and Research* 2018/9.
50. Selgitused põhiõiguste harta kohta. – *ELT C 303/17*, lk 17-35.
51. Sikka, K. Jälitustoimingud. Riigikohtu praktika ülevaade seisuga 20.05.2019. Tartu: 2019. - <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/kohtupraktika%20anal%C3%BC%C3%BCs/J%C3%A4litustoimingud%20-%20Riigikohtu%20praktika%20%C3%BClevaade.pdf> (08.04.2022).
52. Szijártó, I. Behind the Efficiency of Joint Investigation Teams. 2020/05.- https://www.researchgate.net/publication/348436591_Behind_the_Efficiency_of_Joint_Investigation_Teams (18.04.2022).

53. Soo, A. Milliseks kujuneb Euroopa kohtu roll kaitseõiguste tagamiseks kriminaalmenetluses? – Juridica 2016/IX.
54. Soo, A. Teekaardidirektiivid kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste tagajana kriminaalmenetluses. Teekond direktiivideni ning direktiivid 2010/64/EL ja 2012/13/EL. – Juridica 2018/V.
55. The Network of National Experts on Joint Investigation Teams. Joint Investigation Teams Practical Guide. Luxembourg: Publication Office of the European Union 2021. - https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/joint_investigation_teams_practical_guide_2021_en.pdf (18.04.2022)
56. Triipan, M. Propotsionaalsuse põhimõtte Euroopa Liidu õiguses. Juridica 2006/III.
57. Välisministeerium. Peamised Schengeni põhimõtted. - <https://vm.ee/et/peamised-schengeni-pohimotted> (20.04.2022).
58. Õiguskantsleri kantselei. Õiguskantsleri 2007. aasta tegevuse ülevaade. Tallinn: 2008. – http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/6iguskantsleri_2007._aasta_tegevuse_ylevaade.pdf (20.04.2022).
59. Õiguskantsleri 17.05.2011 ettepanek nr 12 jälitustoimingust teavitamise ja selle kontrolli kohta. - https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettepanek_nr_12_riigikogule_jalitustoimingust_teavitamine_ja_kontroll.pdf (08.04.2022).
60. Õiguskantsleri 24.01.2013 taotlus nr 10 kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse § 25¹ põhiseaduspärasuse kohta. – https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_taotlus_nr_10_jalitustoimingust_teavitamine.pdf (20.04.2022).
61. Zarza, A. G. Exchange of Information and Data Protection in Cross-border Criminal Proceedings in Europe. Berliin: Springer Berlin Heidelberg 2014.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

62. Arvutikuritegevusevastane konventsioon, - RT II 2003, 9, 32.
63. Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vaheline leping kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta nende ühispiiridel. - ELT L 239, lk 13-18.
64. Euroopa Liidu liikmesriikide ning Islandi ja Norra vahelist üleandmismenetlust käsitlev Euroopa Liidu ning Islandi Vabariigi ja Norra Kuningriigi vaheline leping. – ELT L 292, lk 2-19.
65. Euroopa Liidu liikmesriikide vaheline kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsioon. - RT II 2004, 16, 69.
66. Euroopa Liidu Nõukogu 13.06.2002. aasta raamotsus nr 2002/4655/JSK ühiste uurimisrühmade kohta. – ELT L 162, lk 1-3.
67. Euroopa Liidu Põhiõiguste harta. – ELT C326/391, lk 391-407.
68. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades. – ELT L 130/1, lk 1-36.
69. Eesti Vabariigi ja Hiina Rahvavabariigi vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades. - RT II, 04.11.2010, 6.
70. Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. - RT II 1995, 13, 63.
71. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades. - RT II 1993, 16, 27.
72. Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.
73. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades. - RT II 1998, 35, 66.
74. Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline väljaandmisleping. - RT II 2006, 23, 61.
75. Eesti Vabariigi valitsuse ja Kasahstani Vabariigi valitsuse vaheline organiseeritud kuritegevuse ja muude kuriteovormide vastu võitlemise koostöö kokkulepe. - RT II, 12.04.2012, 1.
76. Eesti Vabariigi valitsuse ja Valgevene Vabariigi valitsuse kuritegevuse vastu võitlemise koostöö kokkulepe. - RT II 2004, 37, 133.

77. Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise vastastikuse õigusabi osutamise leping - ELT L 181, lk 34-42.
78. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet. – ELT L 142/1.
79. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK. – ELT L 315/57, lk 57-73.
80. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/99/EL Euroopa lähenemiskeelu kohta . – ELT L 338/2, lk 2-18.
81. Haldusmenetluse seadus. – RT I, 13.03.2019, 55.
82. Julgeolekuasutuste seadus. - RT I, 26.05.2020, 10.
83. Jälitustoimiku pidamise ja säilitamise kord. VVm 03.01.2013 nr 3 – RT I, 08.01.2013, 9.
84. Jälitustoimingust teavitamise ja jälitustoimiku tutvustamise kord. VVm 03.01.2013 nr 4. – RT I, 26.06.2015, 24.
85. Kohtulikult karistatud isikute üleandmise Euroopa konventsioon. - RT II 1997, 10, 39.
86. Kohtuotsuste rahvusvahelise kehtivuse Euroopa konventsioon. - RT II 2001, 6, 34.
87. Kriminaalajades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon ja selle lisaprotokoll. - RT II 1997, 7, 36.
88. Kriminaalajades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni teine lisaprotokoll - RT II 2004, 24, 101.
89. Kriminaalajades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni ja selle lisaprotokolli ratifitseerimise seadus. - RT II 1997, 7, 36.
90. Kriminaalajades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni teise lisaprotokolli ratifitseerimise seadus ning kriminaalajades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni ja selle lisaprotokolli ratifitseerimise seaduse muutmise seadus. - RT II 2004, 24, 101.
91. Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 22.12.2021, 45.
92. Kriminaalmenetluse ülevõtmise Euroopa konventsioon. - RT II 1997, 8, 37.
93. Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa. 5.1.1994/4. - <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940004> (21.04.2022).
94. Lissaboni leping, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut, ELT C 306/1, lk 1-271.

95. Nõukogu 6. oktoobri 2006. a raamotsus 2006/783/JSK konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta . – ELT L 328/59, lk 59-78.
96. Nõukogu 13. juuni 2002. a raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikide vahelise üleandmiskorra kohta. - ELT L 81, lk 24.
97. Nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsus 2003/577/JSK vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus . – ELT L 196, lk 45-55.
98. Nõukogu 23. oktoobri 2009. aasta raamotsus 2009/829/JSK Euroopa Liidu liikmesriikides vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta järelevalvemeetmete rakendamise otsuste kui kohtueelse kinnipidamisega seotud alternatiivse võimaluse suhtes. - ELT L 294/20, lk 20-40.
99. Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsus 2009/299/JSK, millega muudetakse raamotsuseid 2002/584/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK ning 2008/947/JSK, edendades seeläbi isikute menetlusõigusi ja tõhustades selliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulikult arutelul. – ELT L 81/24, lk 24-36.
100. Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/909/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil. – ELT L 327/27, lk 27-46.
101. Nõukogu 27. novembri 2008. a raamotsus 2008/947/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet. – ELT L 337/102, lk 102-122.
102. Nõukogu 29. detsembri 2006. a raamotsus 2006/960/JSK Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelise teabe ja jälitusteabe vahetamise lihtsustamise kohta . – ELT 386/89, lk 89-100.
103. Nõukogu 30. novembri 2009. aasta raamotsus 2009/948/JSK kohtualluvuskonfliktide vältimise ja lahendamise kohta kriminaalmenetluses . – ELT L 328/42, lk 42-47.
104. Pakkokeinolaki. 22.7.2011/806. - <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806> (21.04.2022).
105. Pommiterrorismi vastane konventsioon. - RT II 2002, 8, 25.
106. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus. - RT I, 06.05.2020, 36.

107. Strafprozeßordnung. - <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=754#101>. (21.04.2022).
108. Tingimisi karistatud või tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastatud isikule käitumiskontrolli kohaldamise Euroopa konventsioon . - RT II 2005, 10, 25.
109. Tolliasutuste vastastikuse abi ja koostöö konventsioon. - RT II 2004, 42, 153.
110. Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon ja selle lisaprotokollid. - RT II 1997, 7, 35.
111. Väljaandmise Euroopa Konventsioon ja selle lisaprotokollid. - RT II 1997, 8, 38.
112. Väärteomenetluse seadustik. - RT I, 22.12.2021, 7.
113. Õiguskantsleri seadus. - RT I, 26.05.2020, 11.
114. 14. juuni 1985. aasta konventsioon, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste nende ühispiiridel kontrolli järk-järgulise kaotamise kohta. - ELT L 239, lk 19-62.
115. 27. aprilli 2016. aasta Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). - ELT L 119/1, lk 1-88.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

EIK praktika

116. EIKo 11170/84, 12876/87 , 13468/87, *Brandstetter v. Austria*.
117. EIKo 11423/03, *Pello vs Eesti*.
118. EIKo 17358/90, *Bulut vs Austria*.
119. EIKo 26839/05, *Kennedy vs Ühendkuningriik*.
120. EIKo 27052/95, *Jasper vs Ühendkuningriik*.
121. EIKo 2742/12 , *Matanović vs Horvaatia*.
122. EIKo 2833/13, *Bajić vs Põhja-Makedoonia*.
123. EIKo 28901/95, *Rowe ja Davis vs Ühendkuningriik*.
124. EIKo 30544/96, *Garcia Ruiz vs Hispaania*.
125. EIKo 35623/05, *Uzun vs Saksamaa*.
126. EIKo 37138/14, *Szabó ja Vissy vs Ungari*.
127. EIKo 47143/06, *Zakharov vs Venemaa*
128. EIKo 5029/71, *Klass jt vs Saksamaa*.
129. EIKo 50230/99, *Laukkanen ja Manninen vs Soome*.
130. EIKo 50541/08, 50571/08, 50573/08, 40351/09, *Ibrahim jt vs Ühendkuningriik*.
131. EIKo 54934/00, *Weber ja Saravia vs Saksamaa*.
132. EIKo 58170/13, *Big Brother Watch jt vs Ühendkuningriik*.
133. EIKo 59577/08 *Leas vs Eesti*.
134. EIKo 60802/09, *Faig Mammadov vs Aserbaidžaan*.
135. EIKo 62498/11, *R. E. vs Ühendkuningriik*.
136. EIKo 62540/00, *Ekimdzhiev vs Bulgaaria*.

Euroopa Kohtu praktika

137. EKo C-199/11, *Europese Gemeenschap vs Otis jt*, ECLI:EU:C:2012:684.
138. EKo C-6/64, *Costa vs ENEL*, ECLI:EU:C:1964:66.
139. EKo C-89/08 P, *Euroopa Komisjon vs Iirimaa jt*, ECLI:EU:C:2009:742.

Siseriiklik praktika

140. RKHKo 3-3-1-15-10.
141. RKHKo 3-3-1-35-10.
142. RKKKm 3-1-1-1-17.
143. RKKKm 3-1-1-37-14.
144. RKKKo 3-1-1-3-15.
145. RKKKo 3-1-1-5-09 .
146. RKKKo 3-1-1-14-14.
147. RKKKo 3-1-1-22-10.
148. RKKKo 3-1-1-31-12.
149. RKKKo 3-1-1-78-11.
150. RKKKo 3-1-1-85-04.
151. RKPJKo 3-4-1-2-01.
152. RKPJKo 3-4-1-42-13.
153. RKÜKo 3-1-2-2-11.
154. RKÜKo 3-3-1-85-09.

LISA

Õigusaktid, mille alusel taotletakse ja osutatakse Eestis vastastikust abi kriminaalasjades:

1. Konventsioonid:

- Arvutikuritegevusevastane konventsioon
- Euroopa Liidu liikmesriikide vaheline kriminaalasjades vastastikuse õigusabi konventsioon
- Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon ja selle lisaprotokollid
- Kriminaalmenetluse ülevõtmise Euroopa konventsioon²¹³
- Kohtulikult karistatud isikute üleandmise Euroopa konventsioon²¹⁴
- Kohtuotsuste rahvusvahelise kehtivuse Euroopa konventsioon²¹⁵
- Pommiterrorismi vastane konventsioon²¹⁶
- Rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise konventsioon
- Tingimisi karistatud või tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastatud isikule käitumiskontrolli kohaldamise Euroopa konventsioon²¹⁷
- Tolliasutuste vastastikuse abi ja koostöö konventsioon
- Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon²¹⁸ ja selle lisaprotokoll²¹⁹
- Väljaandmise Euroopa konventsioon²²⁰ ja selle lisaprotokollid^{221, 222}

2. Välislepingud:

- Eesti Vabariigi ja Hiina Rahvavabariigi vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades
- Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades²²³

---

²¹³ Kriminaalmenetluse ülevõtmise Euroopa konventsioon. - RT II 1997, 8, 37.

²¹⁴ Kohtulikult karistatud isikute üleandmise Euroopa konventsioon. - RT II 1997, 10, 39.

²¹⁵ Kohtuotsuste rahvusvahelise kehtivuse Euroopa konventsioon. - RT II 2001, 6, 34.

²¹⁶ Pommiterrorismi vastane konventsioon. - RT II 2002, 8, 25.

²¹⁷ Tingimisi karistatud või tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastatud isikule käitumiskontrolli kohaldamise Euroopa konventsioon. - RT II 2005, 10, 25.

²¹⁸ Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon. - RT II 1997, 7, 35.

²¹⁹ Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooni lisaprotokoll. - RT II 1997, 7, 35.

²²⁰ Väljaandmise Euroopa Konventsioon. - RT II 1997, 8, 38.

²²¹ Väljaandmise Euroopa konventsiooni lisaprotokoll. - RT II 1997, 8, 38.

²²² Väljaandmise Euroopa konventsiooni teine lisaprotokoll. - RT II 1997, 8, 38.

²²³ Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. - RT II 1995, 13, 63.

- Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline leping vastastikusest õigusabist kriminaalasjades
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline väljaandmisleping²²⁴
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Kasahstani Vabariigi valitsuse vaheline organiseeritud kuritegevuse ja muude kuriteovormide vastu võitlemise koostöö kokkulepe
- Eesti Vabariigi valitsuse ja Valgevene Vabariigi valitsuse kuritegevuse vastu võitlemise koostöö kokkulepe²²⁵
- Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise vastastikuse õigusabi osutamise leping²²⁶
- Euroopa Liidu liikmesriikide ning Islandi ja Norra vahelist üleandmismenetlust käsitlev Euroopa Liidu ning Islandi Vabariigi ja Norra Kuningriigi vaheline leping²²⁷

Lisaks on Eestil kehtivad lepingud mõnede teiste EL liikmesriikidega, kuid pärast Euroopa uurimismääruse direktiivi jõustumist ei ole suur osa neist direktiivi art 34 järgi enam kohaldatavad, sest nende suhtes ei ole teavitatud Euroopa Komisjoni soovist neid jätkuvalt kohaldada.

3. EL õigus:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK²²⁸

²²⁴ Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline väljaandmisleping. - RT II 2006, 23, 61.

²²⁵ Eesti Vabariigi valitsuse ja Valgevene Vabariigi valitsuse kuritegevuse vastu võitlemise koostöö kokkulepe. - RT II 2004, 37, 133.

²²⁶ Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise vastastikuse õigusabi osutamise leping - ELT L 181, lk 34-42.

²²⁷ Euroopa Liidu liikmesriikide ning Islandi ja Norra vahelist üleandmismenetlust käsitlev Euroopa Liidu ning Islandi Vabariigi ja Norra Kuningriigi vaheline leping. – ELT L 292, lk 2-19.

²²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK. – ELT L 315/57, lk 57-73.

- Nõukogu 6. oktoobri 2006. a raamotsus 2006/783/JSK konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta²²⁹
- Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus ühiste uurimiserühmade kohta (2002/465/JSK)
- Nõukogu 13. juuni 2002. a raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikide vahelise üleandmiskorra kohta²³⁰
- Nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsus 2003/577/JSK vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus²³¹
- Nõukogu 23. oktoobri 2009. aasta raamotsus 2009/829/JSK Euroopa Liidu liikmesriikides vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta järelevalvemeetmete rakendamise otsuste kui kohtueelse kinnipidamisega seotud alternatiivse võimaluse suhtes²³²
- Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsus 2009/299/JSK, millega muudetakse raamotsuseid 2002/584/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK ning 2008/947/JSK, edendades seeläbi isikute menetlusõigusi ja tõhustades selliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulikult arutelul²³³
- nõukogu 27. novembri 2008. a raamotsus 2008/947/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet²³⁴
- Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/909/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse

---

²²⁹ Nõukogu 6. oktoobri 2006. a raamotsus 2006/783/JSK konfiskeerimisotsuste suhtes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta . – ELT L 328/59, lk 59-78.

²³⁰ Nõukogu 13. juuni 2002. a raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikide vahelise üleandmiskorra kohta. - ELT L 81, lk 24.

²³¹ Nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsus 2003/577/JSK vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus . – ELT L 196, lk 45-55.

²³² Nõukogu 23. oktoobri 2009. aasta raamotsus 2009/829/JSK Euroopa Liidu liikmesriikides vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta järelevalvemeetmete rakendamise otsuste kui kohtueelse kinnipidamisega seotud alternatiivse võimaluse suhtes. - ELT L 294/20, lk 20-40.

²³³ Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsus 2009/299/JSK, 26 , millega muudetakse raamotsuseid 2002/584/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK ning 2008/947/JSK, edendades seeläbi isikute menetlusõigusi ja tõhustades selliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulikult arutelul. – ELT L 81/24, lk 24-36.

²³⁴ Nõukogu 27. novembri 2008. a raamotsus 2008/947/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet. – ELT L 337/102, lk 102-122.

vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil²³⁵

- Nõukogu 29. detsembri 2006. a raamotsus 2006/960/JSK Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelise teabe ja jälitusteabe vahetamise lihtsustamise kohta²³⁶
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/99/EL Euroopa lähenemiskeelu kohta²³⁷
- Nõukogu 30. novembri 2009. aasta raamotsus 2009/948/JSK kohtualluvuskonfliktide vältimise ja lahendamise kohta kriminaalmenetluses²³⁸

---

²³⁵ Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/909/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil. – ELT L 327/27, lk 27-46.

²³⁶ Nõukogu 29. detsembri 2006. a raamotsus 2006/960/JSK Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelise teabe ja jälitusteabe vahetamise lihtsustamise kohta. – ELT 386/89, lk 89-100.

²³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/99/EL Euroopa lähenemiskeelu kohta. – ELT L 338/2, lk 2-18.

²³⁸ Nõukogu 30. novembri 2009. aasta raamotsus 2009/948/JSK kohtualluvuskonfliktide vältimise ja lahendamise kohta kriminaalmenetluses. – ELT L 328/42, lk 42-47.